

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra historie

Diplomová práce

Bc. Ondřej Drtil

Kariéra husitského vojevůdce

Olomouc 2019

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Somer, Ph.D.

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Kariéra husitského vojevůdce“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne: 10. 4. 2019

Podpis

Poděkování

Rád bych poděkoval PhDr. Tomáši Somerovi, Ph.D., který mi pomohl s výběrem tématu, zdrojů a též s formální úpravou diplomové práce.

Obsah

Obsah.....	4
Úvod	5
Mikuláš Sokol z Lamberka	8
Jan Tovačovský z Cimburka	23
Hynek Krušina z Lichtenburka	42
Motivace.....	71
Závěr	73
Zkratky	76
Zdroje:	77
Literatura:.....	77
Prameny:	80
Resumé.....	82

Úvod

Dějiny šlechty v rámci husitského hnutí jsou stále ještě neprávem opomíjeny, na rozdíl od životních osudů Jana Žižky, Prokopa Holého nebo dalších předních vůdců husitského hnutí. Nedostatečné zpracování této části historie může být zapříčiněno i malým množstvím pramenů, které se pro tuto oblast dochovaly. I přes to jsem pro svou práci zvolil tři důležité šlechtice v rámci husitského hnutí. Co se týká Mikuláše Sokola z Lamberka a Jana Tovačovského z Cimburka, tak o jejich alespoň krátké životopisy se v minulosti pokusil Jiří Jurok.¹ Osoba Hynka Krušiny je však zpracován mnohem lépe, a to díky pracím Jana Urbana.² Další práci zabývající se přímo osudy Hynka Krušiny sepsal prof. Šmahel.³ Většina z těchto prací vznikla v průběhu 90. let minulého století. Novější prací zabývající se husitským hejtmanem z prostředí nižší šlechty je až práce Davida Papajíka.⁴ I přesto, že jsou životopisy mnou zvolených šlechticů částečně zpracovány, nezabývají se autoři faktorem motivace těchto šlechticů. Motivace je ale v tomto případě velmi důležitá, neboť utváří myšlení a chování všech těchto pánů.

Důvodem proč tedy píšou o prozatím relativně neprobádaném tématu je právě toto nedostatečné zpracování. Dalším důvodem k výběru tématu je snaha ukázat důležitost šlechticů pro celé husitské hnutí, především na Moravě by husitské hnutí pravděpodobně nikdy nevzniklo bez široké účasti předních šlechtických rodů markrabství. Třetím důvodem je snaha o proniknutí a hlubší poznání smýšlení vybraných šlechticů a tím snad i rozpoznáním jejich motivace.

Tématem motivace šlechty se zabýval ve své komparaci Jan Urban, kde se snaží popsat důvody, které určují chování Hynka Krušiny.⁵ Vliv šlechty pro rozvoj husitství na Moravě velmi dobře zpracovává ve své práci Josef Válka, který píše o klíčovém vlivu vyšší šlechty a poukazuje na absenci pramenů pro nižší moravskou šlechtu.⁶

Poněkud problematickou může být starší literatura, která je zkreslena ideologií minulého režimu. Takovým příkladem může být práce Jana Durdíka,⁷ která prezentuje

¹ JURK. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce.*

² URBAN. *Lichtenburkové*, s. 204–320; URBAN. *Hynek Krušina z Lichtenburka a husitská revoluce*, s. 7–47.

³ ŠMAHEL. *Pan Krušina na Zlaté Hoře*, s. 272–279.

⁴ PAPAJÍK. *Jan Čapek ze Sán.*

⁵ URBAN. *Bratr Žižka, pan Hynek Krušina a ti ostatní.*

⁶ VÁLKA. *Dějiny Moravy*, s. 115–160.

⁷ DURDÍK. *Husitské vojenství.*

husitství jako boj „utlačované dělnické třídy proti proletariátu“. Právě toto ideologické zkreslení má pravděpodobně za následek nedostatečné zpracování šlechtických účastníků husitského hnutí. Svou prací bych zároveň rád poukázal na neopodstatněnost těchto tvrzení a na účast širokých sociálních vrstev napříč husitským hnutím. Obdobně problematickou může být i současná literatura faktu, která nekriticky přijímá dnes již opuštěné názory a bez ostychu je šíří dále mezi laickou veřejnost. Příkladem tohoto problému budiž díla Vlastimila Vondrušky.⁸

Dalším důvodem nedostatečného zpracování tohoto tématu může být i relativně malá pramenná základna. Jedinou lépe zaznamenanou událostí je účast Hynka Krušiny v bitvě u Vyšehradu a okolnosti vedoucí k této bitvě, stejně jako její následky, a to díky Vavřinci z Březové.⁹ Dalším důležitým zdrojem pro husitské války se stala kronika Bartoška z Drahonic.¹⁰ Ze soudobých kronik, které bychom tedy mohly označit za důležitý zdroj pro poznání husitského období je to téměř vše. Samozřejmě se k tomuto problematickému tématu vyjadřuje i velké množství dalších kronikářů pozdějšího období, otázkou však zůstává, jak moc jsou tyto pozdní zprávy pravdivé.

Ze zahraniční provenience by jistě stály za zmínku mnohé kroniky. Většina z nich ale bohužel popisuje události příliš obecně a pro tuto práci se tak staly jen okrajovým zdrojem. V rámci studia husitského období je jistě důležitá kronika budoucího papeže Pia II.¹¹

Vavřinec z Březové zaznamenává alespoň část Hynkova života. Zbytek jeho života, ale i dalších dvou pánů, je zaznamenán spíše útržkovitě a je třeba projít velké množství materiálu, české ale i zahraniční provenience. V tomto směru odvedl významný kus práce František Palacký, který díky svým edičním počinům usnadnil přístup k velkému množství informací a zaplnil tak kus dříve neznámé historie. Tato editorská činnost nakonec umožnila Palackému sepsat rozsáhlé Dějiny národu českého.¹² Neméně důležitými se v této editorské oblasti stali i Tomek a Goll.

Cílem této práce je nastínit životopisy jednotlivých šlechticů a poukázat na jejich motivaci a důležitost šlechticů v rámci husitského hnutí. Dále bych svou práci rád dal impuls dalším badatelům k bližšímu studiu těchto pánů a následnému vzniku monografií, které

⁸ VONDRUŠKA. Husitská epopej I.–VII.

⁹ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V.

¹⁰ *Kronika Bartoška z Drahonic*, in: FRB V.

¹¹ *Historica Bohemica*, in: FRB VII.

¹² K dílu Františka Palackého blíže: KUTNAR. Dějiny českého a slovenského dějepisectví, s. 149–161.

zevrubněji popíší a zhodnotí jejich životy. Otázkou, na kterou bych tedy svou práci rád odpověděl, je, co bylo motivací těchto pánů a důvodem jejich jednání.

V této práci bych rád použil především metodu prosopografie v její biografické podobě, kdy je za pomoci životopisů jednotlivých šlechticů možné alespoň z části rekonstruovat jejich postoje během klíčových okamžiků husitské revoluce. Prosopografie a některé základní náznaky vztahů a vazeb šlechticů mezi sebou by mohly být nápomocny především s ohledem na to, že většině šlechticů působících na husitské hnutí ještě nebyla v historiografii věnována větší pozornost. Druhou metodou, kterou bych ve své práci rád použil, je metoda komparace. Komparace mi v průběhu práce bude sloužit především ke srovnání jednotlivých šlechticů navzájem mezi sebou a následnému hledání analogií mezi těmito pány.

V neposlední řadě bych čtenáře rád upozornil na některé věci, které se vyskytují v mé diplomové práci. Těmto drobnostem jsem ustoupil kvůli zjednodušení textu a snazší přehlednosti. První z těchto drobností je místopis, pro snazší orientaci na mapě ponechávám místům současné názvy (například Bratislava). Druhou z těchto drobností jsou číselné údaje popisující velikost armád. Tyto údaje přejímám z pramenů bez úpravy, je však nutné být na pozoru, neboť většina z těchto čísel je značně nadnesených. Většina kronikářů se tímto činem snaží zvýšit důležitost jednotlivých husitských vítězství.

Mikuláš Sokol z Lamberka

Mikuláš Sokol z Lamberka patří mezi důležité osobnosti husitského věku. Zmínku o jeho osobě nalézáme u mnohých důležitých událostí celých husitských válek a následného zápasu o trůn. O počátcích Mikulášova života ale víme jen velmi málo, datum jeho narození můžeme pouze odhadovat na základě pozdějších zpráv, dle kterých lze předpokládat, že se narodil na konci 14. století. Toto usuzuji na základě jeho účasti v bitvě u Grunwaldu. Jen stěží si lze představit účast mladšího muže nežli patnáctiletého v tak rozsáhlé bitvě.

Mikuláš patřil do relativně starého rodu z Knínic, jehož historii můžeme vysledovat zhruba do poloviny 13. století, kde se dobereme prvního představitele tohoto rodu, a to Jaroslavova z Knínic. Celý rod z Knínic se v druhé polovině 14. století přesouvá na mnohem reprezentativnější sídlo, kterým se stal Lamberk na jižní Moravě. Rod se po Lamberku i velmi záhy začal psát. Prvního tohoto jména nacházíme Jaroslava III. z Knínic a z Lamberka. Celý rod z Lamberka dosáhl vyššího postavení až za života Mikulášova otce Jana Sokola z Lamberka. O počátku života Jana Sokola víme jen málo. Narodil se přibližně v polovině 14. století, některé zdroje odkazují na rok 1355. Tato informace se mi však nepodařila potvrdit. Jan Sokol je dnes známý převážně díky svým žoldnéřským zkušenostem, které získával v cizině v boji za mnoho různých šlechticů. Dalo by se říci, že se jedná o relativně rozšířený způsob obživy šlechtice v tomto období. Tyto zkušenosti ve velké míře využil v bitvě u Grunwaldu a v průběhu svého pobytu v Čechách.¹³

Kdy přesně se vrátí Jan Sokol ze svých žoldnéřských výprav zpět do své državy nevíme jistě, nicméně nám to mohou napovědět zápisy v Rožmberských popravčích knihách. V nich totiž můžeme nalézt odkaz na rok 1396, kdy je zde Jan uváděn jako vůdce drobné družiny, která pořádá kořistnické nájezdy na území držav pánů z Rožmberka. Nájezdy jsou prováděny z malé tvrze s názvem Heraltice.¹⁴ Tyto šarvátky proti jihočeské doméně Rožmberků trvaly několik let. O potyčkách s Janem Sokolem nalezneme v Rožmberských knihách nespočet záznamů. V prostředí, kde mezi sebou válčila vysoká šlechta, Jan Sokol získal důležité spojence. Nejdůležitějším z jeho spojenců byl přímo král Václav IV. Své kořistnické výpravy

¹³ LYSÁK. *Jan Sokol z Lamberka*, s. 28.

¹⁴ *Popravčí knihy pánů z Rožmberka*, s. 7, 19.

tedy Jan Sokol zaštil královským glejtem již v roce 1397. Tento glejt přislubuje Janovi 300 kop pražských grošů, které měla královská komora získat z odúmrti.¹⁵

Další důležitou událostí v životě Jana Sokola z Lamberka se stala bitva u Grunwaldu.¹⁶ V bitvě proti sobě stanula polsko-litevská koalice a řád německých rytířů. Obě strany do svých vojsk najímaly rytíře i s jejich družinami, ale i jednotlivé žoldnéře. Právě jedním z těchto rytířů byl i Jan Sokol z Lamberka. Na setkání moravských šlechticů s polským poselstvem, které se uskutečnilo 24. ledna 1410 v Brně, byl vybrán Jan Sokol jako velitel moravských oddílů. Jeho vedení však narazilo na několik překážek z Janovi kořistnické minulosti. Tyto okolnosti však byly díky pomoci krále Václava a Lacka z Kravař překonány. K výpravě na pomoc polsko-litevské koalici se zformovalo početné vojsko. S formováním tohoto vojska pomohla účast a vedení právě Jana Sokola, který měl vlivné jméno na válečném poli.¹⁷ Vzhledem k následujícím událostem je velmi pravděpodobné, že se výpravy do Polska zúčastnili i oba Janovi synové. Spolu s Janem Sokolem a českými žoldněři se bitvy zúčastnil i budoucí trocnovský hejtman Jan Žižka. Polsko-litevská vojska se s moravskými korouhvemi definitivně spojila až na místě budoucí bitvy, tedy na polích u Grunwaldu. Díky svým bojovým zkušenostem se stal Jan Sokol přímým rádcem krále Vladislava Jagelonského, který velel celému polsko-litevskému vojsku. Přizvání Jana k jednání o nadcházející bitvě svědčí o jeho důležitosti v rámci vojsk a zároveň nám pomáhá dokreslit obraz Jana Sokola jako prvotřídního válečníka a velitele.¹⁸ Bitva u Grunwaldu je důležitou událostí i pro české dějiny, neboť se v této bitvě objevuje velké množství budoucích husitských vůdců.

Pro další posun této práce není průběh bitvy u Grunwaldu důležitý. Důležitými se stávají události, které se odehrají krátce po bitvě. Královská vojska oblehla město Malbork, bohužel jej však nebyla schopná dobýt. Jinak tomu ale bylo v případě hradu Radzyň, který Polská vojska pod vedením Jana Sokola dobyla. Hrad Radzyň byl za odměnu dán do správy právě Janu Sokolovi, stalo se tak 23. září 1410. Dne 28. září 1410 byl Jan Sokol pozván na královskou hostinu. Po sněžení ryby ihned upadl do těžké nemoci a v nedalekém městě

¹⁵ AČ II, s. 470, č. 624.

¹⁶ K bitvě blíže: FUKALA. *Velká válka s křižáky 1409–1411*, s. 134–175., TURNBULL. *Grunwald/Tannenberg*, s. 32–80.

¹⁷ LYSÁK. *Jan Sokol z Lamberka*, s. 49.

¹⁸ Tamtéž, s. 51.

Brzešci umírá.¹⁹ Zda byl Jan otráven svými konkurenty na polském dvoře, nebo jen zkaženou rybou se lze jen dohadovat, tato informace nám již pravděpodobně zůstane neznámá. Krátký exkurz do života Jana Sokola snad pomůže lépe odůvodnit a nastínit začátek životní dráhy Mikuláše Sokola.

Nyní tedy zpět k prvním informacím o Mikuláši Sokolovi a jeho bratrovi Jaroslavovi, které dostáváme ve zmínce o jejich účasti na obléhání hradu Radzyň. Po smrti otce byli vzděláváni na univerzitě v Krakově, pravděpodobně z financí polského královského dvora. Správa Lamberka zatím připadla na Mikulášova strýce Vaňka, který se krátce dokonce psal jako Vaněk z Lamberka a z Březníka.²⁰ Jak dlouho se Mikuláš a Jaroslav zdrželi v Polsku nevíme, Hoffmann však v této souvislosti řadí Mikulášův pobyt u polského dvora do období 1410–1415. Do téhož období však řadí i výjimečnou působnost lapkovské družiny na Lamberku, které měl velet Mikuláš Sokol. Zde se tedy objevuje problém, zda byl v uvedených letech Mikuláš ještě mimo České země, nebo již na svém rodovém Lamberku. Převážná část aktivit této lapkovské družiny spadá do období před pobytem v Polsku, ještě pod vedením Jana Sokola. Druhou vlnu aktivit řadíme do období mezi pobytem Mikuláše Sokola u polského dvora a vypuknutí husitské revoluce.²¹

Po návratu Mikuláše Sokola i s bratrem z Polska zpět do Čech se Mikuláš pouští do jeho nejodvážnějšího loupeživého plánu. Jde o připravované obsazení měst Pohořelice a Ivančice. Plán na obsazení obou měst byl důkladně zosnován. Mikuláš si zavázal Janka Černého a Mikšíka z Ivančic, kteří měli za peníze města zradit a umožnit tak Mikuláši vstup. Přípravy probíhaly a Jan Černý přijal úplatek od Mikulášova pohůnka, jistého Waice. Za zradu města měl kromě peněz dostat i rychtu v Pohořelicích. Ke konečnému útoku na město ale nikdy nedošlo, připravovaná zrada byla totiž předčasně prozrazena a pohůnek Waic skončil na šibenici.²²

Mikulášova lapkovská družina se kterou připravoval obsazení obou měst nebyla stabilním vojenským uskupením, složení družiny bylo naprosto odlišné za Mikulášova otce a velmi výrazně se měnilo i v průběhu Mikulášova velení. Družina čítala na 40 členů, jména však známe pouze u některých. Blíže se k touto problematikou zabývá Hoffmann.²³

¹⁹ LYSÁK. *Jan Sokol z Lamberka*, s. 53.

²⁰ JUROK. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, s. 182.

²¹ HOFFMANN. *Bojové družiny před husitskou revolucí na západní Moravě*, s. 78–81.

²² NEUMANN. *Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*, s. 15.

²³ HOFFMANN. *Bojové družiny před husitskou revolucí na západní Moravě*, s. 78–81.

Na počátku husitské revoluce Mikuláš podporoval stranu císaře Zikmunda, toto nám potvrzuje i Mikulášova účast na sněmu v Brně v roce 1421. Sněm se dohodl na potlačování husitství v rámci Moravských držav. Listina, která byla sněmem stvrzena a vydána, shrnuje stanoviska sněmu o potlačování čtyř pražských artikulů a snaze zabránit šíření husitství v rámci Moravy. Zároveň tato listina potvrzuje práva duchovních i světských pánů a rovněž i mír mezi oběma stranami.²⁴

O připojení Mikuláše Sokola k husitské straně nemáme přesnějšího záznamu. Víme však, že toto připojení proběhlo někdy mezi únorem a zářím 1424.²⁵ K tomuto tvrzení máme důkaz v listině z 10. září 1424, kde je Mikuláš zmiňován mezi zástupci stvrzujícími příměří mezi husity a Oldřichem z Rožmberka. Mikuláš je zde jmenován na straně husitů po boku Chvala z Machovic, Zbyňka z Buchova a mnohých dalších. Stanovené příměří mělo být drženo do dne svatého Havla, tedy do 16. října. Nedodržení příměří mělo být vykoupeno 8000 kopami grošů. Naproti tomu však Mikuláš není zmiňován v únorové listině zdejšího lanfrýdu. Lze tedy předpokládat, že se k tábořské straně přiklonil právě někdy v období mezi sepsáním obou listin.²⁶

Datum Mikulášova příklonu na stranu kališníků nám tedy není přesně známo, avšak co se týče důvodu připojení k straně husitské, můžeme uvažovat hned nad dvěma verzemi. První z těchto verzí je připojení Mikuláše založené na jeho předchozí lapkovské minulosti, nicméně tuto variantu zde uvádím spíše jako teorii. Druhou verzí je přesvědčení o správnosti husitské věci. S touto verzí pracuje prof. Čornej, který uvádí Mikuláše Sokola na straně husitského svazu na základě svého přesvědčení spolu s Tomášem z Chotěmic, Mikulášem z Landštejna, Menhartem z Hradce a některými dalšími.²⁷

Krátce po Mikulášově připojení ke kališnictví jej nalzáme v Žižkově výpravě na Moravu v září roku 1424. Je zajímavé, že se k Žižkově výpravě kromě Mikuláše nepřipojil nikdo ze „starého“ tábora. Do tzv. starého tábora můžeme počítat Chvala z Machovic, Zbyňka z Buchova, Bohuslava ze Švamberka, Jana Smila z Křemže, Jana Kosoře z Malovic, Mikuláše Sokola z Lamberka a některé další.²⁸ Absenci těchto šlechticů je možné vysvětlit jednáním ve Zdicích, kterého se Mikuláš Sokol neúčastnil. Je tedy možné, že Mikuláš vyrazil

²⁴ AČ III, s. 234–237, č. 27.

²⁵ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 151.

²⁶ AČ III, s. 245–248, č. 32.

²⁷ ČORNEJ. *Lipanská křížovatka*, s. 48.

²⁸ JURK. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, s. 32.

s Žižkovými oddíly na Moravu nezávisle na zbytku tábořských šlechticů. V průběhu tohoto tažení Jan Žižka umírá a tažení na Moravu pokračovalo nadále pod vedením Mikuláše Sokola, který se tím stal jediným zástupcem tábořské strany. Nicméně další zdroje nám popisují rozpuštění sirotčích vojsk ihned po smrti Žižky a jejich následný návrat. Protichůdnost těchto informací vylučuje rekonstrukci konkrétních událostí.²⁹

Po ukončení moravského tažení se nám Mikuláš téměř na rok ztrácí ze zorného pole. Objevujeme ho znovu až mezi třemi zajatci: spolu s Mikulášem zde ještě nacházíme Hynka z Kolštejna a Beneše z Boskovic. Tito tábořští vězni posloužili při vyjednávání o Vršovickém míru mezi Tábority a Pražany dne 17. září roku 1425.³⁰ Kde a za jakých okolností se Mikuláš Sokol do zajetí dostal není jasné.

Na následujících několika let nám pro bližší popis chybí pramenná základna, co však můžeme s jistotou říct je, že někdy mezi lety 1425 a 1428 dostal Mikuláš Sokol do opatrovnictví husity dobité panství na Červené Řečici a Pelhřimovsko.³¹ Husité Červenou Řečici dobyli pravděpodobně už v roce 1421. Mikulášovo panství uděleno nejspíše po jeho návratu z moravského tažení a držel jej až do roku 1436, kdy jej v srpnu vrátil císař Zikmund Jankovi z Chotěnic. Janek si ještě před válkou toto panství pronajal od církve do konce svého života, o panství byl ale připraven právě kolem již zmíněného roku 1421. Císař mu po válce celé panství navrátil, daroval mu jej ale dědičně, díky čemuž po válkách církev přišla o další kus svých majetků. Janek si ale navrácené panství v Červené Řečici neponechal a po dohodě byla Červená Řečice převedena v listopadu 1437 na Mikuláše Trčku z Lípy. Tímto převodem církev definitivně přišla o šanci na navrácení svého majetku.³² Přesné datum, kdy Mikuláš Sokol celé panství v Červené Řečici získal neznáme, musel jej však získat před rokem 1428, neboť právě k tomuto roku se vztahuje jednání a následné uzavření míru. Mikuláš společně s Kamerátem z Žirovnice uzavřel příměří s Oldřichem z Rožmberka. Soudcem případných dalších sporů byl jmenován Menhart z Hradce. Příměří mělo být dodržováno do 23. dubna 1429 pod pokutou 5000 kop grošů.³³ Dohoda byla pravděpodobně dodržena, a to i přesto, že ji bylo možné vypovědět. Jako důkaz dodržení příměří uvádí Dobiáš volbu, kterou učinil Oldřich z Rožmberka 20. října roku 1429. Touto volbou bylo zvolení Mikuláše Sokola

²⁹ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 155–158.

³⁰ BARTOŠ. *Doba Žižkova*, s. 211.

³¹ AČ III, s. 500, č. 256.

³² ŠMAHEL. *Husitská revoluce IV*, s. 56.

³³ LOR I, s. 104, č. 154.

jedením z ubrmanů v případě pohledávek Oldřicha vůči statkům Čeňka z Vartenberka, které po smrti Čeňka držel ve správě Jan Smil z Křemže.³⁴ Jen těžko by Oldřich zvolil ubrmanem šlechtice, s nímž vedl válku. Tento Dobiášův důkaz ale neshledávám přesvědčivým, neboť nevíme, kdo Mikuláše ubrmanem navrhl.

Mikuláš Sokol získal do svého panství i želivský klášter. Problémem v tomto zisku se ale stala jihlavská posádka, kterou držel rakouský vévoda Albrecht. Albrechtovi oddíly byly navíc posíleny jízdními žoldnéři císaře Zikmunda. Po obdržení zprávy o dobytí želivského kláštera ihned nastal Albrechtův protiútok, díky čemuž o želivský klášter Mikuláš opět přišel. Datování této události je poněkud problematické, a to z důvodu existence pouze později zapsaných zpráv, nikoliv soudobých listin nebo svědectví.³⁵

Mikulášovo jméno nacházíme v roce 1429 ještě u jednoho převodu majetku. Tentokrát postupuje Eliška z Uhliště, manželka Mikuláše z Kněževsi, své statky po bývalém manželovi panu Vokovi z Valdštejna. Mikuláš Sokol je v tomto případě uváděn pouze jako svědek celé události.³⁶

Další informaci o Mikulášovi získáváme roku 1430, kdy se objevuje vedle jmen jako jsou Menhart z Hradce, Beneš Mokrovousý z Hustiřan, Jan Jičínský z Kravař, Jan Tovačovský z Cimburka a mnohých dalších. V celé situaci je jmenován jako Mikuláš Sokol pán na Červené Řečici. Tato informace o Mikulášovi pochází z listu braniborského kurfiřta Bedřicha, který byl vystaven v Beheimsteině 10. února 1430.³⁷ Bedřich zaručuje Mikulášovi bezpečnou cestu na své jednání, přičemž je tato Bedřichova výzva první snahou o vyjednávání z katolické strany. Pro odpor papeže Martina V. i císaře Zikmunda Lucemburského však z těchto jednání sešlo a namísto mírových jednání byla zorganizována pátá křížová výprava.³⁸

Na přelomu září a října následujícího roku se vydal Mikuláš Sokol spolu se svým bratrem na tzv. spanilou jízdu do Dolních Rakous k městům Altenburg a Pernegg. K výpravě se připojily i další významné osoby. Uvedme zde tedy Mikulášova bratra Jaroslava, dále pak Tóma z Chotěmic seděním na Vlašimi, Arnošta Leskovce na Humpolci, Jana Kamaréta ze Žirovnice, Jindřicha ze Stráže a z území Moravy se k vojsku připojil ještě Sezima z Kunštátu a Jevišovic. Tažení, které Mikuláš zorganizoval, mělo čistě kořistnický charakter, cílem bylo

³⁴ DOBIÁŠ. *Dějiny královského města Pelhřimova*, s. 54.

³⁵ Tamtéž, s. 55–56.

³⁶ AČ III, s. 501, č. 264.

³⁷ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 224. K této listině blíže BARTOŠ. *Vláda Bratrstev*, s. 66.

³⁸ DOBIÁŠ. *Dějiny královského města Pelhřimova*, s. 55.

získat rakouské víno. Celé vojsko čítalo mnoho desítek vozů, které se povedlo bezezbytku naplnit. Jelikož výprava probíhala velmi hladce, byl odvetný úder, který je zaskočil při návratu, zcela neočekávaný a tím pádem i velmi ničivý. Přepad se udál 14. října 1431 poblíž Waidhofenu (Bejdova). Díky neustálým husitským výpravám byly dolnorakouské stavy na nájezd dobře připraveny, jejich domobrana získala výcvik a kvalitní vedení, díky čemuž se husitská vojska dostala do nepříjemné situace. Vedení odvetné akce dostal na starost Lipolt Krajíř z Krajku, do bitvy ale zasáhly i oddíly ze Znojma. Bitva dopadla pro husitskou výpravu fiaskem. Mikuláš Sokol se zachránil jen díky včasnému útěku z bojiště, jeho bratr byl však zajat spolu s dalšími desítkami husitských bojovníků. Jaroslav z Lamberka byl vězněn Albrechtem ještě v roce 1433. Porážka celé husitské výpravy se pro katolíky stala důležitým okamžikem a na její oslavu vznikla píseň od znojemského rodáka Mikuláše Petschachera.³⁹ Síla vojska, které se vypravilo do Rakous, je zahalena tajemstvím. Nejvyšší odhady se pohybují kolem 5 000 mužů a asi 360 vozů, naopak nejnižší odhady hovoří asi o 2 000 mužích a jen 100 vozech. Udávaná velikost vojska se liší v jednotlivých zemích, ale dokonce i v jednotlivých dostupných zdrojích v rámci jedné země. Klíčovou skutečností však zůstává porážka této husitské výpravy, která na místě bitvy zanechala většinu svých mužů a veškeré své vozy i děla.⁴⁰

Největším problémem této akce, jak se později ukázalo, se stalo především propuštění zajatců. Jaroslav Sokol byl propuštěn až v roce 1433. Snahy o propuštění můžeme sledovat hned několikrát. Prvním z těchto pokusů je jednání vrchních představitelů husitství s Oldřichem z Rožmberka. Tato jednání nedosáhla žádného úspěchu. Dalším pokusem byla výprava Mikuláše Sokola na Moravu proti rakouským pozicím. O průběhu jeho výpravy nemáme žádné informace, s jistotou ale víme, že se rovněž nesešla s úspěchem. Třetí událostí vztahující se k tomuto problému je stížnost Prokopa Holého, který upozorňuje Basilejský koncil na nekončící vězení zajatců ještě 14. ledna 1433.⁴¹

Podobná kořistnická výprava proběhla znovu v roce 1433, zde však s jistotou nevíme, kdo tažení velel. Velení mohlo připadnout Mikuláši, nebo Janovi z Hrádku. V případě, kdy by výpravě velel Jan Pardus z Hrádku, by se vojska musela vrátit do Čech již před 18. únorem, kdy již máme o Janovi další zprávu právě z území Čech. Pokud by však výpravě velel Mikuláš

³⁹ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 244–245.

⁴⁰ DOBIÁŠ. *Dějiny královského města Pelhřimova*, s. 59–60.

⁴¹ Tamtéž, s. 60–64.

Sokol, pak by bylo vojsko tvořeno spíše soukromými oddíly Mikuláše. O celém průběhu a návratu však nemáme informace Směr tažení, velení i přesnější datace výpravy tak zůstává prozatím neobjasněn.⁴²

Vzestup Mikulášova postavení můžeme pozorovat roku 1433, kdy se účastní Svatomartinského sněmu. Sněm proběhl v Praze v kostele sv. Martina od 11. listopadu do 22. prosince roku 1433.⁴³ Přestože se Mikuláš účastnil sněmu jako představitel Táboritů (společně s Otíkem z Lozy, Přibíkem z Klenového, Chvalem z Machovic a Janem Blehem z Těšnova), můžeme u Mikuláše pozorovat snahu o ukončení válečných operací a přiřknout mu tak spíše umírněné způsoby myšlení. Cílem sněmu se stalo prosazení čtyř artikulů pro Čechy i Moravu, jeho nejdůležitějším výsledkem se ale stala volba Aleše Vřešťovského z Rýzmburka zemským správcem pověřeným urovnáním poměrů v zemích Koruny české.⁴⁴ Volba Aleše je prvním krokem k ukončení husitských válek a k definitivní porážce radikálních polních vojsk v bitvě u Lipan. Role, kterou si Mikuláš jakožto zkušený vojevůdce zvolil v bitvě u Lipan byla velmi prostá: rozhodl se se do bitvy jednoduše nezapojoval a zůstal na Lamberku. Toto rozhodnutí působí jako nejsnadnější varianta, kterou si mohl zvolit. Je však mnoho důvodů, které můžeme pro tento krok nalézt, ať už je to nesouhlas s postojem radikálních bratrstev nebo naopak nesouhlas s postupem kališnické pravice. Dalším důvodem mohla být i obyčejná snaha zachovat si tvář ať bitva skončí jakkoliv.⁴⁵ Bitva u Lipan změnila politickou situaci v celém království. Doposud měli na budoucí vývoj největší vliv válečné akty, po bitvě u Lipan se ale těžiště vlivu přesouvá směrem k politickým jednáním. Prvním klíčovým jednáním po bitvě u Lipan se stal sněm svolaný 24. června 1434. Sněm se usnesl na vytouženém příměří trvajícím rok a zároveň rozhodl o vyslání diplomatického poselstva ke králi Zikmundovi. Tohoto diplomatického úkolu se zúčastnil Mikuláš Sokol z Lamberka po boku pánů Menharta z Hradce, Jindřicha z Vartenberka, Hynce Ptáčka z Pirkštejna a Václava z Kravař. V poselstvu byli nejen páni ale i několik rytířů například Vilém Kostka z Postupic, Beneš Mokrovouský či Jan Smiřický, přidala se k nim i skupina pražských měšťanů. Ve složení poselstva můžeme spatřovat předzvěst budoucího vzestupu vyšší a střední kališnické šlechty do vedení země.⁴⁶

⁴² ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 266.

⁴³ AČ III, s. 416, č. 6.

⁴⁴ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 278–280.

⁴⁵ Tamtéž, s. 293.

⁴⁶ Tamtéž, s. 297.

Následující jednání mezi šlechtou a císařem, kterého se Mikuláš Sokol zúčastnil, se odehrálo v červnu a červenci roku 1435 v Brně. Císaři v této době již začal docházet čas, konec jeho života se blížil. Zikmund moc dobře věděl, že pokud bude spoléhat na koncil, tak českou korunu nikdy nezíská, rozhodl se tedy koncil obejít. V Brně však narazil na odpor poselstva, které s ním mělo vyjednávat. Poselstvo totiž nebylo složeno jen z umírněných husitů, kterým již v tuto dobu byl Mikuláš, ale také z radikálních a stále hrdých husitských hejtmanů, jako byl Jiřík z Vízmburka nebo Matěj Louda z Chlumčan. I přes jejich odpor se však již zde rozhodlo o přijetí Zikmunda za českého krále, a to za podmínky že dojde k urovnání náboženských sporů.⁴⁷

Krátce po tomto sněmu je zmíněno jméno Mikuláše Sokola jako držitele panství Hukvaldského, za které mu má být vyplacena císařem náhrada. Toto panství se mělo vrátit do rukou Olomouckého biskupa. Tato směna podle všeho však nikdy neproběhla. Přikládám text listiny z 8. srpna 1435:

„Císař Zikmund slibuje Mikulášovi Sokolovi z Lamberka zaplatit 600 kop grošů v hotových penězích, neb koních a volech, protože hrady Hukvaldy jemu zastavené zase Pavlovi biskupovi Olomouckému postoupil.“⁴⁸

Aby mohla být vydána listina k navrácení panství olomouckému biskupovi je třeba zodpovědět otázku, jak Sokol k tomuto panství vůbec přišel. Pokud budeme považovat za pravdivou listinu z 25. února roku 1437, pak jej Mikuláš Sokol zakoupil od Jana Tovačovského z Cimburka. V této listině se píše o prodeji tohoto panství, díky čemuž tedy nepřipadá v úvahu násilná forma převzetí panství Mikulášem Sokolem. Tato listina je zároveň potvrzením práv na Hukvaldské a Šostýnské panství ze strany císaře Zikmunda.⁴⁹ Tato listina se stala právním potvrzením skutečného stavu, který byl doposud soudně napadnutelný.

Představme si nyní panství, které Mikuláš Sokol vlastnil již v roce 1434, kdy získal *„...hrady Hukvaldy a Ostravu (dnešní Slezsko-ostrovský hrad), dále města Příbor a Brušperk, městečka a vesnice Staříče, Fričovice, Petrovice, Skotnice, Chlebovice, Vítkovice, Palkovice, Motylovice, Kozlovice, Dětrichovice, Mniše, Sklenov Veliký, Hnojová Lhota, Tichá, Klokočov*

⁴⁷ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 307.

⁴⁸ ZRK, s. 182, č. 1315.

⁴⁹ CDCO, s. 23–24, č. 14.

a Sklenov Malý vedle toho zboží Šostýnské, Frankštát, městečko a vsi Lichtnov, Veličovice, Drnholec, Kopřivnice a půl Závěšic...“ Celkové toto panství bylo v hodnotě 3000 kop grošů.⁵⁰

Lamberkové se však na Hukvaldech dlouho nezdrželi, panství již 16. října následujícího roku patří Janu Čapkovi ze Sán. Vzhledem k titulu, který si zde Jan Čapek ze Sán pán Hukvaldský připisuje není pochyb o vlastníkově tohoto panství.⁵¹ Ohledně data převodu panství z Mikuláše Sokola na Jana Čapka ze Sán panují dohady. Jasno se v této problematice pokusil udělat profesor Papajík, který poukazuje na množství žalob u biskupského manského soudu z průběhu roku 1438 na Čapka. Jedna žaloba se vztahuje už k roku 1437. Tyto informace nám sami o sobě nic moc neřeknou o daném majetku, poukazují však na to, že Čapek působil na Moravě již v roce 1437. Lze tedy předpokládat, že panství z Mikuláše Sokola přešlo na Čapka někdy mezi únorem a říjnem roku 1437.⁵²

Je několik možností, jak mohl Jan Čapek panství získat již v roce 1437. Důkazem o přesunu Mikuláše Sokola do severních Čech, a tím pádem opuštění Hukvaldského panství, může být zástavní listina ze 17. října 1437, kdy je Mikuláši Sokolovi zastaveno několik lánů v Mezilesí a celé Opatovice. Není však zřejmé, o které Opatovice se jedná. Nicméně vzhledem k poloze zástav v severních Čechách bych se přiklonil k Opatovicím u Hradce Králové.⁵³ Je však také možné, že se jedná ještě o zástavu směřovanou k panství Hukvaldy, a stejně tak je možné, že se jedná o Opatovice na jižní Moravě, které by bylo možné přiřadit k panství Lamberku a Ivančicím. Další zajímavostí v této listině je zastavení Buřenic. Buřenice jsou malou vsí poblíž Červené Řečice. Je poněkud zarážející, že i jedno z mnoha Mezilesí můžeme nalézt v těsném sousedství Buřenic. Tato zástava mi přijde poněkud zvláštní, pokud Mikuláš Sokol o Červenou Řečici přišel již roku 1436, jak jsem uvedl výše. Zástavní listina byla vydána v Telči, Mikuláš tedy v této době pravděpodobně nějaké období pobýval v jižních Čechách.⁵⁴ Dalším důkazem, že změna majitelů proběhla již v roce 1437, je zástavní listina Jana ze Sůtic a Kuneše Rozkoše z Dubé, kteří poskytli ves Březovou právě Mikuláši Sokolovi a to dědičně. V současném místopise se jedná pravděpodobně o ves

⁵⁰ CDCO, s. 23–24, č. 14.

⁵¹ Tamtéž, s. 24–25, č. 15.

⁵² PAPAJÍK. *Jan Čapek ze Sán*, s. 137–139.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ AČ III, s. 520, č. 384.

Březovice. Tato listina byla vystavena začátkem listopadu roku 1437, což znamená, že Mikuláš Sokol musel již v této době působit v severních Čechách.⁵⁵

Dnes již pravděpodobně s jistotou nezjistíme, zda bylo panství směněno, koupeno, nebo bylo Janem Čapkem dobyto. Postupně se na jednotlivé varianty alespoň podíváme. K variantě násilného převzetí se přiklání především historik Jiří Jurok.⁵⁶ Potvrzením této verze by se mohla jevit listina z roku 1566 na niž poukázal prof. Papajík. Je otázkou, zda tato listina obsahovala pravdivé informace i po 129 letech, navíc byla v rozporu s listinou od biskupa Tasa z Boskovic, který roku 1467 píše, že Čapek má na Hukvaldské panství císařské zástavní právo. Prof. Papajík dále poukazuje na možnost obsazení Hukvald Čapkem v roce 1438. Tuto informaci však v knize vyloučil, neboť zcela jistě víme, že Čapek získal Hukvaldské panství nejpozději v roce 1437. Varianta s násilným obsazením nám tedy zbývá pro rok 1437. Kdyby k této variantě ale skutečně došlo, tak by Mikuláš Sokol jistě vznesl žalobu k biskupskému soudu, to se však nestalo.⁵⁷

Druhou variantou je koupení celého panství. Trhlinou v této verzi je naprostá absence pramenů, které by bylo možné k této verzi předložit. Navíc je nepravděpodobné, že by Čapek disponoval dostatečnými finančními prostředky.⁵⁸

Třetí variantou je výměna panství Hukvald za panství Českodubské. Logicky se nám nabízí směna Čapkových majetků za majetky Sokolovi. K této směně nemáme žádné důkazy, avšak může jí nahrávat fakt, že obě panství byly v hodnotě 3000 kop grošů. V nesouladu je však listina, která tvrdí, že Mikuláš Sokol koupil Vartenberk od Václava z Vartenberka. Naopak podpurným argumentem pro výměnu panství je informace o obsazení hradu Vartenberk a Český Dub husitským hejtmanem Štěpánem Tlachem, který byl Čapkovým spojencem a který opustil severní Čechy někdy mezi rokem 1435–1440. Další indicií napovídající výměnu je i fakt, že se k sousednímu panství po Janovi z Vartenberka hlásila Mikulášova dcera Kateřina. Všechny zmíněné okolnosti podporují verzi s výměnou majetků. Je velmi pravděpodobné že Mikuláš Sokol chtěl posílit a zcelit svou doménu v severních Čechách a Čapek zároveň ztratil o severní Čechy zájem v momentě, kdy začal budovat svou doménu na severní Moravě. Domnívám se, že varianta s výměnou panství je pravdivá.⁵⁹

⁵⁵ AČ II, s. 202, č. 429.

⁵⁶ JURK. *Moravský severovýchod*, s. 121.

⁵⁷ PAPAJÍK. *Jan Čapek ze Sán*, s. 139–143.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž.

Po ukončení Jihlavského sněmu v roce 1436, kde se Zikmund konečně stal českým králem a kde byla definitivně ukončena válečná etapa husitských válek, vydal Mikuláš Sokol císaři Zikmundovi Čáslav, kde do této doby plnil post čáslavského hejtmana. Stejnou službu učinil i o dva roky později Zikmundovu zeti Albrechtovi Habsburskému. Tato skutečnost jasně značí, na čí stranu se Mikuláš rozhodl přiklonit. Také se dovídáme o udržení hejtmanského postu v Čáslavi i po nástupu Zikmunda Lucemburského na český trůn. Předání Čáslavi Albrechtovi se událo 11. června 1438. Krátce po tomto předání je Albrecht korunován novým českým králem.⁶⁰

Předání Čáslavi bylo pro Mikuláše impulzem k odchodu na jeho hrady Vartenberk a Falkenberk v severních Čechách. Potvrzením držby obou hradů je listina z 4. července 1438, kde se Mikuláš píše jako Mikuláš Sokol z Lamberka sezením na Vartenberce. Hrad koupil před rokem 1438 od Václava z Vartenberka, jak jsem již zmiňoval. Hrad stál Mikuláše Sokola celých 300 kop grošů, tuto hotovost získal od Janka z Chotěnic za odstoupení panství Řečice a Pelhřimovska.⁶¹ K zisku Falkenberku, bohužel máme nedostatečnou pramennou základnu. Co však můžeme říci s jistotou je, že v průběhu husitské revoluce zde velel hradní posádce Jan Kolůch z Vesce. Jan Kolůch škodil lužickým městům se svou posádkou ještě v roce 1437. Na císařův rozkaz měl být Falkenberk vypálen a srovnán se zemí. Lužická města připravila hotovost k tomuto rozkazu určenou, tažení však neproběhlo, neboť hrad vyhořel, z jakého důvodu k požáru došlo není jasné. Po požáru hradu dorazil další královský rozkaz, tentokrát k srovnání zbytku hradu se zemí. Ani tento rozkaz však s největší pravděpodobností také nebyl uskutečněn. a to usuzuji právě na základě dalšího vlastnictví hradu Mikulášem Sokolem.⁶² Po smrti Mikuláše přechází hrad Falkenberk na jeho dcery. Kdy a za jakých okolností hrad zanikl nevíme, nicméně listina z roku 1454 však mluví o Falkenberku jako o pobořeném.⁶³

V pokračujících bojích o českou korunu sváděných mezi polským princem Kazimírem a českým králem Albrechtem se Mikuláš Sokol přiklonil na stranu krále Albrechta. V tomto sporu proti sobě stanuli bývalí spolubojovníci. Mezi královi přívržence můžeme počítat Menharta z Hradce, díky kterému proběhla Albrechtova korunovace. Dále pak Mikuláše Sokola, Jakoubka z Vřesovic, Jana Smiřického nebo Jiřího z Vízmburka. Na polské straně

⁶⁰ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 337.

⁶¹ ČORNEJ. *Lipanská křižovatka*, s. 198.

⁶² ANDĚL. *Husitství v severních Čechách*, s. 85.

⁶³ ANDĚL. *Hrady a zámky severočeského kraje*, s. 217–218.

můžeme nalézt Jana Hervíta z Rušinova, Václava Cardu z Petrovic, Beneše z Mokrovous a Jana Čapka ze Sán.⁶⁴ V červenci roku 1439 byla dohoda mezi polskou a rakouskou stranou v nedohlednu a boje neustávaly. Mírovým jednáním se měl stát společný sněm obou kandidátů, ten se ale nikdy neuskutečnil. Konal se ale alespoň sněm Albrechtových straníků, který rozhodl o povolání královny Alžběty do Prahy, kde měla být korunována českou královnou. K jejímu povolání do Čech bylo vybráno poselstvo, které bylo vypraveno do Uher a skládalo se ze Zbyňka z Hazenburka, Jana ze Smiřic, Jana z Rabštejna a Mikuláše Sokola z Lamberka. Mikulášova účast na tomto diplomatickém jednání nám připomíná jeho vliv, který musel býti značný, a to i přestože Mikuláš již v této době nevlastní severomoravskou doménu.⁶⁵

Ke korunovaci královny Alžběty bohužel nedošlo, a to z důvodu Albrechtovi smrti. Královna tedy po narození svého syna Ladislava Pohrobka hledala pomoc u římského krále Fridricha III., kterého učinila poručníkem svého syna. K pomoci s uhájením své moci královna svolala i české šlechtice, mezi povolányi nacházíme i jméno Mikuláše Sokola. Vstupem do Alžbětiných služeb se téměř symbolicky uzavírá životní kruh Mikuláše Sokola, který se z táborského hejtmana stává ochráncem královské koruny.⁶⁶

Roku 1440 nacházíme Mikulášovo jméno hned u několika důležitých událostí. První z nich je listina z 17. ledna, ve které je Mikuláš Sokol uveden jako svědek příměří mezi Oldřichem z Rožmberka a Janem Zajímačem.⁶⁷ Další z událostí je mírová smlouva, ve které Mikuláš vystupuje jako rádce hejtmana Boleslavského kraje, kterým byl zvolen Jiří z Poděbrad. Úkolem této smlouvy bylo nastolit mír na Boleslavsku. Jako další rádci jsou uváděni Pešík ze Struh, Jan z Mochova, Jan Lapačka ze Suchorad, Ramše z Hrádku a Ješek z Horek. Tato listina je vydána 10. dubna na sjezdu v Nymburce.⁶⁸

Na sněmu začátkem roku 1441 byli vybráni poslové, jenž měli s královnou Alžbětou a Fridrichem III. dojednat podmínky nástupu Ladislava Pohrobka na český trůn. Jako místo jednání byl zvolen Jindřichův Hradec. Do Hradce odjelo 28. dubna poselstvo složené z Mikuláše Sokola z Lamberka, Menharta z Hradce, Jakoubka z Vřesovic a několika konšelů obou měst pražských. Jednání proběhla úspěšně a bylo dohodnuto nastoupení Ladislava

⁶⁴ ŠMAHEL. *Husitská revoluce IV*, s. 76.

⁶⁵ URBÁNEK. *Věk poděbradský*, s. 447.

⁶⁶ PAPAJÍK. *Ladislav Pohrobek*, s. 57.

⁶⁷ LOR II, s. 52, č. 52.

⁶⁸ AČ I, s. 251, č. 2.

na český trůn.⁶⁹ Po jednáních se zde poselstvo patrně ještě zdrželo, neboť 10. května 1441 zde urovnávali spor o město Lomnici. Rozepře o město probíhala mezi Oldřichem z Rožmberka a Janem z Hradce.⁷⁰ Stejně složení poselstva jako na jednáních v Hradci bylo přítomno i v roce 1441 ve Vídni, kde se projednávala splátka královského dluhu vůči českým věřitelům. Dluh byl z původních 100 000 zlatých snížen na polovinu. Tato skupina dále zprostředkovávala i vyjednávání mezi královnou Alžbětou a Vladislavem Jagelonským, přičemž v září toho roku proběhl první pokus o dojednání míru. Dále se podíleli na jednání mezi královnou Alžbětou a Fridrichem III. ohledně propuštění královniných z Fridrichova zajetí.⁷¹ K návratu poselstva existuje pouze zmínka o Mikuláši Sokolovi v listu vydaném královnou Alžbětou Janu Zajímačovi. Tento list hovoří o zaplacení královnina dluhu vůči Janovi a jako svědek tohoto listu je zde uveden právě Mikuláš Sokol, avšak pouze drobnou poznámkou v dolním rohu tohoto listu. Česká delegace tedy odjela zpět do Čech nejdříve 7. října 1441, kam se pravděpodobně vrátila až v průběhu listopadu 1441.⁷²

Následujícího roku byl Mikuláš Sokol pověřen královnou Alžbětou vedením posádky v Bratislavě. Kdy přesně se k tomuto postu dostal nevíme, muselo to však být začátkem roku 1442, nebo ještě koncem roku předešlého, neboť se již 5. ledna 1442 zavazuje k ochraně a správě města. Ke konci ledna k Bratislavě přitáhl král Vladislav III. Jagelonský, který dobyl Bratislavský hrad, město samotné se mu však dobýt nepodařilo a polské vojsko odtáhlo od města s velkými ztrátami.⁷³ Obrana Bratislavy se pro Mikuláše stala posledním z jeho životních úkolů. Naposledy je Mikuláš Sokol z Lamberka zmiňován 8. května 1443, tentokrát však již jako nebožtík.⁷⁴

Hodnocení velmi složité osobnosti, kterou se Mikuláš stal je prakticky nemožné. Mikuláš se naučil velmi dobře vojenskému řemeslu a tuto znalost se mu dařilo uplatňovat v období předrevolučním i revolučním. Není tedy divu, že patřil k těm, kteří z válek vyšli o mnoho bohatší a mocnější než na jejím počátku. Své majetky nadále úspěšně hromadil i v období po husitských válkách, kdy spojil českodubské panství do velkého souvislého panství. Tento rozkvět se mu pravděpodobně dařil na základě jeho vojenských schopností a kalkulativního myšlení. Mikuláš excelentně využil možností, které získal v průběhu

⁶⁹ BOUKAL. *Jakoubek z Vřesovic*, s. 61.

⁷⁰ LOR II, s. 99–102, č. 123.

⁷¹ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 589.

⁷² SLZS, s. 12–13, č. 10.

⁷³ PAPAJÍK. *Jan Čapek ze Sán*, s. 274.

⁷⁴ AČ I, s. 383, č. 33.

husitských válek k získání dalších majetků a zlepšení rodového postavení. Ať už byly Mikulášovi cíle jakékoliv, stal se posledním důležitým představitelem svého rodu a po jeho smrti se rod pánů z Lamberka ztrácí z historických záznamů.

Jan Tovačovský z Cimburka

Jan Tovačovský z Cimburka pochází z významného moravského rodu pánů z Cimburka. Janovým otcem byl Albrecht z Cimburka a matkou byla Žofie z Herštejna. Datum narození je opět nejisté, předpoklad se pohybuje kolem roku 1400. První písemnou zmínku o Janovi dostáváme z roku 1416 kdy se ujímá správy svého dědictví v Tovačově. Vzhledem k tomu, že první zmínka pochází až roku 1416, tak se Jan nenachází ani mezi signatáři stížného listu proti upálení mistra Jana Husa z roku 1415. Nicméně již v roce 1416 stál na straně husitské. Toho roku totiž přijal na svém hradě představitele husitské strany, jmenovitě Šimona z Tišnova a Jana Vavřince z Račice.⁷⁵

První informace pojící se s Janovým životem se týká boje o olomoucký biskupský stolec mezi lety 1416–1418. Jan Tovačovský je zde zmíněn pouze okrajově, za to však velmi jasně vyjádřil svůj postoj týkající se podpory husitské strany. Jan využil nepřítomnosti biskupa na Moravě a během tohoto krátkého období obsadil fary na svém panství utrakvistickými kněžími.⁷⁶ Tento krok je poněkud zvláštní, pokud vezmeme v potaz, že Janovi byly tyto majetky potvrzeny králem až v roce 1418. Zápis panství Janovi potvrzuje listina z června toho roku.⁷⁷

I přesto, že byl Jan kališnický smýšlející, nevyověděl králi poslušnost a spolu s ostatními moravskými pány se zúčastnil bitvy na Vyšehradě. Zde byl kvůli nedůvěře Zikmunda spolu se zbytkem moravských pánů nasazen do nejhoršího terénu. V bitvě pod Vyšehradem padlo, nebo bylo zajato, na 25 moravských korouhevních pánů. Za všechny zde jmenujme alespoň Jindřicha Plumlovského jako moravského zemského hejtmana, dále Jindřicha Lefla z Lažan, Petra Konopištského ze Šternberka, Mikuláše Zajíce z Házmburka či Markvarta Michalce. Vzhledem k dlouhému seznamu jmen padlých měl Jan Tovačovský vlastně velké štěstí, že skončil pouze v zajetí. Spolu s ním skončil v zajetí ještě Jan Bítovský z Lichtenburka a Hašek z Valdštejna. Všichni tři věznění páni po propuštění přestoupili ke straně husitské a vypověděli Zikmundovi svou poslušnost.⁷⁸ Po svém propuštění z vězení zahájil Jan přímou válku s císařem Zikmundem a postavil se na odpor následující křížové výpravě roku 1421. Odpovědí císaře Zikmunda byl pokus o obsazení Janova sídla v Tovačově.

⁷⁵ JURK. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, s. 204.

⁷⁶ ČORNEJ. *Velké dějiny země koruny české V*, s. 190.

⁷⁷ AČ XVI, s. 96, č. 35.

⁷⁸ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 59.

O toto dobytí se pokusila přerovská posádka pod vedení Mikuláše Perenyiho a oddíly z Uher pod vedením hejtmána Pipa Spana. Obležení Tovačova proběhlo v září roku 1421.⁷⁹

Jan Tovačovský nepatřil mezi radikální kališníky, a byl tedy ochoten jednat s císařem o míru. Proto jej můžeme nalézt už 17. listopadu 1421 mezi pány, kteří potvrdili příměří s císařem na sněmu v Brně. Listinu potvrdila většina moravských šlechticů, mezi nimi například Mikuláš Sokol z Lamberka, Vilém z Pernštejna v roli moravského hejtmána, Jan z Lomnice, Petr z Kravař a ze Strážnice, Beneš z Kravař, Jindřich z Lipé, Smil z Bítova a mnozí další. Listina měla zajistit klid na Moravě, a to jak z hlediska šlechtických válek, tak z hlediska duchovního, kdy se všichni podepsaní dohodli na potlačení čtyř artikulů.⁸⁰ Toto spojení Zikmunda a moravských pánů však nemá dlouhého trvání, neboť listinu nepotvrdili všichni moravští páni. Definitivní selhání této listiny nastalo v průběhu následujícího roku, kdy většina zmíněných pánů přestoupila k husitství. Roku 1422 se tak stává Jan Tovačovský jedním z husitských straníků.⁸¹

Svým přestoupením k straně husitské se Jan Tovačovský stal cílem katolických sil na Moravě, za největší ohrožení Tovačovského můžeme považovat katolickou Olomouc a přerovskou posádku. A tak je na podporu Jana Tovačovského v roce 1423 vypravěno spojené vojsko pražanů a orebitů pod vedením Diviše Bořka z Miletínka, Hynka z Kolštejna a Haška z Valdštejna. Výprava byla vyslána na pomoc ohroženému Tovačovu, Uherskému Ostrohu a Jevišovicím. Spojená vojska orebská, pražská a tovačovská dočasně dobyla Kroměříž, Přerov, Slavkov, Vyškov a hrady Kvasice a Melice.⁸² Tyto události společně s přílišnou časovou tísní a náročností jednání s Polskem, urovnáváním sporu s kurfiřty a vedením křižácké výpravy se pravděpodobně staly impulzem pro Zikmunda, který pod nátlakem všech okolností postoupil Moravské markrabství svému zeti Albrechtovi Habsburskému.⁸³

Rostoucí Janovo postavení nám dokazuje i zvyšující se počet listin, u kterých je Jan uváděn jako svědek. Příkladem takové listiny je i dokument z 8. května sepsaný na Helfštýně,

⁷⁹ URBAN. *K historii husitské Moravy*, s. 254.

⁸⁰ AČ III, s. 246–247, č. 32.

⁸¹ VÁLKA. *Počátek války o Moravu*, s. 60.

⁸² Tamtéž.

⁸³ ČORNEJ. *Velké dějiny zemí koruny české V*, s. 463.

kteřý řeší spor mezi Albrechtem ze Šternberka a jeho strýcem o tvrz Lukov a Holešov. Listina zároveň řeší a uzavírá veškeré předešlé spory obou stran.⁸⁴

Janovo jméno se objevuje znovu 25. května 1425. Listina, v níž je Jan zmíněn, měla zajistit Janovi i jeho společníkům bezpečnou cestu do Olomouce a zpět, kde se mělo jednat o příměří mezi stranou husitskou, tedy Janem Tovačovským a jeho spojenci, a stranou katolickou v čele s městem Olomouc.⁸⁵ Jiří Jurok v této souvislosti uvádí listinu z 23. března 1425, kterou předkládá jako důkaz uzavření míru mezi Olomoucí a husitským křídlem.⁸⁶ Tento výklad je však chybný. Dle mého názoru mezi těmito stranami k míru nedošlo, neboť listina, kterou zde zmiňuji, prosí rakouského vévodu Albrechta Habsburksého o vojenskou pomoc a hovoří o úspěchu Mikuláše z Bludova, který obsadil hrad Hlubočky. Při obsazení hradu se Mikuláši z Bludova podařilo pod nátlakem přimět majitele hradu Petra Holého a jeho spojence Dobeše Puchalu ke kapitulaci. V listině se dále píše o shromáždění a přípravách moravských husitů k napadnutí kláštera v Hradisku u Olomouce. Na základě této situace olomoučtí žádají Albrechta o vojenskou pomoc.⁸⁷ Právě kvůli žádosti olomouckých radních o vojenskou pomoc pochybuji o sjednání jakéhokoliv míru mezi moravskými husity a katolíky, jak píše Jiří Jurok, a z pohledu Jana Tovačovského nevidím nejmenší důvod k uzavření míru. Mé tvrzení podporuje i list, který z Olomouce odešel o měsíc později. V tomto listě se o Petru Holém a Dobešovi Puchalovi mluví jako o věznicích. Těžko tak s nimi mohla vzniknout mírová smlouva.⁸⁸ Další důkazem, jenž vyvrací tvrzení o mírových jednáních je ztráta Kroměříže v průběhu léta roku 1425 a její opětovné dobývání ke konci toho roku. Dobyť Kroměříže mělo posloužit k zvýšení nátlaku na Olomouc a k oslabení katolických pozic na Moravě. Kroměříž ale Tovačovský znovu nezískal. Tuto jeho snahu překazila spojená vojska Přemka Opavského, olomouckého biskupa, uherské posádky v Přerově (pod vedením již zmíněného Perenyiho) a městské hotovosti Litovle a Olomouce. Tato spojená vojska donutila Jana ustoupit, ale i přes tento ústup nakonec Jan kompletně zablokoval Olomouc, jejíž zástupci následně i uzavřeli mírovou smlouvu s Janem a jeho

⁸⁴ AČ I, s. 153–154, č. 17.

⁸⁵ AČ VI, s. 414, č. 19.

⁸⁶ JURK. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, s. 205. K tomuto tématu dále: *Dějiny Olomouce*, sv. 1, s. 190–191. ELBEL, *Pravé, věrné a křesťanské příměří*, s. 28.

⁸⁷ PALACKÝ. *Hussitenkrieger I*, s. 385–386.

⁸⁸ Tamtéž, s. 390.

spojenci. Ve smlouvě je ustanoveno, že olomoucké obchodníky budou do Brna doprovázet Janova vojska.⁸⁹

Jan Tovačovský se v průběhu let stal důležitým opěrným bodem moravského husitství a o jeho vzestupu svědčí i zápis v kronice Bartoška z Drahonic, ve které je zmíněn v souvislosti s bitvou u Ústí nad Labem v červnu 1426. Spolu s Janem Tovačovským nacházíme na stejném místě i Hynka z Kolštejna (severomoravský pán z dnešní Branné u Hanušovic) a Václava ze Stráže (jde o syna Petra z Kravař a ze Stráže). Moravské oddíly se bitvy účastnily pod vedením knížete Zikmunda Korybutoviče.⁹⁰

Na přelomu let 1426–1427 nalézáme Jana Tovačovského v snad největší akci, jakou samostatně se svými spojenci na Moravě podnikl. Jan Tovačovský stál v čele tažení, které mělo za úkol omezit vliv knížete Přemka Opavského na moravské dění. Tento krok se povedl přímo výborně. Ve velmi krátkém období byla dobyta sídla spojenců Přemka Opavského, kterými byli Jan z Kravař, Jiří ze Šternberka a katolická města. Jan z Kravař přišel o města Fulnek a Nový Jičín, obě padla do rukou Jana Tovačovského. Jiří ze Šternberka přišel o Odry, dnešní malé městečko poblíž Hranic v těsné blízkosti Fulneku.⁹¹ Samotné Hranice také padly a k výčtu obsazených sídel zbývá ještě přidat klášter v Moravském Šternberku (spolu se zbytkem města) a město Přerov, které v té době bylo pod nadvládou Albrechta Habsburského.⁹² Pokud nahlédneme do mapy, zjistíme, že Jan Tovačovský obsadil území, které tvořilo kompaktní celek, a zároveň Olomouc kompletně ztratila ochranu z východního směru.⁹³ K těmto událostem nalézáme zmínku i v Breviáři kněze Antocha, který píše o obsazení Jičína, Opavy, Hranic, Fulneku a Oder již na počátku ledna 1427.⁹⁴

Po úspěšném tažení napříč Moravou nalézáme Jana Tovačovského při tažení do západních Čech. Jan se i s ostatními husitskými pány zúčastnil v létě roku 1427 bitvy u Tachova, kde se husitům dostalo snadného vítězství. Po příjezdu husitského vojska na místo budoucího bojiště zastihli v oblasti již jen zbytky zadního voje křižácké armády, protože většina křižáckého vojska uprchla za hranice. I přesto ale v Tachově zbyla relativně početná posádka pro obranu města, která byla tvořena plzeňskou hotovostí. I přes veškerou snahu plzeňských však Tachov 11. srpna padl, když se husitským vojskům povedlo vstoupit průrvou

⁸⁹ LYSÝ. *Husitská revolúcia a Uhorsko*, s. 63.

⁹⁰ *Husitská Kronika Vavřinec z Březové*, in: FRB V, s.594.

⁹¹ ČAPSKÝ, Vévoda Přemek Opavský, s. 264–266.

⁹² K celému příměří blíže: ELBEL. *Pravé, věrné, křesťanské příměří*, s. 30–32.

⁹³ JURK. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, s. 205.

⁹⁴ BARTOŠ. *Zápisky z breviáře kněze Antocha*, s. 104.

v hradbě do města. Na základě dohody z 14. srpna měli urození zajatci z Tachova připadnout právě Janu Tovačovskému a moravským pánům. Tato možnost získání vysokého výkupného, která se Janovi nabízela, se nakonec neuskutečnila, protože se zajatcům podařilo utéct a z výkupného tím pádem nebylo nic. Nicméně i přes tuto ztrátu byl zisk z bitvy u Tachova velmi vysoký.⁹⁵

Po návratu od Tachova Jan pokračoval ve stupňování nátlaku na Olomouc. Hospodářskou blokádu města vygradoval, když nařídil useknout ruce každému, kdo se pokusí město zásobit. Toto prohlášení vydal v Přerově.⁹⁶ Dosvědčuje to listina z Olomouce, ve které Olomoučtí opět žádají vévodu Albrechta o pomoc a mluví v ní o tomto Janově hrůzném nařízení. V listě Olomoučtí žádají o zásoby a vojenskou pomoc.⁹⁷

Počátkem roku 1428 Jan opouští moravské dění, aby se účastnil tažení do Horních Uher. První na Moravu přitáhla sirotčí vojska spojená s pražskou novoměstskou hotovostí. K tomuto vojsku se připojil i Jan Tovačovský a hned si připsal první úspěch v podobě obsazení Uherského Brodu. Uherský Brod byl dlouhou dobu důležitým opěrným místem císaře Zikmunda, nyní se však město stalo základnou pro výpravy do Uher.⁹⁸ Výprava sirotčího vojska pokračovala od Uherského Brodu dále k hranicím. K spojení sirotčího vojska s tábořským došlo někde u Veselí nad Moravou a společně pokračovali směrem k Bratislavě, jejíž obsazení bylo pravděpodobně cílem husitských vojsk. Avšak po příjezdu hejtmani zjistili, že obležení města a jeho dobytí by bylo zdlouhavé a nákladné, a tak se spokojili s rabováním v okolí. Vojska se tedy vrátila do Uherského Brodu i s vozy naplněnými kořistí a po vyprázdnění vozů v Uherském Brodě vyrazili husité směrem do Slezska. Cestou se zastavili u hradu Odry, který již v tuto dobu ovládal Jan Tovačovský. Zde se k výpravě připojil i uničovský hejtman Dobeš Puchala, kterého jsme v souvislosti s Janem Tovačovským potkali již dříve. Husitská vojska přinutila k příměří opavského knížete Přemka, který držel Hradec nad Moravicí a Hlubčice, a odtud husité pokračovali k Nise. U Nisy se strhla jediná větší bitva celého tažení. Slezské vojsko postavené na odpor husitům však začalo prchat ještě před bitvou, a tak byla porážka města na dosah ruky. Husitským plánem ale v tomto případě pravděpodobně nebylo obsazení Nisy, jinak by se tak stalo. Husité si nejspíše přijeli pouze pro kořist, kterou mohli odvézt do Čech, a z tohoto důvodu se tedy husitská vojska spokojila

⁹⁵ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 198.

⁹⁶ Dějiny Olomouce, s. 191.

⁹⁷ PALACKÝ. *Hussitenkriegen I*, s. 551.

⁹⁸ LYSÝ. *Husitská revolúcia a Uhorsko*, s. 69.

s pleněním okolních oblastí.⁹⁹ Z výpravy do Slezska máme k dispozici záznam o snaze města uchránit své majetky před nájezdy husitů pomocí výkupného. Tímto záznamem je smlouva mezi husitskými hejtmany a radou města Münsterberg. V rámci této listiny můžeme nalézt i jméno Jana Tovačovského, díky čemuž máme potvrzenou jeho účast na celém tažení do Slezska.¹⁰⁰ Po skončení tažení ve Slezsku se Jan Tovačovský vrací k nátlaku na Olomouc a znovu se opakuje scénář s olomouckou žádostí směřovanou vévodu Albrechtovi o vojenskou a materiální pomoc. V listině je tentokrát jako hrozba zmíněn právě Jan Tovačovský spolu s jeho hradní posádkou a nově najatými žoldněři a sedláky.¹⁰¹

Listina z 30. října roku 1428 nám celkem důkladně popisuje situaci na Moravě. Někdy v průběhu října se na Moravu přesunul kníže Zikmund Korybutovič, už 27. října totiž jednal právě s Janem Tovačovským v Tovačově. Hned následujícího dne jednali kníže Zikmund Korybutovič, Jan Tovačovský a Smil z Moravan v městě Přerově, kde došlo k urovnání sporu mezi Janem a Smilem. Vzhledem k místu jednání je možné usuzovat, že město Přerov patřilo v této době právě Smilovi z Moravan, jak k městu přišel ale nevíme. Dalším důsledkem jednání je získání nových posil pro moravské husity, a to tentokrát z Polska. Díky těmto novým posilám by moravští husité mohli být schopni oblehnout a dobýt Olomouc bez pomoci husitských polních vojsk. Jak je uvedeno v listině z konce roku 1428, polské oddíly by se mohly dostat na Moravu přes městečko Odry. Z důvodu této nové hrozby je sepsána listina, kterou zde předkládám a díky které tyto informace máme. Listina vznikla jako jedna z mnoha proseb o pomoc olomouckých od Albrechta Rakouského. Nicméně k výše zmíněnému spojení polských vojsk a moravských husitů nikdy nedošlo. I přesto však byla hrozba tohoto spojení natolik významná, že olomoučtí znovu žádají o pomoc.¹⁰² Tato politická jednání rozhodovala o osudu celé Moravy. Spolu s růstem důležitosti těchto jednání roste i postavení Jana Tovačovského, který se stal nepopíratelným vůdcem moravských husitů. Důkazem tohoto tvrzení je i listina z 1. února 1429, ve které se objevuje jméno Jana Tovačovského jako druhé, hned za nejbohatším katolickým šlechticem Moravy Janem z Kravař.¹⁰³

⁹⁹ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 202–203.

¹⁰⁰ PALACKÝ. *Hussitenkrieger I*, s. 602–603.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 632.

¹⁰² Tamtéž, s. 646.

¹⁰³ HOSÁK. *Husitské revoluční hnutí v Olomouckém kraji*, s. 23.

V listopadu roku 1429 byla bývalým kališnickým spojencem Fridrichem z Ostrógu napadena posádka v Uherském Brodu. Město se podařilo uhájit jen díky včasnému zásahu Jana Tovačovského a jeho spojence Václava z Kravař.¹⁰⁴ Po uhájení Uherského Brodu se Jan Tovačovský z Cimburka na konci téhož roku účastnil kořistnické výpravy do Braniborska. Informaci o Janově účasti získáváme z listu Fridricha Braniborského z 10. února 1430 vystaveném v Beheimsteině, který byl pozvánkou k jednání mezi kališníky a Fridrichem Braniborským. Jednání se ale neuskutečnila kvůli odporu papeže Martina V. a Zikmunda Lucemburského, který vzápětí zorganizoval čtvrtou křížovou výpravu.¹⁰⁵

V březnu roku 1430 nalézáme Jana Tovačovského na jednání zástupců Albrechta Habsburského s husitskými šlechtici na Moravě v Prostějově. Krále v tomto jednání zastupoval především Hašek z Valdštejna a výsledkem tohoto jednání byla mírová smlouva platná až do 6. května téhož roku.¹⁰⁶

Následně se nám na víc jak rok ztrácí Jan Tovačovský ze zorného pole. Proto další zmínkou, kterou k Janovu životu nacházíme, je až povolávací listina ze 7. června 1431, kterou vydává Prokop spolu s hejtmany obou bratrstev. Tento list svolává husitské spojence, mezi kterými nalézáme i Jana Tovačovského z Cimburka, Voka ze Sovince, Jana z Kravař, Smila z Moravan a dalších sedm moravských pánů, za účelem setkání vojsk v západních Čechách.¹⁰⁷ Svolané oddíly se mají připravovat k obraně země před vpádem čtvrté křížové výpravy.¹⁰⁸ S rokem 1431 se pojí ještě jeden, a to mnohem důležitější, záznam o Janovi. Záznam pochází z mírové listiny mezi opavským knížetem Přemkem a zástupci husitských bratrstev, v tomto případě Otíkem z Lozy a Janem Čapkem ze Sán. Toto příměří má být platné po jeden celý rok a pokud bude dodrženo, tak po roce Přemek Opavský i se svými syny přestoupí na přijímání podobojí a nadále u něj pak i setrvají. Jan Tovačovský v této události figuruje jako svědek a ručitel knížete Přemka společně s Janem z Kravař a dalšími šlechtici. Všichni zmínění se zaručují za dodržení podmínek příměří a přestoupení Přemka podobojí. Případné nedodržení závazku znamená pro opavského knížete pokutu 4000 kop grošů, která měla být složena

¹⁰⁴ VARSÍK. *Husitské revolučné hnutie, a Slovensko*, s. 47.

¹⁰⁵ BARTOŠ. *Vláda bratrstev*, s. 68.

¹⁰⁶ ELBEL. *Pravé, věrné a křesťanské příměří*, s. 37–39.

¹⁰⁷ PAPAŽÍK, *Páni ze Sovince*, s. 100.

¹⁰⁸ SRS VI, s. 104.

do dvou měsíců od nedodržení listiny v Praze na Starém Městě. Nicméně o případném porušení smlouvy nemáme žádné zprávy.¹⁰⁹

Další Janovo tažení v roce 1431 směřovalo na Slovensko. Výprava jako taková započala znovudobytím Uherského Brodu, který tak pak opět spadl do správy Jana Tovačovského. Urbánek spojuje s výpravou i jména Hanuše z Kolovrat a Jana Šmikovského ze Žďáru a rovněž uvádí, že tažení dosáhlo až k Prievidze a obsadilo Topolčany. V následujícím roce dobyla husitská vojska Trnavu, a i v této souvislosti se objevuje jméno Jana.¹¹⁰ Celé tažení na Slovensko má v nám známých informacích jednu zásadní trhlínu. V listinách, které se vztahují k této události, nenalzáme přímo jméno Jana Tovačovského, ale pouze označení „pan Jan“. Výklad tohoto označení se mění s různými pohledy historiků. Mezi jmény, která jsou s tímto označením spojena, najdeme Jana Čapka ze Sán, Jana Jiskru z Brandýsa, Jana Parduse z Hrádku, Jana z Messenpeku a Jana Tovačovského z Cimburka. Varsik se ve své práci ztotožňuje s názorem, že se jedná o Jana z Messenpeku. Dle mého názoru nelze tuto problematiku jasně rozhodnout, a tak je vzhledem k tomuto problému třeba vzít v potaz, že se Jan Tovačovský celého tažení vůbec nemusel účastnit.¹¹¹ K tomuto tématu se vyjádřil i Miroslav Lysý, který v souvislosti s tímto tažením uvádí přímo jméno Jana z Messenpeku.¹¹²

V životě Jana Tovačovského se posouváme až do roku 1433, kdy se svými spojenci podnikl výpravu do Horních Uher. Největší oporou mu v tomto počínu byl Ladislav z Ludanic. Spojeným oddílům se podařilo dobýt města Nová Baňa, Prievidza, Levice a významně posílit Topolčanskou posádku. Podle informací z 27. listopadu se Jan spojil s husitskou posádkou v Trnavě, které velel Blažek z Borotína. Co je však pro nás zajímavější, je plánované dobytí Bratislavy za pomoci posádek ze Skalice a Uherského Brodu. Zpráva o přípravách obléhání pochází z 26. března 1434, avšak k samotnému obléhání nedošlo.¹¹³ V průběhu tažení Horními Uhrami nacházíme i několik zpráv o Janově aktivitě v rámci Českých zemí. Jednou z těchto zpráv je potvrzení propouštěcí listiny Janovi z Meziříčí. Jana propustil Menhart z Hradce v červnu 1433 a Tovačovský pán se stal svědkem celé události.¹¹⁴ Svatomartinský sněm je jednou z událostí, které se překrývají s výše popsáním tažením, a zároveň se také

¹⁰⁹ AČ VI, s. 425, č. 29.

¹¹⁰ VARSÍK. *Husitské revolučné hnutie a Slovensko*, s. 121–123.

¹¹¹ Tamtéž, s. 72.

¹¹² LYSÝ. *Husitská revolúcia a Uhorsko*, s. 109.

¹¹³ Tamtéž, s. 226–227.

¹¹⁴ AČ IX, s. 255–256, č. 14.

jedná o nejdůležitější událost posledních let války. U takto významné události nemohl Jan Tovačovský chybět ani kvůli akcím v Horních Uhrách. Mezi dalšími reprezentanty moravského husitství můžeme na sněmu zaznamenat jména Ctibora z Cimburka, Hlaváče z Mitrova, Jiřího Kravařského z Meziříčí, Beneše Letovského z Boskovic, Zbyňka z Doubravice, Jana Moravu, Jana Zajímače či Suchého čerta z Kunštátu.¹¹⁵ Výše jmenovaní se i po svatomartinském sněmu přidrželi spíše radikálního směru husitství. Naopak Smil z Moravan, Václav z Kravař či Václav z Boskovic by v případě účasti na svatomartinském sněmu bez pochyby rozšířili stranu utrakvisticko-katolické aliance.¹¹⁶

Signace obnoveného landfrýdního zřízení na území Moravy se stala poněkud problematickou záležitostí. Na základě edice této listiny se událost řadí k 4. březnu.¹¹⁷ Nicméně v pozdější literatuře je toto datum opraveno a zákonné uspořádání na Moravě se připisuje k datu 9. září 1434.¹¹⁸ Listina se fakticky stala mírovou smlouvou pro moravské markrabství, kde nejenže obnovuje moravský landfrýd, ale rovněž obnovuje i zemské zřízení a zemské soudy. Také je zde patrná snaha o eliminaci dalších bojů a obecné ustanovení míru. Za porušení těchto dohod jsou vyměřeny vysoké sankce a zdá se, že jsou směřovány především proti zbylým husitským posádkám a z nich vznikajícím lapkovským družinám.¹¹⁹ Stvrzením moravského landfrýdu se Jan Tovačovský definitivně odvrátil od radikalismu a přiklonil se k císaři Zikmundovi. Změna strany pro Jana znamená i ztrátu bývalých spojenců, jako byl třeba sirotčí hejtman Jan Čapek ze Sán. Svůj rozchod s bývalými spojenci stvrdil podporou kandidatury Albrechta Habsburského na český trůn. Na základě stvrzení landfrýdu pravděpodobně vydal vévoda Albrecht Habsburský listinu, v níž potvrzuje všechna práva udělená Moravě za dob krále Václava IV. Originální listina byla vydána 16. února 1411 a její potvrzení vévoda Albrecht vydal 11. září 1434. Potvrzení landfrýdu znamená pro Moravu návrat k pořádkům před válečnými událostmi.¹²⁰

Následujícího roku nacházíme jméno Jana Tovačovského vedle jména budoucího českého krále Jiřího z Poděbrad v zápisu ze soudního sporu. Jiří se soudil o majetek Janovi ženy Žofie z Kunštátu. Díky tomuto brněnskému zápisu se poprvé dovídáme o Janově

¹¹⁵ AČ III, s. 415–416, č. 6.

¹¹⁶ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 280.

¹¹⁷ AČ X, s. 250–254, č. 6.

¹¹⁸ BARTOŠ. *Vláda bratrstev*, s. 179.

¹¹⁹ AČ X, s. 250–254, č. 6.

¹²⁰ AKČ V, s. 213, č. 344.

manželce Žofii.¹²¹ Janovy majetkové poměry se v roce 1435 měnily závratným tempem. Z tohoto roku pochází i zmínka o prodeji Hukvaldského a Šostýnského panství do rukou Mikuláše Sokola z Lamberka, jak jsem již psal dříve. Bohužel ale nevíme, kdy přesně Jan k Hukvaldskému panství přišel. Je možné že Hukvaldy získal ve stejném roce, kdy dobyl Hranice a Odry, ale pro potvrzení této teorie nám chybí pramenná základna.

Mocenský vzestup Jana Tovačovského se nezastavil ani s porážkou husitských radikálních vojsk u Lipan, spíše naopak. Husitské války mu umožnily nahromadit prostředky a zkušenosti, které pak obratně využil v období po husitských válkách. Následujícím postupem v Janově mocenském vzestupu bylo jeho zvolení moravským zemským hejtmanem v roce 1437. V této funkci před Janem můžeme najít například Václava z Boskovic nebo Jana z Lomnice. Ziskem tohoto úřadu nastoupil Jan na svou další cestu v podpoře kandidatury Albrechta Habsburského na český trůn.¹²² Vzestup Janovi moci potvrzuje i zápis Kojetínského panství v hodnotě 5000 zlatých, které Janovi postoupil Jiří ze Šternberka. Majetek není zapsán pouze Janovi, ale i jeho ženě Žofii z Kunštátu. Zápis Kojetína proběhl v lednu 1437, tedy ještě před nástupem Jana do úřadu zemského hejtmana.¹²³ Jan se stal pro markrabství velmi důležitou osobou. Tento fakt můžeme je viditelný i na skutečnosti, že právě on potvrzoval listiny, které měly vliv na celé markrabství. Téhož roku na Brněnském sněmu potvrzuje Jan dědičné právo na rodinné državy pro celé Markrabství Moravské. Tato listina se stala důležitým podkladem pro příští obchody s majetkem.¹²⁴ Posledním faktorem, který svědčí o Janově důležitosti, je jeho svědectví u převodu tvrze v Boskovicích, kterou Kuna z Boskovic přepisuje na Jiřího z Poděbrad. Listina se odkazuje na předchozí landfrýdní ujednání o prodeji majetků a je zajímavé, že se v listině výslovně píše o dodržení podmínek stanovených předchozím ujednáním.¹²⁵

V roce 1438 stáhl svou kandidaturu na český trůn polský princ Kazimír, a tak následně jeho podporu ukončil i Hynce Ptáček z Pirkenštejna se svými spojenci.¹²⁶ Většina českých šlechticů z polských služeb odstoupila, avšak můžeme najít výjimky. Někteří šlechticové se rozhodli i nadále sloužit polské koruně a působili škody na českém území. V polské službě setrvali například i Jan z Messenpeku a Vilém Puklice z Pozořic, kteří v průběhu roku 1439

¹²¹ URBÁNEK. *Věk poděbradský I*, s. 221.

¹²² VÁLKA. *Dějiny Moravy I*, s. 149.

¹²³ AČ XVI, s. 100, č. 42.

¹²⁴ AČ X, s. 254–255, č. 11.

¹²⁵ AČ XV, s. 189, č. 87.

¹²⁶ Blíže o straně Hynce Ptáčka: ŠANDERA. Hynce Ptáček z Pirkštejna, s. 50–69.

napadali horní Uhry a zdejší opěrné body Albrechta Habsburského a téhož roku právě tito dva společně dobili město Uherský Brod, které měl v držení Jan Tovačovský. Uherský brod použili pro další nájezdy na území Jana Tovačovského a díky tomuto opěrnému bodu se jim podařilo obsadit hrad Skalici a město Přerov.¹²⁷

Rok 1440 byl pro Jana Tovačovského ve znamení stvrzení landfrýdu a dalších majetkových změn. Landfrýd byl potvrzen 20. ledna.¹²⁸ Z 11. srpna pochází další důležitý záznam, a to konkrétně list, ve kterém je uvedeno odstoupení města Svitav v prospěch olomouckého biskupa. V tomtéž listu je dále záznam o navrácení Uherského Brodu Janem z Helfštýna zpět Janu Tovačovskému. Domnívám se však, že informace o pánu z Helfštýna je chybná, a vzhledem k okolnostem zde má být uvedeno spíše jméno Jana z Messenpeku. Stejně tak se v listině objevuje i záznam o výzvě k navrácení Přerova Janovi, který držel Vilém Puklice. Nejdůležitější částí celé listiny je však úsek, ve kterém se strana Hynce Ptáčka vzdává a zříká podpory Kazimíra Jagelonského, a totéž stvrzuje i strana Jana Tovačovského vůči Albrechtu Habsburskému.¹²⁹ Zmíněné navrácení Přerova se neudálo ihned po výzvě vznesené v roce 1440, Tovačovský se vrácení města dočkal až v roce 1442, kdy mu Přerov vrací Jan Tunkl z Brníčka a Boček Puklice. V listině, která je důkazem navrácení majetků tovačovských, je výslovně psáno, že se jedná o vstřícné gesto a akt dobré vůle Tunkla vůči Tovačovskému.¹³⁰

Další událostí roku 1442 ve které se setkáváme se jménem Jana Tovačovského je uzavření míru mezi moravskými pány a českou stranou Jiřího z Poděbrad. Na straně moravské nacházíme na prvním místě Pavla, biskupa Olomouckého, a hned za ním právě Jana Tovačovského v roli hejtmana markrabství. Vzhledem k pořadí pánů lze usuzovat, že Jan Tovačovský se pyšnil čelním postavením na Moravě. Listina věnuje velkou pozornost také propuštění vězňů, zejména Jana Parduse z Hrádku.¹³¹

Jméno Jana Tovačovského figuruje i v dalším důležitém sporu o mír na Moravě z roku 1444. Narušitelem landfrýdu se stal Heral z Kunštátu, který byl pod ochrannou rukou Jiřího z Poděbrad, a svých cílů dosahoval především díky válečné politice. Heral od brněnských obdržel glejt, který mu zaručoval bezpečnou cestu na jednání v Brně. Tento list potvrdil i Jan

¹²⁷ JUROK. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, s. 208.

¹²⁸ AČ X, s. 256-258, č. 12.

¹²⁹ Tamtéž, s. 258-261, č. 13.

¹³⁰ Tamtéž, s. 262, č. 15.

¹³¹ AČ III, s. 525, č. 415.

Tovačovský. Brněnští ale list nedodrželi a Heralta jako svého nepřítele popravili za zradu. Spolu s ním byl popraven i Václav Koblasa, který byl purkrabím na Špilberku. Spojení Heralta a Václava vcelku jasně ohrožovalo bezpečnost Brna. Brněnští se z tohoto důvodu pravděpodobně rozhodli nedodržet list a popravit oba své nepřátele. Tato poprava se pochopitelně nelíbila Jiřímu z Poděbrad, který začal shromažďovat vojska pro odvetnou výpravu. Díky přičinění Jana Tovačovského se této myšlenky vzdal. Můžeme však nalézt více důvodů neuskutečnění oné výpravy, jedním z mnoha byl i stav v Čechách, kde měl Jiří dost vlastních problémů.¹³² Je zajímavé, že v případě této popravy dává do rukou Jana Tovačovského meč Petr Čornej, který píše, že byl Heralt popraven právě na příkaz Jana Tovačovského.¹³³ K této informaci se mi však nepodařilo najít bližších podkladů a nejsem si jist, zda to byl přímo Jan Tovačovský, který nechal popravu provést. Vzhledem k následujícím událostem a urovnání sporu s Jiřím z Poděbrad mi tato informace připadá nepravděpodobná.

V roce 1446 se role Jana Tovačovského z Cimburka mění a nalézáme ho v pozici plenitele. Jedná se však jen o drobnou zmínku obyvatel Senice, kteří uvádí, že Jan pobral senickým obchodníkům víno v Uherském Brodě.¹³⁴ Zajímavější událostí z téhož roku je ale Janova účast na zemském sněmu, který žádal propuštění krále Ladislava Pohrobka z Fridrichova zajetí. Mezi dalšími moravskými pány zde můžeme nalézt Albrechta ze Šternberka, Kryštofa z Lichtenštejna a Hynka mladšího z Valdštejna. Vzhledem k absenci krále v Českých zemích sněm rozhodl o náhradní variantě v podobě osmnáctičlenné rady, v jejímž čele měl stanout Jiří z Poděbrad jakožto zemský správce.¹³⁵ Spojení rodů zemského správce a moravského zemského hejtmana se objevuje už v průběhu husitských válek díky svatbě Jana Tovačovského s Žofií z Kunštátu. Potvrzením vzájemného spojení dvou rodů je událost z Brna, kterou jsem již popsal dříve, ale také fakt, že Jan a Žofie vybrali jako poručníka svých nedospělých dětí právě Jiřího z Poděbrad. K tomuto se váže záznam z 6. ledna 1447.¹³⁶ Propojení obou rodů přineslo Tovačovu užitek – krátce po volbě Jiřího za poručníka Janových dětí, zapsal Jiří Janovi panství Kojetínské. Rok 1447 nebyl pro Jana jen obdobím zisku, ale také byl nucen postoupit Grumberg bratrům ze Švábenic.¹³⁷

¹³² URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 23–26.

¹³³ ČORNEJ. *Velké dějiny země koruny české VI*, s. 133.

¹³⁴ URBÁNEK. *K historii doby Jiskrovy na Slovensku*, s. 51.

¹³⁵ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 98–99.

¹³⁶ ZDB I, s. 398, č. 58.

¹³⁷ PAPAJÍK, *Švábenicové*, s. 186.

Téměř padesátiletý šlechtic začal uklidňovat situaci na Moravě, prvním krokem v tomto směru se stalo uzavření míru s Uherskými stavy v srpnu 1448. Tato smlouva zaručovala klid nejen pro šlechtu samotnou, ale i obchodníky. Mezi představiteli uherské strany nalezneme Jana Hunyadyho a biskupa Vavřince Hederváryho, na straně moravské můžeme nalézt Jana Tovačovského a Jiřího z Poděbrad.¹³⁸ Vytoužené období klidu ale mělo přijít o mnoho později, nejdříve bylo třeba vypořádat se s rušiteli zemského míru. Na počátku roku 1449 nacházíme Jana i Jiřího v boji proti posledním z táboritů. Prvním z nich byl Jan Kolda, jehož působiště bylo na Náchodsku a do této oblasti také vtrhla hradecká hotovost. Jan se s největší pravděpodobností neúčastnil přímého boje, spíše Jiřího podporoval. Podporu vyjádřil Poděbradovi i Jan z Pernštejna. Příměří mezi Koldou a Jiřím z Poděbrad bylo dojednáno 15. dubna 1449, u jednání o příměří můžeme spatřovat i určitý vliv Hynka Krušiny.¹³⁹ Obdobným potlačením rušitelů míru, se stalo i převzetí hradů Světlov a Séhradice, které Jan odkoupil od Pankráce ze svatého Mikuláše. Mikuláš koupil oba hrady od Čeňka z Mošnova, správci těchto hradů Pankrác zvolil Mikuláše z Veselí a Mikuláše z Milonic. Jan hrady odkoupil z prostého důvodu, a to kvůli častým kořistnickým výpravám, které vyráželi z těchto hradů.¹⁴⁰ Posledním z rušitelů moravského klidu byl Ješek Svojanovský z Boskovic, který v dubnu 1449 obsadil Rajhradský klášter. Klášter patřil pánům z Lipé a jeho obsazení se stává důvodem neúčasti pánů z Lipé na Jihlavském zemském sněmu. Na tomto sněmu chybí většina z moravských šlechticů, kteří omlouvají svou neúčast právě dobytím kláštera v Rajhradě.¹⁴¹

Zajímavou kapitolou ze života Jana Tovačovského je smlouva uzavřená 3. července 1450 a události s ní související. Tato smlouva měla nastolit mír uvnitř Moravského markrabství, zároveň měly být zapomenuty všechny předešlé křivdy a nově vzniklé spory měly být předloženy zemskému soudu. Zajímavá je pasáž o nesrovnalostech mezi Janem Tovačovským a Janem Čapkem ze Sán, jejich spor měl rozhodnout přímo Jiří z Poděbrad a tím se celá jejich záležitost naprosto vymykala smlouvě. O jaký spor se jednalo nevíme, nicméně se muselo jednat o záležitost naprosto výjimečného charakteru, když byla vyjmuta

¹³⁸ PAPAJÍK. *Jan Čapek ze Sán*, s. 184.

¹³⁹ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 364–369.

¹⁴⁰ SLZS, s. 35–36, č. 31.

¹⁴¹ AČ II, s. 258–259, č. 30.

z běžného systému řešení. Volba Jiřího jako soudce poukazuje na význam tohoto sporu vzhledem k důležitosti osoby Jiřího, který v těchto letech již prakticky ovládal celé Čechy.¹⁴²

I přesto, že Jana často nacházíme při podpoře katolické kandidatury na český trůn, je velmi pravděpodobné, že po celý svůj život zůstal přesvědčeným kališníkem. Potvrzením této myšlenky nám může být dlouholetá spolupráce s Jiřím z Poděbrad i postupné propojení obou rodů. Dalším důkazem je korespondence, kterou Jan vedl s knězem Kapistránem, který se 15. srpna roku 1451 obrací na Jana s žádostí o pomoc při navrácení oveček do lůna církve. Kapistrán si stěžuje, že na jeho kázání nechodí mnoho lidí, a žádá Jana, aby přinutil svůj lid chodit na jeho kázání. Odpověď z 25. srpna ale Kapistrána nepotěšila, Jan ve svém listě jeho prosby odmítá a píše, že by dokonce raději zemřel, nežli vyslyšel jeho žádosti. K Janově odpovědi se vyjádřil Kapistrán s lítostí a zarmoucením, že rozumný pán dodržuje neplatná kompaktáta. Tutéž prosbu psal o několik dní později i Jiřímu z Poděbrad, i zde však příliš nepochodil.¹⁴³

Neustávající boje na území Moravy a nekončící problém se zjetím krále Ladislava provázeli Jana i v jeho pokročilém věku. Aby se vyřešil alespoň jeden z těchto problémů, byla vytvořena koalice všech Ladislavových dědičných zemí. Cílem spolku z 5. března roku 1452 bylo tedy propuštění Ladislava a jeho nastoupení na trůn.¹⁴⁴ V květnu téhož roku vypukly další boje na moravsko-uherské hranici. O tomto problému víme z listu psaného právě Janem Tovačovským. V tomto dopise Jan prosí o pomoc Bratislavu proti Václavovi Sudlici z Nepečova. Jan žádá, aby jej přestali podporovat, neboť díky jejich podpoře Václav podniká útoky na Moravu. Tyto nájezdy jsou zároveň porušením mírových dohod z Trnavy a z Vídně.¹⁴⁵ V tomto roce nalézáme Jana i jako svědka zahraniční listiny. Jan společně s Janem z Tvorkova a Janem z Bosny svědčili při usmíření sporu mezi Janem Jiskrou z Brandýsa a Janem Hunyadym.¹⁴⁶

Propuštění krále se nakonec stalo skutečností a Ladislav tak nastupuje v roce 1453 na český trůn.¹⁴⁷ Kniha Tovačovská obsahuje zápis z obsílky moravských stavů, kterou dával zemský hejtman Jan Tovačovský na vědomí přijetí Ladislava Pohrobka za českého krále. Podle tohoto

¹⁴² PAPAJÍK. *Jan Čapek ze Sán*, s. 186.

¹⁴³ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 553, 563.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 631.

¹⁴⁵ SLZS, s. 58–59, č. 61.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 81, č. 93.

¹⁴⁷ O korunovaci Ladislava českým králem blíže: PAPAJÍK. *Ladislav Pohrobek*, s. 132–138.

zápisu se jednání skončila teprve nedávno.¹⁴⁸ V knize není zápis datovaný, Urbánek jej však datuje k červnu 1453.¹⁴⁹ Samotná Ladislavova korunovace pak proběhla 28. října v katedrále sv. Víta. Korunovace se stala důležitou politickou událostí a podle toho také vypadal seznam zúčastněných, jmenujme zde za všechny několik jmen: Albrecht Rakouský, Albrecht Braniborský, Jan Hunyady, Diviš arcibiskup Ostřihomský, Oldřich z Nussdorfa biskup Pasovský, Jan Ház biskup Olomoucký, Jan Jiskra z Brandýsa, Pankrác ze sv. Mikuláše, Jan Tovačovský z Cimburka, Vaněk z Boskovic a samozřejmě mnozí další.¹⁵⁰ Králův pobyt v Praze nejspíše nebyl plánován na krátkou dobu, svědčí o tom například i opravy provedené na královském dvoře na Starém Městě. Stejně jako se prodlužoval pobyt krále, protahoval se i pobyt královských hostů. Problémů po dlouhém bezvládí bylo na urovnání dost a dost. Mezi jedny z nejdéle setrvávajících hostů patřil i Jan Tovačovský. Jan se v Praze zdržel minimálně do 14. prosince 1453 a nebyl jediným, kdo v Praze setrval až do konce roku, kdy zde můžeme ještě stále nalézt Otu Bavorského, Pasovského biskupa, Jiskru z Brandýsa a některé další.¹⁵¹

Ladislav v roce 1455 zvolil moravskou zemskou vládu, která měla zasedat pouze dva roky. Zvolil do ní deset osob a na seznamu jmen nalezneme jako prvního Jana Tovačovského z Cimburka. Hlavním úkolem rady bylo provést pozemkovou revizi tak, jako proběhla v Čechách po husitských válkách. Každopádně práce šly pravděpodobně velmi pomalu – část této revize máme dochovanou až z roku 1459.¹⁵²

V roce 1457 se Janovi podařilo urovnat spor moravských pánů, ukončit dlouhotrvající boje a nastolit období alespoň částečného klidu.¹⁵³ V tomtéž roce Jana nacházíme v listině krále Ladislava, kdy král zapisuje 11. září Janovi práva na město Přerov a městečko Šíravu. To vše samozřejmě i s přilehlými lesy, statky a obyvateli. Celková hodnota těchto majetků byla 2000 uherských zlatých. Tato listina je jen jedna z mnoha, která legitimizuje zisky šlechty z dob husitských válek.¹⁵⁴ Zajímavé je, že se hodnota zápisu liší v listině ze stejného data, ve které je Přerov zapsán v hodnotě 3000 uherských zlatých.¹⁵⁵ Tuto zajímavost považují spíše za ediční chybu, neboť se autoři odkazují ke stejné listině. Zápis Přerova nebyl jediným majetkovým zápisem Ladislava vůči moravskému zemskému hejtmanovi. Těsně před svou

¹⁴⁸ BRANDL. *Kniha Tovačovská*, s. 7.

¹⁴⁹ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 724.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 744–747.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 765.

¹⁵² ČORNEJ. *Velké dějiny zemí koruny české VI*, s. 137.

¹⁵³ URBÁNEK. *Věk poděbradský IV*, s. 170.

¹⁵⁴ AČ VII, s. 572, č. 7.

¹⁵⁵ AČ XVI, s. 135–136, č. 80.

smrtí ještě potvrdil král Ladislav Janu Tovačovskému dědičný zápis na jeho statky i s veškerým zbožím. V této listině je vepsán i originální list zapisující Tovačovské panství Ctiborovi z Cimburka již v roce 1359 za 1800 hřiven stříbra. Potvrzení Janových práv proběhlo 22. listopadu v Praze oproti předchozímu listu z Vídně, z čehož je patrný králův přesun z Vídně do Prahy.¹⁵⁶

Po Ladislavově smrti nacházíme Jana Tovačovského při jednání ve Strážnici, které probíhalo v únoru roku 1458. Sjezd byl svolán pro spojení sil Jiřího z Poděbrad a uherského krále Matyáše Korvína, k čemuž nakonec došlo díky svatbě Kateřiny, dcery Jiřího z Poděbrad, a Matyáše Korvína.¹⁵⁷ Nový český král Jiří z Poděbrad, byl blízký přítel a spojenec Jana Tovačovského. Uznání Jiřího králem i na Moravě mělo proběhnout na sněmu v Brně 9. dubna 1458. Sněm se ale stal důvodem sporu mezi duchovenstvem a šlechtou. Šlechta se rozhodla za určitých podmínek Jiřího přijmout, ale duchovenstvo bylo zásadně proti. Důvody duchovenstva pro nepřijetí „kacířského“ krále jsou snad jasné. O této události se zmiňují z jednoduchého důvodu – organizátorem sněmu byl Jan Tovačovský.¹⁵⁸ Jednání ve finále ztroskotala, k jejich rozpadu došlo hned z několika důvodů. Jedním z nich byla nevěle duchovenstva ke kompromisu. Druhým důvodem se stalo zajetí Oldřicha Eicingera, který byl (i přes průvodní list) zajat ve Vídni, pro případné osvobození přislíbila bratrům Oldřicha šlechta pomoc. Mezi představiteli tohoto přislíbu najdeme biskupa Tase, Přemka Těšínského i zemského hejtmana Jana Tovačovského z Cimburka.¹⁵⁹ Korunovace Jiřího z Poděbrad nakonec proběhla 7. května 1458, a to i přes odpor některých moravských pánů. Údajně se jí zúčastnil i Jan Tovačovský z Cimburka spolu se svými dvěma syny Ctiborem a Janem mladším. Zda zde byl i další zástupce z Moravy není jasné.¹⁶⁰

Biskupská delegace vyslaná z Uher Matyášem měla pravděpodobně za cíl navrátit České země do lůna církve. Biskupové se domnívali, že pokud přesvědčí Jiřího, tak zbytek Čech již nebude problémem. Ve svém cíli ale neuspěli a vraceli se přes Moravu s prázdnou. Do Kroměříže dorazili 20. května 1458, odkud pak biskupové žádali Jana Tovačovského

¹⁵⁶ AČ XVI, s. 136–137, č. 81.

¹⁵⁷ URBÁNEK. *Věk poděbradský III*, s. 260.

¹⁵⁸ ŠMAHEL. *Husitská revoluce IV*, s. 89.

¹⁵⁹ URBÁNEK. *Věk poděbradský III*, s. 332.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 358.

o průvodní list a ochranu na další cestu, na jejich ochranu byli posláni pánové Jan Slavata z Chlumu a Zdeněk Kostka z Postupic.¹⁶¹

Moravské stavy u korunovace Jiřího chyběly. Jiří si ale Moravu hodlal přimknout, proto svolal na červen roku 1458 výpravu, která mu měla zajistit poslušnost moravských šlechticů. Důležitým dnem této výpravy se stal 16. červen, kdy byl Jiří z Poděbrad i Jan Tovačovský v královském Znojmě. Během svého pobytu ve městě Jiří potvrdil městská práva a zároveň s těmito právy byli pravděpodobně potvrzeni i královští úředníci ve svých funkcích, tedy i moravský zemský hejtman.¹⁶² Dalším krokem spolupráce obou pánů a zároveň i potvrzením Jiřího vlády nad Moravou se měl stát další sněm. Jan Tovačovský nechal sněm svolat na 4. července do Brna. Svolání sněmu nebylo snadné, pro účast měst na sněmu bylo třeba vyslat městům jasný signál, kterým se stalo dobytí Špilberku. Na sněmu konaném po pádu Špilberku se k Jiřímu připojila většina moravských měst až na Jihlavu, ta vzdorovala až do listopadu 1458.¹⁶³ Janovou odměnou za pomoc při potvrzení poslušnosti Moravského markrabství dostal Jan Tovačovský dědičný zápis na hrad Uherský Ostroh, který před Janem vlastnil Jan Jiskra z Brandýsa již od roku 1453.¹⁶⁴ Jan podporoval Jiřího z Poděbrad i nadále, a to i vojensky při výpravě Jiřího do Rakouska. Celého tažení se celkem účastnilo kolem 30 000 mužů a asi 2 500 vozů. S počátkem září 1458 se vojska utábořila před Kremží, odkud se dále vydala do horních Rakous. Výprava dosáhla svého cíle, Eicinger byl propuštěn a spory Jiřího z Poděbrad a Albrechta Habsburského byly urovnány před císařem.¹⁶⁵

Znovu nalézáme Jana Tovačovského o rok později ve Znojmě. Zde spolu s biskupem Tasem z Boskovic, Janem Zajímačem z Kunštátu, Smilem Bítovským z Lichtenburka a opatem luckým jednali se zástupci císaře Fridricha o mírové smlouvě pro následující rok. Smlouva byla vytvořena 20. dubna a platila od svatého Jiří na celý jeden rok.¹⁶⁶ Janovy statky se rozrůstaly i v roce 1459, v tomto roce obdržel od Jiřího zapsané Kralice u Prostějova, které nejsou překvapivě zapsány pouze Janovi, ale i jeho ženě Žofii. Tyto zapsané majetky byly v hodnotě 1600 uherských zlatých.¹⁶⁷ Tento rok ale znamená pro Jana i ukončení jedné

¹⁶¹ URBÁNEK. *Věk poděbradský III*, s. 367.

¹⁶² Tamtéž, s. 382.

¹⁶³ ŠMAHEL. *Husitská revoluce IV*, s. 90.

¹⁶⁴ URBÁNEK. *K historii doby Jiskrovy na Slovensku*, s. 5.

¹⁶⁵ URBÁNEK. *Věk poděbradský III*, s. 430–434.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 519.

¹⁶⁷ AČ XVI, s. 140, č. 86.

významné životní etapy, neboť na jeho místo je jmenován nový zemský hejtman, kterým se stal králův syn Viktorin.¹⁶⁸

V roce 1463 se pak Jan nachází v soudním sporu o 2500 zlatých, které si půjčil Jan Čapek ze Sán od Bočka z Pozořic. Čapek půjčku nesplatil, neboť zemřel již před deseti lety. Původní půjčená suma byla 1200 zlatých, ale protože Čapek ani jeho ručitelé z půjčené sumy nic nezaplatili, tak se dluh i s úroky vyšplhal až na víc jak dvojnásobek. Výsledek soudu neznáme, ale ve stejné věci byli k soudu pohnáni i Vok ze Sovince a Jan z Tvorkova.¹⁶⁹ Jan se snažil zvelebovat své panství v průběhu celého svého života, zápisy na nové majetky to jen potvrzují. V listině z 20. června 1462 však můžeme sledovat i trend opačný, kdy prodal část svého majetku svým poddaným pro usnadnění jejich života. Jan prodal pastvinu na Blaně lidem z Dluhonic, aby byli zbaveni úřednické správy. Vystává otázka, zda byla cena symbolická, nebo si za tuto půdu nechal Jan patřičně zaplatit. O tom nám ale už zmíněná listina nic neuvádí.¹⁷⁰ Posledním zdokumentovanou transakcí před Janovou smrtí, se stal prodej nesrovnatelně větší. Janovi z Pernštejna v této dohodě připadl Jimranov, Javorek, Ubyšín, Sulkovec, Uncín a některé další vesnice. To vše za cenu 1950 uherských zlatých. Velká část těchto majetků náležela Žofii z Kunštátu, i ona je v listině uvedena jako prodejce majetků.¹⁷¹

Janovo poslední setkání s králem mělo za cíl potvrzení všech Tovačovských majetků, Jan tuto listinu potřeboval, aby mohl zahrnout majetek své ženy Žofie do majetků Tovačovského rodu. Jiří v této prosbě vyhověl a potvrzení proběhlo 16. ledna 1464, k čemuž bylo předloženo velké množství dřívějších listin, které Jan Tovačovský a jeho předkové získali.¹⁷² Potvrzení majetků bylo posledním činem Jana Tovačovského. 27. února téhož roku umírá. Spolupráce mezi rody z Tovačova a z Poděbrad nepřestala ani po Janově odchodu. Stejně jako se Jiří opíral o Janovu moc, tak se i nadále opíral i o jeho syny. Ctibor Tovačovský a Jan z Tovačova a z Jičina se stali důležitými spojenci krále v následujícím období.¹⁷³

Roku 1464 tak skončil životní příběh velkého šlechtice v nepokojné době. Jan Tovačovský rychle vyšplhal do čela husitské revoluce, aby se stal jejím předním představitelem na Moravě. Ze strany husitské pak plynule přešel na stranu Habsburskou

¹⁶⁸ URBAN. *Lichtenbutkové*, s. 191.

¹⁶⁹ LCS IV, s. 295, č. 172–174.

¹⁷⁰ AČ XVI, s. 144, č. 93.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 146, č. 96.

¹⁷² Tamtéž, s. 152, č. 102.

¹⁷³ URBÁNEK. *Věk Poděbradský IV.* s. 132.

a stejně plynule pak opět na stranu husitskou při podpoře Jiřího z Poděbrad. Jan Tovačovský je názornou ukázkou smýšlení šlechty v tomto období, změna strany nebyla ničím výjimečným, a to i přesto, že Jan svou vírou pravděpodobně zůstal věrným kališníkem. Motivací k tomuto proplouvání mezi oběma mocenskými tábory mohl mít několik, od obyčejného majetkového zisku, až po snahu zvelebovat moravské markrabství a zabezpečit klid v zemi.

Hynek Krušina z Lichtenburka

Hynek Krušina se stal předním představitelem husitského hnutí v Čechách a největší slávu mu pak přinesla bitva na Vyšehradě. Hynkovu účast na husitském hnutí značně ovlivnil jeho otec Jan Krušina, který celý svůj život stál na straně Václava IV. a v průběhu moravských sporů pak Jana Krušinu nalezneme po boku markraběte Prokopa. O účasti Jana Krušiny v markraběcích válkách máme nespočet zpráv, které jeho zapojení na straně Prokopa potvrzují.¹⁷⁴

O Hynkově narození bohužel nemáme žádnou zprávu, tak jak to už s těmito informacemi bývá, nicméně na základě převzetí majetků po Hynkově otci v roce 1408 lze předpokládat, že měl v tomto okamžiku minimálně 15 let. A vzhledem ke zprávě z roku 1409, kdy Hynek zasedá jako jeden ze soudní rady, k čemuž musel být plnoletý, můžeme odhadovat jeho rok narození někde mezi lety 1390-1395.¹⁷⁵

Nyní bych rád zmínil několik událostí ze života Hynkova otce, Jana Krušiny. První z nich nastává po zjetí krále Václava IV. a markraběte Prokopa. Uvězněním hlavních představitelů markraběcích válek se Jan Krušina stává vůdcem odporu proti uherské nadvládě.¹⁷⁶ Další z událostí je jmenování Jana Krušiny nejvyšším purkrabím a nejvyšším hofmistrem. Obě tyto pozice byly Janovi přiděleny po návratu krále Václava z Vídně a svěřeni těchto funkcí ho vyhouplo mezi elitní společnost Českého království.¹⁷⁷ Oba úřady Janovi pravděpodobně přinesly velké finanční zisky, které uplatnil při koupi hradu Kumburka (1406) a přilehlého panství, díky čemuž se Jan dostal mezi nejbohatší šlechtice v zemi.¹⁷⁸ Jan Krušina po sobě zanechal vdovu Jitku a několik dětí. Z historie se dozvídáme o třech synech a minimálně třech dcerách, tento počet ale nemusí být konečný. Z dcer známe jména pouze dvou a to Barbory, která se provdala za Boreše z Oseka,¹⁷⁹ a Anežky, která se stala dominikánskou sestrou v klášteře v Hradci Králové.¹⁸⁰ Janovi synové se postupně stali významnými šlechtici a schopnými válečníky, k tomu se ale ještě blíže dostanu později. V tento moment je důležité, že všichni synové následovali příkladu svého otce, který velkou

¹⁷⁴ ZRK, s. 69, č. 446.

¹⁷⁵ RT II, s. 61.

¹⁷⁶ CDM XIII, s. 240, č. 227.

¹⁷⁷ AČ II, s. 361, č. 106.

¹⁷⁸ URBAN. *Lichtenburkové*, s. 236.

¹⁷⁹ AČ III, s. 527–528, č. 436.

¹⁸⁰ URBAN. *Lichtenburkové*, s. 241.

měrou předurčil jejich cesty. Další, kdo měl vliv na budoucí směřování Janových synů, byli spojenci rodu Lichtenburků, například spojení s rodem z Poděbrad sahá hluboko do minulosti a velmi ovlivnilo i budoucnost mladých pánů. Nyní už stojí za zmínku snad jen sňatek Bočka z Poděbrad se sestrou Hynka Krušiny, avšak jméno Hynkovi sestry do dnes neznáme.¹⁸¹ Svědectvím propojení obou rodů budiž listina z 9. října 1414, ve které Hynek Krušina slibuje zaplatit královský dluh ve výši 500 kop grošů vůči Bočkovi z Poděbrad. V tomto listě tituluje Hynek pana Bočka z Poděbrad jako svého milého švagra.¹⁸² Díky blízkosti rodových sídel měl na Hynka velký vliv i Čeněk z Vartenberka, který Hynka přivedl do kališnického tábora a stál po jeho boku až do roku 1425, kdy Čeněk umírá.

Koncem roku 1408 nalézáme Hynka v první zprávě, která nám popisuje jeho život. Z tohoto listu se dovídáme o vzniku nového obročí v hradní kapli na Opočnu. Za spásu duše svého otce zde Hynek se svou matkou nechal zříditi dvojí obročí při kapli sv. Ondřeje. Kaple i s dvěma kaplany byla placena sumou 20 kop grošů z obce Velké Meziříčí, které koupil Hynek Krušina od Hynka z Dubé na Náchodě.¹⁸³ K oběma zřízeným obročím se Hynek vrací v únoru 1409 a jmenuje zde nové kněze.¹⁸⁴ V říjnu téhož roku jeden z kaplanů rezignoval a Hynkův bratr Jan jmenoval nového kaplana. Lze tedy usuzovat na Janovu dospělost v roce 1409.¹⁸⁵ Pokud Hynek dostal Kumburk a Albrechtice a Jan dostal Opočno, tak na nejmladšího Alexandra nezbylo nic. Z tohoto důvodu jsem nakloněn možnosti duchovní cesty třetího ze synů, k této poznámce se ale ještě vrátím později.

Důležitou událostí v životě mladého Hynka Krušiny se stal spor o majetek jeho otce v Albrechticích, který velmi výrazně určil Hynkovo budoucí politické směřování. Hrad, který dostal Jan Krušina jako zástavu od krále, byl po jeho smrti předán Královně Žofii mezi jejíž věnné majetky i původně náležel. Konkrétní datum převodu zpět na královnu Žofii neznáme, zpráva z roku 1411 tuto věc však pokládá za uzavřenou. Touto ztrátou přišli Lichtenburkové o šanci spojit své statky v severovýchodních Čechách v dominium podobně jako jihočeští Rožmberkové. Hynek chtěl získat své dědictví zpět a o Albrechtice se rozhořel dlouholetý spor.¹⁸⁶ Tento nekončící spor byl předložen zemskému soudu, ale není známé, která ze stran problém soudu předložila. Výsledkem však bylo přiřknutí Albrechtic královně. Neshody

¹⁸¹ SEDLÁČEK. *Hrady, zámky a tvrze V*, s. 180.

¹⁸² AČ XIV, s. 560, č. 72.

¹⁸³ URBAN. *Lichtenburkové*, s. 241.

¹⁸⁴ LC VI, s. 259.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 275.

¹⁸⁶ AČ II, s. 377, č. 144.

s králem vyvrcholily v otevřený odboj. Počátek odboje můžeme datovat do roku 1413, kdy je královský úřad zaneprázdněn narůstajícím problémem v okolí mistra Jana Husa a vzporou Švamberků v západních Čechách. Rok 1413 se tedy zdá být velmi dobře zvoleným časem pro Hynkovo vypovězení poslušnosti králi.¹⁸⁷ O Hynkově vzpouře nám částečně podává svědectví listina Zikmunda Lucemburského směřovaná panu Čeňkovi z Vartenberka, kde Zikmund žádá Čeňka o pomoc pro královnu Žofii proti plenítelům jejího majetku. Jméno Lichtenburků v této listině sice nikde nezaznívá, ale vzhledem k načasování a oblasti, ve které se vyskytujeme, lze tuto listinu přiřadit k Hynkově vzpouře celkem snadno. Je velmi pravděpodobné, že Vartenberk odmítl pomoci králi potlačit Hynkovu vzpouru, a z tohoto důvodu Vartenberkovi píše i Zikmund.¹⁸⁸

Hynkova vzpoura se stala pro Vartenberka výborným nástrojem, jak dosáhnout svých cílů. Svým jmenováním se Vartenberk dostává na stranu Hynkovy opozice, a navíc mu je svěřen nelehký úkol, a to uklidnit rozbouřené království. Příměří mezi Hynkem Krušinou a královnou Žofií bylo potvrzeno v červnu 1414 a svědkem listiny se stal právě Čeňk z Vartenberka.¹⁸⁹ Tato listina se stala jediným přímým důkazem Lichtenburkova odboje.

Ukončení bojů v roce 1414 nepřineslo Hynkovi v podstatě žádný zisk, ale spíše zadlužení. Vzpoura proti králi také Hynkovi znemožnila jakýkoliv postup v rámci královského dvora. Je velmi pravděpodobné, že díky své vzpouře přišel k nemalým dluhům, a proto odprodal Opočenské panství. Pro tuto teorii svědčí pouze malá drobnost a tou je, že se Hynek již nadále nepíše z Kumburka a Opočna, ale pouze z Kumburka. Zda je domněnka o prodeji pravdivá nevíme, neboť zprávy vážící se k Opočnu z tohoto období scházejí. Pokud je však prodej Opočna reálný, tak Hynek ztratil dědictví svého mladšího bratra Jana. Celou situaci se zaopatřením mladšího bratra vyřešil Hynek koupí panství Hostinné.¹⁹⁰ Hostinné bylo sice nevelkým panstvím, ale zato kompaktním. Celé panství tvořilo městečko Hostinné i s městským hradem, dále pak vesnice Sejfy (koupené již Janem Krušinou), Prosečné, Arnsdorf, Čistá, Chotěnice a Olešnice.¹⁹¹ O následném držení Hostinného Janem Krušinou mladším není pochyb, neboť se po Hostinném mladý Jan již v roce 1418 psal.¹⁹²

¹⁸⁷ URBAN. *Kališnický převrat*. s. 426–427.

¹⁸⁸ AČ I, s. 5, č. 1.

¹⁸⁹ AČ III, s. 277, č. 11.

¹⁹⁰ SEDLÁČEK. *Hrady zámky V*, s. 209–211.

¹⁹¹ AČ III, s. 519, č. 380.

¹⁹² LC VII, s. 275.

Hynek z předhusitského období vyšel jako zkušený válečník s významnou pověstí. Spor s králem o Albrechtice sice prohrál a následně kvůli němu ztratil i Opočno, ale vše si vynahradil ziskem Hostinného. Soubojem s králem si Hynek uzavřel cestu u dvora a možnosti získat otcovy úřednické pozice, tuto ztrátu si ale vynahradil ziskem postu husitského hejtmana při založení Orebského bratrstva. Hynkův předchozí odboj společně se spoluprací s Vartenberkem jej pravděpodobně přivedl k podpoře husitské šlechty v Českých zemích a do jejích řad se připojil definitivně v roce 1415, kdy zpečetil stížný list české šlechty poslaný do Kostnice.¹⁹³ Zda se v těchto krocích řídil svou nově nabytou vírou, nebo šlo jen o politicky promyšlené tahy k dosažení svých cílů, není jasné. Co však ale jisté je, je že již 5. září roku 1415 nacházíme Hynkovo jméno v listině z pražského sněmu, která se fakticky stala zakládajícím listem husitského hnutí v Českých zemích.¹⁹⁴ Hynek nebyl jediným z východočeského panstva kdo stvrdil obě listiny, mezi dalšími můžeme nalézt hlavně Čeňka z Vartenberka, oba Bočky z Poděbrad, Jindřicha z Vartenberka, Půtu z Častolovic, Jana Krušinu z Opočna, Mikeše z Potštejna a ze Žampachu, Jana Pušku z Kunštátu, Arnošta z Rychmburka, Smila Holického ze Šternberka, Jana Košíka z Lomnice, Jana z Košumberka a k tomu všemu ještě necelých 200 nižších šlechticů z oblasti východních Čech.¹⁹⁵

V roce 1416 nalézáme Hynka jako jednoho z mnoha, kteří začali zabírat církevní statky. Vedle jména Hynka Krušiny můžeme v listině z tohoto roku nalézt ještě i Jiřího z Vartenberka a Otu z Bergova. Spolu se jmény těchto pánů a stížnosti na jejich počínání při zabírání církevního majetku nalezneme v listině také stížnost na pražské měšťany, kteří zajímají a následně věší pražské katolické kněží.¹⁹⁶ V průběhu roku 1416 se postupně velmi pravděpodobně nahlížení kališnické šlechty radikalizovalo. Svědčí nám o tom následující události, neboť už roku 1417, stejně jako mnoho dalších šlechticů, jmenoval Hynek do far na svém panství kališnické kněží bez jakéhokoliv souhlasu arcibiskupského stolce.¹⁹⁷ Mezi šlechtici, kteří uskutečnili tento čin, můžeme nalézt i Čeňka z Vartenberka a Jana Tovačovského z Cimburka, jak jsem již zmínil dříve.

Po přiklonění krále Václava IV. ke katolické straně a vydání nařízení k navrácení zabavených církevních majetků kališníky, se odpovědí husitské strany staly poutě na hory,

¹⁹³ AČ III, s. 187, č. 6.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 193, č. 7.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 187, č. 6.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 196–197, č. 9.

¹⁹⁷ KLASSEN. *The Nobility*. s 104.

kde se kališnický smýšlejší šlechtici setkávali, vyměňovali si informace a připravovali další postup. Poutě na hory se staly důležitou událostí a také jedinou možností pro přijímání pod obojí a svobodné kázání božích zákonů.¹⁹⁸ Tyto poutě se staly prvními shromážděními husitů a můžeme pozorovat i jistou kontinuitu při vypuknutí revoluce a formování budoucího Orebského bratrstva. Toto bratrstvo vzniká pod tlakem zahraničních příprav pro vojenský vpád do Českých zemí, ale i díky vnitřnímu tlaku na obranyschopnost země před katolickou intervencí. Orebské bratrstvo dostalo název díky shromaždišti na hoře Oreb. Vznik bratrstva se pojí právě i se jménem Hynka Krušiny z Lichtenburka, který byl po vzniku a upevnění bratrstva zvolen vrchním velitelem (nejspíše díky svým zkušenostem z dřívějška). Zároveň je pravděpodobné, že jádro Orebského svazu zpočátku tvořila právě šlechta se svými družinami, jak nám napovídá zpráva Vavřince z Březové.¹⁹⁹ Opačné svědectví nám ale podávají staré letopisy české, které píší o sbírání poddaných, kteří tvořili nejsilnější oddíly bratrstva.²⁰⁰

Začátkem roku 1420 nacházíme Hynka při jednáních ve Vratislavi, která probíhala mezi kališnickou šlechtou a zástupci Zikmunda Lucemburského. Hynek zde však pobyl pravděpodobně jen velmi krátkou dobu.²⁰¹ Krátký pobyt nasvědčuje i zmínka o odjezdu Čeňka z Vartenberka, který dorazil do Prahy již 20. dubna, kde po svém příjezdu vydává manifest vyzývající ke sjednocení v boji proti králi a křižáckým vojskům. V době vydání manifestu byl již Hynek Krušina zpět ve východních Čechách a připravoval Orebské bratrstvo k boji.²⁰²

Vojenské jednotky Orebského bratrstva se sešly ke konci dubna před Krušinovým hradem Kumburkem a odtud se vydaly na pomoc k Praze. Cestou dobyly klášter Hradiště nad Jizerou a do Prahy dorazily již 2. května, Macek v této souvislosti přidává ještě informaci o vypálení městečka Mnichovo Hradiště.²⁰³ Tato výprava byla pod vedením Hynka Krušiny a kněze Ambrože. Vavřinec z Březové v této souvislosti píše o shromáždění hotovosti na hoře zvané Oreb, toto je však v rozporu s trasou pochodu přes Hradiště nad Jizerou. Z tohoto důvodu předpokládám shromáždění hotovosti spíše na Krušinově Kumburku.²⁰⁴ Nicméně jiné

¹⁹⁸ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 345.

¹⁹⁹ *Tamtéž*, s. 365.

²⁰⁰ *SLČ*, s. 22.

²⁰¹ *URBAN. Lichtenburkové*, s. 257.

²⁰² *BARTOŠ. Husitská revoluce I*, s. 91.

²⁰³ *MACEK. Tábor v husitském revolučním hnutí II*, s. 159.

²⁰⁴ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 365.

soudobé prameny píší o shromáždění sil přímo na Orebu.²⁰⁵ Problém tak pravděpodobně zůstane nevyřešen. Ze zápisu se ale dozvídáme druhou důležitou informaci a tou je pád Hradce Králové. Hradec padl krátce po odchodu orebských oddílů na pomoc Praze. Již 3. května je jako pán Hradce zmiňován Zikmund Lucemburský.²⁰⁶

V rámci vedení orebského bratrstva stojí za zmínku ještě dva důležití šlechtici, a to Diviš Bořek z Miletínka a Aleš Vřešťovský z Rýzmburka. Oba dva se velmi dobře znali s Hynkem pravděpodobně už v předhusitském období, neboť statky všech tří šlechticů byly v těsném sousedství. Oba dva šlechtici v budoucnu sehraji velmi důležité role především na straně kališnicko-katolické koalice.

Po příjezdu do Prahy nastává téměř okamžitá volba Hynka Krušiny jako vrchního velitele obléhání Vyšehradské posádky a tato volba nám napovídá několik faktů. Prvním je důležitost pomoci orebských vojsk v Praze, bez pomoci orebských by nebylo možné Vyšehrad sevřít úplnou blokadou. Druhým, pravděpodobně nejdůležitějším faktem, jsou Hynkovi zkušenosti z bojů proti králi již před husitskými válkami. Třetí z těchto věcí je důležitost spojení husitského hnutí s pomocí vysoké šlechty. Orebské vojsko dorazilo do Prahy jako první z husitských oddílů. O několik dní později je následovaly oddíly ze severních Čech a až jako poslední dorazilo táborské vojsko pod vedením Mikuláše z Husi.²⁰⁷ Postavení Hynka Krušiny velmi brzy narušil Čeněk z Vartenberka, který po pádu Hradce postoupil Pražský hrad do rukou Zikmunda. Touto zradou se ocitl ve velmi choulostivém postavení i Hynek, který sice o zradě Vartenberka předem neměl nejmenší tušení, ale i přesto byl jediný z vysoké šlechty, kdo setrval na straně kališníků a zároveň byl dlouholetým spojencem Vartenberků. Svou loajalitu se pokusil potvrdit veřejným prohlášením o podpoře Pražanům. Vavřinec k této události píše o ochotě pana Hynka hájit kalich a pravdu boží až do smrti.²⁰⁸ Kvůli zradě Čenka z Vartenberka provedli pražané spolu s orebity bezhlavý útok na Hrad, při kterém zahynulo víc jak 200 orebských bojovníků. Útok proběhl pod vedením Hynka, a to téměř ihned po zradě Čenka z Vartenberka, tedy ještě 8. května 1420.²⁰⁹ Potvrzení o setrvání ve vedení obrany Prahy nacházíme hned několik. Za všechny zde uvedme listy Zikmundových straníků určených právě Hynkovi. Fakt, že tyto

²⁰⁵ ČORNEJ. *Velké dějiny země Koruny české V*, s. 244.

²⁰⁶ MACEK. *Tábor v husitském revolučním hnutí II*, s. 153.

²⁰⁷ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 365.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 367.

²⁰⁹ *Kronika starého kolegiáta Pražského*, in: FRB VII, s. 26.

listy nebyly zaslány Čeňkovi z Vartenberka, který měl velení husitských vojsk z počátku na starosti, nám potvrzuje datum vzniku těchto listin až po Čeňkově zradě.²¹⁰

I přes problémy, které v Praze nastávaly, Hynek z Prahy odjel. Vavřinec z Březové v tomto ohledu píše o nutnosti opuštění Prahy kvůli obraně svých majetků ve východních Čechách, což by bylo logické po pádu Hradce Králové. Hynek Prahu opustil někdy mezi 10. a 13. květnem, přičemž datace těchto událostí je spíše na základě posloupnosti nežli přímého zápisu. Prahu opustil i s relativně silnou družinou vojáků čítající několik stovek jezdců.²¹¹ Dalším důvodem odjezdu Hynka z Prahy může být sbírání posil pro odražení křižáckého útoku na Prahu, ale i organizace války se Zikmundem přímo ve východních Čechách. Ze zpráv Vavřincových však vyplývá, že odjezd pana Hynka i s jeho jezdci nebyl zradou, ale spíše promyšlenou strategií. V dřívější literatuře se často hovoří o zradě Hynka Krušiny stejně jako Čeňka z Vartenberka. Tuto myšlenku bych ale naprosto vyloučil na základě událostí následujících, kdy je Hynek znovu povolán na obranu města před Zikmundem a v této souvislosti i znovu zvolen vrchním velitelem spojených vojsk.

Na konci září pražané znovu útočí na Vyšehradskou pevnost. Snad ze strachu z královy odplaty znovu také žádají o pomoc vojenská bratrstva napříč zemí. Prvními posilami jsou oddíly pod vedením Hynka Krušiny, které dorazily 4. října 1420. Orebské bratrstvo dorazilo zhruba v síle 7000 mužů.²¹² K vojsku orebského bratrstva se v tomto tažení přidalo i několik šlechticů se svými oddíly. Nalezneme zde Hynkova bratra Jana Krušinu z Hostinného, dále Viktorina z Poděbrad, oproti tomu zde ale postrádáme kněze Ambrože.²¹³ Ihned po příjezdu je Hynek Krušina opět jmenován vrchním hejtmanem spojených husitských vojsk. Hynek se velmi rychle ujímá vedení celé operace a tentokrát velmi intenzivně opevňuje Vyšehrad za pomoci valů, plotů, příkopů a opevněných táborů. Toto obležení konečně přinášelo ovoce a Vyšehradská posádka začala hladovět a naléhavě žádala Zikmunda o pomoc.²¹⁴ Jedinou šancí pro Zikmunda na záchranu hladovějící posádky se stala řeka. Zikmund nechal z Litoměřic převést lodě, na kterých se chystal posádku zásobit, celá akce měla šanci na úspěch jen pokud zůstane utajena. Husitští zvědové ale plnili svou práci

²¹⁰ AČ IV, s. 378–381, č. 36.

²¹¹ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 368.

²¹² PSLČ, s. 53, č. 90.

²¹³ ČAPEK. *K vývoji problematice bratrstva Orebského*, s. 103.

²¹⁴ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 432.

výborně a husité z ostrova pod Vyšehradem vytvořili hotovou pevnost, čímž odsoudili Zikmundovu snahu k naprostému nezdaru.²¹⁵

O několik dní později po orebitech dorazila do Prahy i tábořská hotovost v čele s Mikulášem z Husi, radikálním představitelem husitské levice. Vavřinec z Březové udává příjezd tábořských v době, kdy byl Zikmund v Berouně, což by odpovídalo datu kolem 15. října. Vavřinec také udává, že Mikuláš přijel se 40 jezdců.²¹⁶ Tato informace se podle mého názoru týká jen předvoje, se kterým Mikuláš přispěchal do Prahy před hlavním tábořským vojskem, které dorazilo později v počtu kolem 2 000 mužů. Pokud mělo tábořské vojsko zaujmout pozice v obležení Vyšehradu, je nesmyslné předpokládat, že oněch 40 mužů byly kompletní tábořské oddíly, které Praze dorazily na pomoc. Zároveň byly tábořské oddíly schopné po bitvě u Vyšehradu oblehnout hrady jako jsou Říčany a Lešno. Musely tedy být dostatečně početné a oněch 40 jízdních, kteří do Prahy dorazili 15. října, jsou opravdu pouze předvoj.²¹⁷ První otevřený konflikt mezi Hynkem Krušinou a Mikulášem z Husi propukl na konci října, kdy Hynek Krušina dojednal vydání Vyšehradské pevnosti od Jana Šembery z Boskovic, pokud se do 1. listopadu Vyšehradu nedostaví pomoc ze strany Zikmunda. Mikuláš z Husi však s touto dohodou nesouhlasil a přikázal stáhnout tábořská vojska z postavení na vyšehradské blokádě. Tyto pozice nahradil Hynek z Kolštejna se svými moravskými oddíly. Tábořské síly se stáhly na Nové město pražské, kde měli radikálové největší zastoupení z celé Prahy.²¹⁸

Sváry mezi husitskými hejtmany nejspíše zahrnovala hrozba blížícího se vojska krále Zikmunda. Zda Zikmund o podmínkách kapitulace Vyšehradu věděl nebo ne, nám není známo, je však jisté, že v průběhu celého října Zikmund jednal velmi pomalu a rozvážně, což umožnilo jednání s vyšehradskou posádkou a její kapitulaci. Zikmundovo vojsko se utábořilo 31. října u Kunratic a zde vyčkávalo na posily z Moravy, díky čemuž Zikmund propásl dohodu mezi Hynkem Krušinou a Janem z Boskovic. Vavřinec z Březové udává sílu královského vojska mezi 16 000 až 20 000 muži, přesnost tohoto údaje je ale velmi nejistá. Každopádně na husitské straně napočítáme nejméně 7 000 orebitů, 2 000 táboritů, 2 000 mužů dodala severočeská města a zhruba 5 000 pražanů, celkem jsme tedy na cca 16 000

²¹⁵ MACEK. *Tábor v husitském revolučním hnutí II*, s. 261.

²¹⁶ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 434.

²¹⁷ FRANKENBERGER. *Naše velká armáda*, s. 96.

²¹⁸ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 437–438.

mužích. Síly obou vojsk byly tedy přinejmenším vyrovnané, pokud uvěříme zápisům Vavřince z Březové.²¹⁹

Útok Zikmundových sil na opevnění husitské armády u kostela svatého Pankráce skončil velmi rychle nezdarem. Hynek Krušina neváhal a do prolomených míst nasadil orebské cepníky čekající v záloze a bitvu tímto tahem rychle ukončil a vyhrál. Německé a uherské jednotky se daly na útěk zpět po Benešovské silnici, odkud zahájily útok na husitské pozice. Moravské oddíly byly z velké části pobity díky neschůdnému terénu, do kterého byly králem nasazeny.²²⁰ Porážkou Zikmundových vojsk u Vyšehradu přišly české země o 25 českých a moravských korouhevních pánů, což se stalo pro českou šlechtu citelnou ztrátou.²²¹

Líčení Vavřince v tomto směru připomíná poněkud zabarvený popis, kdy jsou husitská vojska nejdříve tlačena, ale pak s pomocí boží a díky odvaze husitských bojovníků je prohra odvrácena. Mírnější pohled na věc ale můžeme nalézt ve starých letopisech českých. Tento zdroj v průběhu bitvy hovoří pouze o silné dělostřelbě ze strany husitských vojsk a pak krátkých, drobných potyčkách v příkopech a na opevnění, do nichž zasáhla jen nepatrná část obou vojsk.²²² Vavřinec z Březové se ve své kronice dopouští ještě jedné nesrovnalosti a tou jsou slova, která Hynek pronáší uprostřed bitvy. Tato slova se zdají být jen snahou o zvýšení čtivosti. Každopádně díky tomuto zápisu máme doklad o účasti Hynka Krušiny přímo na bitevním poli a snad i o jakémsi rytířském a hrdinském chování šlechtice.²²³

Vítězství u Vyšehradu je jednou z nejdůležitějších událostí života Hynka Krušiny, který se tak dostal do rukou husitům právě díky porážce Zikmundových vojsk a jejich panickému ústupu k Českému Brodu. Jan z Boskovic dodržel své slovo a do boje nezasáhl. Stejně tak dodržel své slovo i Hynek Krušina a posádce byl umožněn bezpečný odchod.²²⁴ Ať už proběhla bitva u Vyšehradu tak, jak ji líčí Vavřinec z Březové, nebo šlo pouze o drobnou potyčku, má na další směřování husitského vývoje velký vliv. A to i přesto, že je její význam ve starší literatuře velmi opomíjen, snad právě pro absenci trocnovského hejtmana. Bitva na Vyšehradě se stala vrcholem moci kališnické šlechty a symbolicky tak dovršila její mocenský vzestup. V dalších bitvách už bude šlechta ve srovnání s bitvou u Vyšehradu

²¹⁹ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 439.

²²⁰ Tamtéž, s. 439–441.

²²¹ Tamtéž, s. 441–445.

²²² SLČ, s. 34.

²²³ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 440.

²²⁴ Tamtéž, s. 442.

zastoupena jen ve velmi malém množství. Zikmundova porážka u Vyšehradu také způsobuje rozpad vnitřní katolické politiky a nastolení vlády husitských vojsk. Uzavření Zikmundovi porážky a definitivní rozpad koalice nastal v březnu následujícího roku, kdy je Zikmund nucen prchnout ze země. Vyšehradská bitva se bez pochyby stala vojenským triumfem Hynka Krušiny.

První se po bitvě chopila iniciativy husitská pravice v čele s Hynkem Krušinou z Lichtenburka, která spolu s pražskou obcí vydala manifest kritizující Zikmundovo jednání. Obviňují krále ze snahy zničit České království a z mnoha vražd žen i dětí. Král své vraždy obhajuje katolickým křížem, což se však zdá být spíše argumentem, který mu v očích revoluce zhoršuje jeho postavení. Zároveň tento manifest vyzývá ke společnému boji proti Zikmundovi, cílem je sjednocení české šlechty v odporu proti králi.²²⁵ Po bitvě a odchodu Vyšehradské posádky nejspíše orebská vojska ještě nadále setrvala v Praze. Publikovaný manifest s velkou pravděpodobností zcela úmyslně vynechal ve svém textu jména radikálních husitů. Vydáním v Praze na staroměstské radnici získal tento list na důležitosti, neboť alespoň opticky spojoval Prahu a husitskou pravici, tedy šlechtu. Tímto spojením se dostala radikální levice poněkud stranou, i když ne na dlouho.

Hynek Krušina se tak díky bitvě a rychlému jednání po bitvě dostal na pozici, v které jsme o půl roku dříve mohli vidět Čeňka z Vartenberka. Hynek byl výborným vojevůdcem, ale o to horším politikem, a pozici si příliš dlouho neudržel. Jeho netrpělivost a neochota podřídit se způsobily ztrátu této nedávno získané pozice.²²⁶ Třenice mezi zástupci husitských vojsk orebských, táborských, pražských, ale i šlechty, vyvrcholily na setkání 14. listopadu 1420. Hlavním důvodem shromáždění bylo vyslání poselstva k polskému králi s nabídkou českého trůnu. Pražské obce s vysláním poselstva souhlasily. Jediný, kdo byl zásadně proti, byl Mikuláš z Husi, jediný zástupce táborského svazu, který tvrdil, že táborský svaz nepodpoří volbu dalšího cizince jako českého krále. Slova Mikuláše z Husi vyvrátil Hynek z Kolštejna listinou potvrzenou Janem Žižkou. Zastáncem jagelonské kandidatury se od prvopočátku stala především husitská šlechta. Tato listina pověřovala Hynka z Kolštejna jednáním s Krakovským dvorem. Hynek díky této listině potlačil tvrzení Mikuláše z Husi, který se sám postavil do role zástupce táborského svazu, aniž by tomu tak reálně bylo.²²⁷

²²⁵ AČ III, s. 217–218, č. 20.

²²⁶ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 61–64.

²²⁷ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 447.

Vztahy mezi Mikulášem z Husi a měšťansko-šlechtickou koalicí naprosto vyhrotilo usnesení provedené mistry pražské univerzity. Toto usnesení bylo přímo namířeno proti tábořskému svazu a rodícím se odnožím husitství, kterým výslovně zakazovalo jakékoliv neschválené liturgické novoty.²²⁸ Obě výše zmíněné události znamenaly velmi významný posun husitské politiky směrem doprava. Mikuláš se ale rozhodně nehodlal vzdát svých pozic v Praze a vyrazil k Říčanskému hradu, který oblehl. Říčanská posádka již dlouho škodila Praze, a tak chtěl Mikuláš tímto krokem získat zpět svůj vliv a hodlal k tomu využít pražské měšťany. Mikuláš požádal do Prahy o vojenskou pomoc k Řičanům a doufal ve sblížení radikálních vojáků s měšťany. Tito přesvědčení měšťané pak měli v Praze dopomoci zpět do čela radikálům.²²⁹

Naprosto proti vyslání jakékoliv pomoci se postavil Hynek Krušina. Pražská rada ale toto stanovisko nezastávala, nemohla si dovolit přijít o vojenskou podporu tábořských oddílů. Když pražané vyslali vojenskou pomoc k Řičanům, Hynek Krušina složil úřad nejvyššího hejtmana a kolem 23. listopadu opustil Prahu.²³⁰ Kvůli zachování venkovní jednoty udává Hynek Krušina jako důvod odjezdu z Prahy nutnost obrany svého majetku, stejně jako tomu bylo začátkem roku. Zda tomuto vysvětlení v Praze někdo uvěřil nevíme, ale Vavřinec z Březové píše o neochotě Hynka bojovat po boku tábořských. Svým odchodem dal najevo nesouhlas s tábořským vražděním, pálením a rabováním.²³¹ Spor Hynka Krušiny s Mikulášem z Husi se stal prvním krizovým momentem husitského hnutí. Ani jeden z aktérů nebral v potaz celistvost hnutí a nutnost obrany země proti vnější intervenci. Hynek Krušina opustil svou politickou kariéru v nejvyšším bodě, kterého se mu povedlo dosáhnout.

Na jaře roku 1421 se vydala husitská vojska na tažení do východních Čech. Tohoto tažení se zúčastnil i Hynek Krušina. Orebská vojska pod vedením Krušiny a Diviše Bořka z Miletínka se s pražskými vojsky pod vedením Želivského spojila 13. dubna u Toušně. Odtud společně pokračovala k Českému Brodu, kam dorazila 18. dubna a okamžitě jej oblehla. Hned následující den proběhl úspěšný útok na město, které tak bylo dobyto. Po obsazení Českého Brodu se vzdala Kouřim a 22. dubna se vzdal i Kolín. Po obsazení Kolína husitskou posádkou se 10. května 1421 vzdala i Kutná Hora. V Kutné Hoře byly vydány dvě listiny. Jedna dávala možnost přidat se k husitství anebo opustit město, druhá listina je stvrzením podvolení se

²²⁸ MACEK. *Tábor v husitském revolučním hnutí II*, s. 273–274.

²²⁹ ŠMAHEL. *Jan Žižka*, s. 112.

²³⁰ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 449.

²³¹ Tamtéž.

Kutné Hory husitským vojskům a nově vzniklého spojení mezi výše zmíněnými. V případě obou listin je Hynek Krušina jmenován jako první za stranu husitskou, pravděpodobně tedy stál v čele jednání.²³² Zajímavým momentem se pro Hynka stalo obsazení rodového hradu Lichtenburků, který kapituloval 25. května, správu hradu si Hynek ponechal ve vlastních rukou. Důležitou událostí celého tažení se stala bitva u Jaroměře. V této bitvě proti sobě totiž stanuli bývalí spojenci. Na straně husitské nalézáme Hynka Krušinu a pana Čeňka z Veselé, na straně opačné pak stojí Čeněk z Vartenberka, bývalý orebský spojenec. Vartenberk byl v bitvě u Jaroměře poražen a donucen pokleknout a prosit o odpuštění za problémy, které Praze způsobil svým odstoupením Pražského hradu Zikmundovi. Návrat Čeňka z Vartenberka na stranu kališníků měl pro Krušinu příjemný efekt v podobě posílení pravicového křídla, neboť Čeněk zaujal své místo mezi šlechtici.²³³

Zajímavé na tomto tažení je připojení dobytých měst k pražskému svazu, nikoliv však k orebskému, jak by se v této oblasti dalo očekávat. Nelze předpokládat, že se tak dělo náhodně. Snad se jednalo o promyšlenou strategii šlechticů na udržení vlivu nad bratrstvem, protože možný nárůst poměru měšťanstva vůči šlechtě byl pro vedení Orebského bratrstva pravděpodobně nežádoucí. Toto rozhodnutí vůdců orebského bratrstva se velmi rychle otočilo proti nim samotným. Pražané svěřili nově dobytá města do správy hejtmanům orebského bratrstva, díky čemuž prakticky splynulo orebské a pražské bratrstvo v jedno.²³⁴ Diviš Bořek z Miletínka se stal jedním ze správců obsazených míst, neboť jeho vojska dobyla opatovický klášter, který se stal základem jeho domény. Bořek dostal dále do správy Vysoké Mýto, Litomyšl, Chrudim. Jan Puška z Kunštátu obdržel Nymburk. Diviš Bořek stejně jako Puška z Kunštátu byli svou nově nabytou pozicí správců obsazeného majetku zavázáni poslušností pražskému svazu.²³⁵ Jediný, kdo unikl tomuto zavázání, byl Hynek Krušina, jediným majetkem spravovaným Hynkem se stal hrad Lichtenburk.²³⁶ Posílení pražských pozic nebyl pro kališnickou šlechtu problém, dokud byla Praha v moci pravicově smýšlejících konšelů. To se však mělo brzy změnit.

Čáslavský sněm svolaný na 3.–7. června se stal pomyslnou tečkou za východočeským tažením. Celý sněm probíhal pod vedením Prahy a kališnické šlechty. V Čáslavi došlo

²³² AČ I, s. 198–202, č. 14.

²³³ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 482.

²³⁴ TOMEK. *Dějepis IV*, s. 175–176.

²³⁵ FRANKENBERGER. *Naše velká armáda*, s. 24–25.

²³⁶ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 480.

ke zvolení zemské vlády, ta ale nikdy nezačala fakticky vládnout. Jde tedy spíše o snahu zajistit chod země bez panovníka, a především bez Zikmunda. Ve dvacetičlenné vládě, která byla zvolena, nalezneme Hynka Krušinu z Lichtenburka, Čeňka z Vartenberka, Matěje Pražáka a sedmnáct dalších pánů, zemanů a měšťanů.²³⁷

Osudovým zvratem v životě Hynka Krušiny se stala výprava slezských vojsk do severních Čech. Předvoj slezských vojsk vpádl do Čech v okolí Police nad Metují, kterou na konci května vypálil a osadníky povraždil. Vpád slezského vojska do Čech se stal až 10. června 1421 v síle zhruba 20 000 mužů.²³⁸ Slezská vojska obsadila Trutnov a Náchod, plenila, loupila a zabíjela v celém kraji. Obrané vojsko proti vpádu Slezanů bylo svoláno k Náchodu. Ve velmi krátké době se u Náchodu seskupilo vojsko o síle zhruba 30 000 mužů. Když se slezská vojska dozvěděla o shromážděném vojsku, okamžitě opustila Čechy a vrátila se zpět do Slezska. Zanechaly ale posádku v Broumově, který svolaná hotovost pod vedením Hynka a Čeňka z Vartenberka oblehla. Biskup Konrád ze strachu z odvetné výpravy do Slezska téměř ihned vyslal posly s prosbu o mírové jednání. Čeněk z Vartenberka a Hynek Krušina přijali slezskou nabídku míru a odvetná výprava se neuskutečnila, tímto tahem však pobouřili sebrané vojsko a z místa museli před rozlíceným davem uprchnout.²³⁹ Proč uzavřeli Vartenberk a Krušina se Slezany nevýhodný mír, kdy nepříteli ponechali Broumov a nedostali ani záruku za udržení míru, se můžeme jen domýšlet. Jednou z variant je i možná snaha pánů nevázat svou pozornost ve Slezsku, ale soustředit své síly na spor s radikální husitskou levicí a snahu o posílení svých pozic do budoucna, která se však naprosto minula účinkem a uzavření nevýhodného míru posloužilo levicovým husitům, kteří díky tomuto získali na síle.²⁴⁰

Kněz Ambrož se chopil příležitosti podkopat pozice svých politických oponentů a využít rozhodnutí pana Čeňka z Vartenberka a Hynka Krušiny proti nim. Po návratu do Prahy 23. června začíná ostře vystupovat proti oběma pánům. Ambrož upozorňuje především na fakt, že kdyby se vojska nerozešla, mohli by husité ovládnout Slezsko. Hynek přijíždí do Prahy o něco později než kněz Ambrož a pan Čeněk z Vartenberka a okamžitě začíná obhajovat své a Vartenberkovo stanovisko. Díky těmto niterným sporům dochází k vnitřnímu rozkolu pravicového proudu husitství zastupovaného šlechtici a levicového

²³⁷ AČ III, s. 226–230, č. 4.

²³⁸ *Kronika starého kolegiáta Pražského*, in: FRB VII, s. 28–29.

²³⁹ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 491.

²⁴⁰ URBAN. *Lichtenburkové*, s. 275.

proudu v tomto případě zastoupeném radikálními duchovními.²⁴¹ I přesto, že Lichtenburkovi a Vartenberkovi městská rada odpustila, mírovou smlouvu jim nehodlal odpustit Ambrož ani Želivský. Tyto vnitřní neshody vyvrcholily o týden později pražským převratem pod vedením Jana Želivského, díky čemuž se do čela pražského svazu dostávají radikálně levicoví husité.²⁴²

Po pádu pravicové vlády v Praze se podobný scénář děje i přímo ve východočeském bratrstvu. Kněz Ambrož využil rozčarování řadových vojáků pro uchopení moci. Díky převzetí moci levicovými vůdci husitství odchází Hynek na nějakou dobu z české politické scény do ústraní. Jeho odchod znamenal i ochromení funkce Orebského bratrstva. Hynek byl jediným, kdo byl schopen Orebitu svolat. Ambrož navíc narážel na neochotu zbývajících husitské šlechty, především Diviše Bořka z Miletínka, který nahradil Krušinu ve vedoucí pozici Orebského bratrstva. Ambrožovi se tedy podařilo zlikvidovat politický vliv Hynka Krušiny, ale spolu s ním zbavil Orebské bratrstvo bojeschopnosti. Fungující útvar ze zbytků Orebských vojsk vytvořil až v roce 1423 Jan Žižka, právě ve spolupráci s Ambrožem, který tak konečně dosáhl svých cílů o pár let později.²⁴³

V ústraní Krušina vydržel do prosince 1421, kdy na rozdíl od Čeňka z Vartenberka, Jana z Ralska a Oldřicha z Rožmberka, kteří se znovu připojili na stranu císaře, setrval v neutralitě.²⁴⁴ Bartoš v této události však přikládá zrádnou úlohu i Hynkovi. Pro tento Bartošův názor jsem však nenalezl žádné důkazy. I v případě Čeňka bych nehovořil přímo o zradě, ale spíše o promyšleném plánu na posílení svých vlastních pozic.²⁴⁵ Ostatně motivace výše zmíněných předních šlechticů království je velmi zajímavým faktorem. V podstatě u žádného z nich nenalzáme smysl pro morální oddanost věci, ale spíše politickou snahu zajistit si přežití a další zisk moci. U profesionálních vojáků bych ani nic jiného neočekával. Hynkova neutralita v době vpádu Zikmundových vojsk, bude nejspíše zapříčiněna částečně i vírou v přijímání pod obojí. Na druhou stranu se nehodlal připojit ani k radikálním husitům v čele pražského svazu. Ani v průběhu bojů o Kutnou Horu však Krušina nehodlal zcela zradit své bývalé přátele, jakými byl Diviš Bořek z Miletínka, Jan Smiřický a další, a tak jim ze svého panství alespoň neškodil, na rozdíl od Vartenberka.

²⁴¹ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 491.

²⁴² URBAN. *Lichtenburkové*, s. 277.

²⁴³ URBAN. *Husitství ve východních Čechách II*, s. 10.

²⁴⁴ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 531.

²⁴⁵ BARTOŠ. *V době Žižkově*, s. 162.

V prosinci 1421 dokonce nalézáme ve východních Čechách i samotného Žižku, který zde doplňuje stavy svého vojska.²⁴⁶ Můžeme jen hádat, zda to bylo v souladu s Krušinou, anebo se naopak jednalo o plenění jeho statků. Čornej v tomto případě usuzuje spíše na plenění statků přeběhlých pánů, především tedy Čeňka z Vartenberka.²⁴⁷

Po pádu moci Jana Želivského a jeho diktatury se ale Hynek Krušina znovu objevuje po boku Pražanů. V roce 1422 stvrdil spolu s Haškem z Valdštejna mír s plzeňským landfrýdem, a to jako jeden ze spojenců hlavního města. Celému tažení do západních Čech velel Zikmund Korybutovič, z tohoto tažení máme zmínku nejen o Hynkovi, ale i o obou jeho bratrech při uzavření míru s karlštejskou posádkou.²⁴⁸ V době Krušinoва návratu už však situace uvnitř pražského svazu vypadala jinak, hlavním velitelem se stal nový a průbojný šlechtic Hašek z Valdštejna, vedle kterého už nebyl prostor pro Krušinuův návrat na výsluní.²⁴⁹ Hynek tedy sice zůstával i nadále stranou a do hlavního dění v království se nezapojoval, ale neznamenalo to jeho úplnou nečinnost. V srpnu 1422 se Krušinovi podařilo sesadit vládu kněze Ambrože v Hradci Králové a do vedení města dosadit Diviše Bořka z Miletínka.²⁵⁰ V průběhu srpna se také podílel i se svým bratrem Alexandrem Krušinou na obléhání Karlštejna. Oba bratři jsou jmenováni v listině uzavírající příměří.²⁵¹

Začátkem roku 1423 se ve východních Čechách ocitá také Jan Žižka s vizí založení nového svazu na základech Orebského bratrstva. Zda se v této věci angažoval i Hynek nevíme, co však víme s jistotou je, že nepodpořil Čeňka z Vartenberka, který se s nově vzniklou koalicí pustil do boje. Hynek se po zkušenostech s Broumovským mírem již nehodlal nechat zatáhnout do dalších sporů svého bývalého přítele. Vše se ale změnilo v momentě, kdy Žižka a Ambrož převzali kontrolu nad Hradcem Králové, který držel ve správě Diviš Bořek z Miletínka.²⁵² Proti Žižkově počínání se zvedla vlna odporu a pražané vypravili se svými šlechtickými spojenci výpravu, která měla Hradec Králové vrátit zpět pod vládu umírněné koalice. K výpravě se připojil i Hynek Krušina, Jan Puška z Kunštátu, Hašek z Valdštejna

²⁴⁶ PSLČ, s. 61.

²⁴⁷ ČORNEJ. *Velké dějiny zemí Koruny české V*, s. 309.

²⁴⁸ PALACKÝ. *Hussitenkrieger II*, s. 529.

²⁴⁹ URBAN. *Lichtenburkové*, s. 279.

²⁵⁰ PSLČ, s. 64.

²⁵¹ AČ VI, s. 407, č. 10.

²⁵² ČORNEJ. *Velké dějiny zemí Koruny české V*, s. 327–328.

a samozřejmě i Diviš Bořek z Miletínka. Díky svým zkušenostem z předchozích válek se Krušina stal jedním z velitelů po boku Diviše Bořka a Haška z Valdštejna.²⁵³

V říjnu 1423 se konal svatováclavský sněm, na němž byla zvolena nová dvanáctičlenná rada s jediným úkolem, a to nastolit mír v zemi, což prakticky znamenalo porazit Žižkovo nové bratrstvo. Do této rady byl Krušina zvolen spolu s Haškem z Valdštejna, Hynkem z Kolštejna, Divišem Bořkem, Janem Smiřickým a Heřmanem z Landštejna.²⁵⁴ I přes Krušinovu účast na svatohavelském sněmu a jeho následné volbě mezi oněch dvanáct správců nemáme žádné důkazy o jeho účasti na následných událostech. Nemáme zprávy ani o jeho účasti v bitvě u Malešova, kde byla tato dvanáctičlenná vláda na hlavu poražena Žižkou. Co však prameny potvrzují, je obležení Hostinného v roce 1424, které patřilo Janovi Krušinovi na Hostinném. Důvod Žižkova útoku na Hostinné je obestřeno tajemstvím. Jedním z možných důvodů by mohla být i pomsta vůči Lichtenburkovi, který se účastnil svatohavelského sněmu.²⁵⁵

Další zpráva o Hynkovi pochází až z roku 1426, kdy podle jedné písně nalézáme Hynka v posledním spojení s husitskou stranou.²⁵⁶ Přesnost tohoto pramene je však více nežli pochybná, neboť vznikla až na konci 16. století.²⁵⁷ Navíc s přihlédnutím k následující informaci se zdá být nelogické, aby byl Krušina ještě 16. června v táboře husitském a 7. července již patřil k přívržencům Zikmunda. Hynkovo jméno je zmíněno ve spojitosti s Půtou z Častolovic a Janem z Opočna, největšími zastánci krále ve východních Čechách. Tuto informaci získáváme z listu vratislavského biskupa Konráda vévodovi Konrádovi Kantnerovi. Biskup Konrád tímto listem seznamuje svého spojence s událostmi v Čechách, kde Půta z Častolovic, Jan z Opočna a Hynek Krušina uzavřeli mír s Hynkem z Poděbrad a dalšími východočeskými pány.²⁵⁸

Dovršením Hynkova přestupu ke straně Zikmunda Lucemburského se stalo sesazení knížete Korybutoviče (1427) a následná podpora vpádu slezských vojsk do Čech. Hynek měl dokonce přesvědčovat svého bratra, aby umožnil postup Slezského vojska přes Hostinné a vydal hrad Žacléř, který měl ve správě.²⁵⁹ K finální srážce mezi slezskými vojsky a sirotčí

²⁵³ *Kronika starého kolegiáta Pražského*, in: FRB VII, s. 31.

²⁵⁴ AČ III, s. 280–282, č. 15.

²⁵⁵ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 147.

²⁵⁶ FRANKENBERGER. *Naše velká armáda II*, s. 116.

²⁵⁷ ČORNEJ. *Bitva před Ústím nad Labem*, s. 10–48.

²⁵⁸ PALACKÝ. *Hussitenkrieger I*, s. 465.

²⁵⁹ BARTOŠ. *Zápisky kněze Antocha*, s. 100–109.

obrannou armádou došlo u Náchodu. Slezská vojska zaútočila na hradbu husitů, útok byl však neúspěšný a slezská vojska začala prchat, načež husité opustili hradby města a začali je pronásledovat. Bitva u Náchodu je prvním případem, kdy husité opustili bezpečí hradeb a padli tak do léčky. Za kopcem na sirotčí vojsko čekaly slezské zálohy a husity porazily. Vítězství slezských vojsk u Náchodu bylo jediným vítězstvím třetí křížové výpravy, která jinak skončila fiaskem.²⁶⁰

Umírnění husité se ale nevzdávali šance na vítězném ovládnutí celého hnutí, a tak 11. září 1427 měl v Praze proběhnout další politický převrat, který ale nedopadl podle představ. S největší pravděpodobností šlo především o získání ztracených pozic pro knížete Korybutoviče. Za chystaným převratem stáli přímo Diviš Bořek z Miletínka, Hynek z Kolštejna, Jan Smiřický a Půta z Častolovic. Hynek z Kolštejna svou účast na spiknutí zaplatil cenou nejvyšší a při pokusu o převrat byl zabit rozlíceným davem. Hynek Krušina se na tomto převratu nepodílel přímo, což se mu nakonec vyplatilo, neboť vše bylo prozrazeno ještě při přípravách Vilémem Kostkou, a pro zúčastněné pány měla jejich účast fatální důsledky.²⁶¹

Změna strany se Hynkovi vyplatila, Zikmund postupně potvrdil všechny jeho církevní zábory, a dokonce mu přidal i několik hradů. 7. května 1429 Zikmund zapsal Hynkovi hrad Bradlec.²⁶² Držba hradu ale na Hynka fakticky přešla pravděpodobně až o několik let později. Část zabraného zboží vrchlabského kláštera prodal Hynek Krušina Anně z Častolovic, dceři Půty z Častolovic. Předmětem prodeje byl hrad Hostinné, městečko Prosečné, Lauterwasser, Heřmanseif a Arnsdorf.²⁶³ Problémovým majetkem pro Hynka však bylo miletínské zboží. Miletín pro sebe získal již Hynkův otec Jan Krušina, po jeho smrti ale bylo miletínské zboží vráceno řádu německých rytířů. Myslím si, že je pravděpodobné obsazení zbytku miletínského zboží v průběhu revoluce a Zikmund jej v roce 1437 Hynkovi svým glejtem pouze potvrdil.²⁶⁴ Hynek svou podporu císařovi dával najevo mnoha způsoby. Jedním z druhů podpory císařových straníků byl zisk životně důležitých informací, takovými informacemi Hynek zásoboval lužická města mezi roky 1427 až 1435. Tato města tak měla přehled o pohybu husitských vojsk a byla schopna lépe organizovat svou obranu. Hynek navíc nebyl

²⁶⁰ ŠMAHEL. *Husitská revoluce II*, s. 198.

²⁶¹ *Kronika starého kolegiáta Pražského*, in: FRB VII, s. 32.

²⁶² AČ III, s. 501, č. 262.

²⁶³ Tamtéž, s. 535, č. 491.

²⁶⁴ URBAN. *Lichtenburkové*, s. 280.

v tomto období příliš vidět, a tak unikl pozornosti husitských polních vojsk, která by mohla chtít obsadit Krušinovy statky.²⁶⁵

Hynek se kolem roku 1429 pravděpodobně navrátil ke katolické církvi. O jeho návratu svědčí i zápis, podle kterého Hynek dosadil nové katolické duchovní na své fary (Stará Paka, Kalné, Hostinné, Sejfy).²⁶⁶ O jeho návratu zpět ke katolictví nám svědčí i další zpráva, ve které se píše o upálení jeho kněze hradeckými oddíly v březnu 1429. Krušina využil momentu absence sirotčích vojsk v oblasti a podnikl loupežnou jízdu v okolí Hradce Králové. Na zpáteční cestě byl však přepaden hradeckými měšťany, Mikulášem Trčkou z Lípy a Jankem Holcem na Náchodě, odměnou za kořistnickou výpravu se mu stalo upálení jeho kněze v Hradci na náměstí.²⁶⁷ Tento typ kořistnických výprav se pro Hynka stal naprosto běžným způsobem obživy. Jeho dobře vycvičená a zkušená družina nashromáždila díky těmto výpravám velké množství finančních zdrojů, které použil na nákladnou přestavbu Kumburka a následovně pravděpodobně i na koupi častolovického dědictví.²⁶⁸ Díky pozdější nenávisti Slezanů a znalosti těchto výprav z celého českého království lze předpokládat i časté kořistnické výpravy právě do oblastí Slezska. Pro Hynkův návrat ke katolické církvi nalézáme ještě jednu indicii, kterou je jeho svatba s Annou z Házmburka. Házmburkové byly silně katolicky založený rod podporující v průběhu celé revoluce nástupnictví Zikmunda. Je tedy nelogické, že by Vilém z Házmburka byl ochoten dát svou dceru kališníkovu, a co víc, dokonce jednomu z nejpřednějších v království. Konkrétní datum svatby neznáme, s jistotou však můžeme říci, že se konala někdy v letech 1425–1430, toto rozmezí udávám na základě dospělosti jejich syna Viléma Krušiny. O Anně z Házmburka nemáme ale v tomto období žádné zprávy. První informaci o jejich společném životě nacházíme až v roce 1438, kdy Hynek své ženě zapsal majetky na Hostinném v hodnotě 1600 kop grošů.²⁶⁹

Důležitým datem pro celou husitskou revoluci se stal rok 1434. V tomto roce proběhla u Lipan definitivní porážka radikální revoluce. Hynek se bitvy přímo nezúčastnil, ale měl zde své spojence. V úvahu připadá i varianta podpory Bořka z Miletínka několika Hynkovými ozbrojenci. Tyto myšlenky bohužel asi zůstanou pouze ve stádiu teorií, a nikoliv ověřených a spolehlivých informací. Ani Lipanská bitva neznamenal konec krveprolití

²⁶⁵ CDLS II. 2, s. 423–426, č. 36, 38, 40; 431–432, č. 47; 520, č. 62.

²⁶⁶ LC X, s. 153, 224.

²⁶⁷ *Kronika starého kolegiáta Pražského*, in: FRB VII, s. 33.

²⁶⁸ DURDÍK. *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 305–307.

²⁶⁹ AČ III, s. 519, č. 380.

v Českých zemích. Život na úkor slabších byl běžným chováním, navíc Lichtenburkové měli rabování a loupení v krvi. Hynkův bratr Jan je vzpomínán jako husitský hejtman na hradě Adršpachu, odkud se svou družinou podnikal kořistnické nájezdy stejně jako jeho bratr.²⁷⁰ V roce 1434 Jan podnikl loupežnou výpravu do Broumova, která se mu stala osudnou a Jan byl zabit při potyčce s broumovskými měšťany.²⁷¹ Vzhledem k poloze Adršpachu a možných směrů výpadů lze celkem logicky usuzovat na kořistnické výpravy především do Slezského pohraničí. Porážka radikálních husitů přinesla období potvrzení obsazených církevních majetků. Krušina nebyl z nejaktivnějších při obsazování těchto majetků, nicméně dostal potvrzený zápis vrchlabského kláštera a miletínského zboží, jež získal na řádu německých rytířů. Celkový zápis měl hodnotu 2800 kop grošů.²⁷² Po smrti svého bratra Jana v Broumově také převzal správu Hostinného i s přilehlým panstvím. O tomto nás informuje pozdější zpráva z roku 1436, kdy Hynek jakožto majitel panství jmenuje nové faráře na faru v Sejfech a Hostinném.²⁷³

Hynek svým dalším politickým směřováním zapadl do skupiny kolem Menharta z Hradce a Oldřicha z Rožmberka, toto uskupení se stalo vůdčí silou pro celé království v průběhu čtvrtého desetiletí. Potvrzením Krušinova politického směřování je hned několik, pokusím se je zde uvést. V létě 1437 se účastnil uzavření mírové smlouvy mezi Táborem a Oldřichem z Rožmberka, tentokrát ale už na straně jihočeského magnáta.²⁷⁴ Jeho účast na korunovaci císařovny Barbory českou královnou v roce 1437 je jasným ukazatelem, na kterou stranu se připojil.²⁷⁵ Po smrti císaře Zikmunda na konci roku 1437, Hynek i se svými spojenci pokračují v podpoře německé kandidatury na český trůn a přechází do tábora Albrechta Habsburského. Další událostí, která nám potvrzuje Hynkovo politické směřování, je spor s Benešem z Mokrovous, který proběhl mezi lety 1437–1440. Beneš býval husitským hejtmanem a součástí Orebského bratrstva, důvod tohoto tříletého sporu nám však zůstává skryt. Mohlo se jednat jak o majetkový spor, tak o pomstu za účast Beneše na plenění v oblasti Jičína.²⁷⁶ Drobnou zmínku k tomuto sporu přináší Staré letopisy české, Hynek v této zprávě vznáší protest k zemskému soudu a z neznámého důvodu žaluje Beneše. Z této zprávy

²⁷⁰ BARTOŠ. *Vláda bratrstev*, s. 115.

²⁷¹ PSLČ, s. 89.

²⁷² AČ III, s. 535–536, č. 491.

²⁷³ LC X, s. 240.

²⁷⁴ LOR II, s. 169, 224.

²⁷⁵ *Kronika Bartoška z Drahonice*, in: FRB V, s. 619.

²⁷⁶ URBÁNEK. *Věk poděbradský I*, s. 350–351.

se ale dozvídáme, že se Beneš není schopen před soud dostavit, a to kvůli ohrožení vlastního života případnou cestou na soudní jednání. Z obsahu také můžeme usoudit, že se jedná o první zmínku o vzniklém sporu mezi těmito dvěma pány.²⁷⁷

Při korunovaci Albrechta Habsburského českým králem se Hynkovi dostalo velké cti. V průběhu korunovace 29. června 1438 nesl královský meč, díky čemuž se Hynek v průběhu celé korunovace pohyboval v nejbližším okolí nového krále.²⁷⁸ Nedlouho po Albrechtově korunovaci vpadla do východních Čech polská vojska a během tohoto vpádu byly Hynkovi v nemalém množství popleněny jeho statky.²⁷⁹ V říjnu 1438 Albrecht opouští zemi a odjíždí do Uher, aby je bránil proti vpádu polských vojsk. Do panské vlády určené k správě země v době nepřítomnosti krále je zvolen Hynek Krušina spolu s Menhartem z Hradce a Hanušem z Kolovrat a do čela této rady je jmenován Oldřich Celský.²⁸⁰

V roce 1435 Hynek nastupuje do nejdůležitějšího období svého života, do období zápasu o dědictví po Půtovi z Častolovic, který v září 1435 umírá. Zápas o Půtovo dědictví se stal zásadní událostí pro celé České země na následujících několik let. Půtova doména obsahovala i zajímavé území Kladsko. Bylo by možná vhodné zmínit, které majetky ke Kladsku náleží. Mezi města Kladské oblasti patřil Radkov, Bystřice, Mezilesí, Landek, Neurode, Dušníky, hlavní ekonomickou sílu celého regionu ale tvořilo samotné město Kladsko. K městu patřilo více jak 60 lánů a několik přilehlých vesnic.²⁸¹ Půta z Častolovic obdržel Kladskou zemi zástavou od císaře Zikmunda v roce 1422. Zikmund chtěl tímto zápisem ochránit Slezsko před vpádem českých vojsk a zároveň umožnit vstup intervenčních vojsk ze Slezska směrem do Čech, pro tyto důvody bylo pro Zikmunda životně důležité udržet Kladsko pod katolickou kontrolou. V roce 1428 Půta ke Kladsku přidal i Minstenberké panství, které získal od Zikmunda za 6000 kop grošů.²⁸² Půtovi z Častolovic se podařilo shromáždit obrovské bohatství, ale za cenu obrovských dluhů, které se objevily po Půtově smrti a prodej panství tak byl jen otázkou času. Krušina se o Půtovo dědictví zajímal již v roce 1435, to ale bylo pro převzetí panství ještě příliš brzy. Do správy Půtova dědictví se nejdříve pustila jeho žena Anna z Koldic, celé panství však velmi záhy začalo být nad její síly. Pro představu o velikosti častolovického panství zde uvádím výčet: v povodí Orlice tedy šlo

²⁷⁷ PORÁK. *Ze starých letopisů českých*, s. 131.

²⁷⁸ URBÁNEK. *Věk poděbradský I*, s. 339–341.

²⁷⁹ PALACKÝ. *Dějiny národa českého IV*, s. 13.

²⁸⁰ SLČ, s. 106.

²⁸¹ ČORNEJ. *Velké dějiny země Koruny české V*, s. 470–477.

²⁸² ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 208.

o Častolovice, Potštejn, Choceň, Albrechtice, Nový Hrad, a Rychmberk, k tomu všemu ještě držba Kladska a přilehlých území a celé knížectví v Minsterberské. Krušina se o získání tohoto obrovského panství snažil celých pět let.²⁸³

V Hynkův prospěch se celá situace obrátila v momentě, kdy byla unesena jedna z Půtových dcer rytířem Zikmundem z Rychnova, který patřil k leníkům Vratislavského biskupa a období válek využíval výhradně pro svůj vlastní prospěch. V roce 1438 vyloupil na popud kněžny Eufémie klášter v Jindřichově. Ve své násilnické činnosti pokračoval i při získávání dědictví po Půtovi. Pravděpodobně doufal ve výkupné za Půtovu unesenou dceru, nebo ve sňatek s unesenou dívkou. V obou případech by si přišel na nemalou peněžní sumu.²⁸⁴ Anna z Koldic místo výkupného ale zvolila uzavření dohody s Hynkem. Zpečetění Hynkových snah získat Půtovo dědictví nastalo v roce 1440, kdy konečně odkoupil celé toto panství. Z listiny, kterou byl celý prodej Půtova panství stvrzen, se dovídáme, že na Hynka přešlo veškeré Půtovo dědictví i s jeho dluhy, dále pak je Hynek povinen vyplatit každému z dětí Půtových tisíc kop grošů. Ve smlouvě je stanoveno ještě několik menších podmínek, jako je věno Anně z Koldic, anebo ponechání Častolovic Půtově matce Anně Osvětimské. Hynek tedy získal velké panství, ale k tomu i stejně velké dluhy, což postupně přispěje k rozpadu východočeských Lichtenburských držav.²⁸⁵ Zisk Půtova dědictví nebyl pro Hynka jednoduchým krokem a svého zisku se nehodlal v žádném případě vzdát. Pojistkou Lichtenburkova zisku se stala bývalá Půtova žena Anna z Koldic, kterou si Hynek krátce po koupi častolovických majetků vzal za ženu, neboť byl pravděpodobně od počátku roku 1440 vdovcem, čímž se zároveň stal i poručníkem Půtových dcer a pojistil si tak držbu svých nových majetků.²⁸⁶

Zisk nového území značně rozšířil Hynkovo panství, nově získané državy byly dokonce o mnoho větší než původní. Připojením nového majetku se tak podařilo vytvořit malé knížectví. Zisk takto velkého panství znamenal pro Lichtenburka také změnu sídla, které přenesl do Kladska, odkud byla jednodušší správa celého panství. Zároveň se ocitl blíže k nepřítelům, s kterými záhy začal válčit. Hlavním Hynkovým nepřítelem se stala koalice slezských měst v čele s Konrádem Olešnickým a opavským knížetem Vilémem.²⁸⁷

²⁸³ URBAN. Lichtenburkové, s. 295.

²⁸⁴ *Sigismundi Rosiczii chronica*, in: SRS XII, s. 50.

²⁸⁵ AČ XV, s. 193-194, č. 91.

²⁸⁶ HOHAUS. *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz II*, s. 201.

²⁸⁷ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 826–827.

Pro usnadnění svých budoucích pozic zvolil Hynek opuštění koalice s Menhartem z Hradce a Rožmberky. Naopak využil svých bývalých spojenců, s kterými se opět usmířil, za všechny zde jmenujme Hynce Ptáčka z Pirkštejna. V březnu 1440 se zúčastnil sjezdu v Nymburku a stejně tak i sjezdu v Čáslavi. Přechod Krušiny z jednoho tábora do druhého byl sice složitý, ale promyšlený politický tah, který mu měl zajistit bezpečí z české strany při nadcházející válce s vratislavským biskupem.²⁸⁸ Hynek se tak zpočátku účastnil vzniku koalice kolem rodu z Poděbrad, velmi brzy ale opustil vnitropolitické záležitosti českých zemí a naplno se věnoval pouze rostoucímu napětí ve Slezsku.²⁸⁹

Po sňatku Hynka Krušiny s Annou z Koldic se Hynek pustil do vyjednávání o propuštění unesené Půtovy dcery. Hynek vynechal akci vůči Zikmundovi z Rychnova a započal nátlak na vratislavského biskupa, který byl za svého leníka zodpovědný. Na konci prosince 1440 překvapený biskup uzavřel s Krušinou mír a slíbil situaci se Zikmundem z Rychnova vyřešit. Biskup s řešením situace nijak nespěchal, což se Krušinovi pochopitelně nelíbilo a se svými vojsky vtrhl rovnou do panství Zikmunda. Hynek oblehl Zikmundův hrad, který z hradu sice unikl, ale posádka hrad vydala i s unesenou šlechtičnou. Zikmund uprchl na biskupský hrad Kaltenštejn, kam jej Hynek pronásledoval, ale hrad nedobyl, čímž ponechal konečné řešení problému na vratislavském biskupovi. Zikmundův život končí při obléhání Kaltenštejnu biskupským vojskem, životy Zikmundových spojenců končí na náměstí v Nise u popravčího špalku.²⁹⁰

V červenci 1441 nacházíme Hynka u dalšího z jeho čestných úkolů, a to při eskortě císařovny Barbory z Kladska do Hradce Králové, kde už na ni čekala kališnická delegace v čele s Hynce Ptáčkem.²⁹¹ Krušina se v Čechách poněkud zdržel a zúčastnil se čáslavského sněmu, který se konal v polovině srpna 1441. Účastí na tomto sněmu získal cenného spojence pro další válečné období, kterým byl pověstný Jan Kolda ze Žampachu. Hynek dokonce zachránil Koldovi život a pravděpodobně i panství, když odvrátil hrozící výpravu slezských vojsk proti tomuto bývalému husitskému hejtmanovi.²⁹²

Slezští pánové se snažili omezit moc nového majitele častolovického dědictví. Svou pozornost zaměřili především na oblast Minsterberska, kde většina obyvatel

²⁸⁸ PSLČ, s. 104.

²⁸⁹ URBÁNEK. *Věk poděbradský I*, s. 484–495.

²⁹⁰ *Sigismundi Rosiczii chronica*, in: SRS XII, s. 54–55.

²⁹¹ URBÁNEK. *Věk poděbradský I*, s. 759.

²⁹² JEŽEK. *Koldové ze Žampachu*, s. 98–108.

nesympatizovala s Krušinovou vládou. Významnou roli v celé slezské válce sehrálo duchovenstvo. Ve snaze o potlačení moci duchovních otců Hynek vyplenil v roce 1442 klášter v Jindřichově. Toto vyplenění přineslo do budoucna velké množství politických problémů, jako když zapříčinilo vzpouru minsterberských stavů. V červenci 1442 vzbouřené stavy porazily Krušinovi jednotky u Minsterberku.²⁹³ Po bitvě u Minsterberku začala válka, kterou vedl Hynek proti slezským stavům, nabývat na intenzitě a nevypadala pro bývalého husitského hejtmana vůbec dobře. Porážkou u Minsterberku Hynek ztratil téměř celou tuto državu, ale podařilo se mu udržet celé Kladsko a veškeré majetky na území Českého království. Krátce na to ale Hynek přešel do protiútoky, mezi Lichtenburkovými spojenci můžeme nalézt již zmíněného Jana Koldu z Žampachu, knížete Konráda Bílého a bratry z Čirnu.²⁹⁴ Vzájemné shoda mezi Krušinou a bratry z Čirnu nastala v roce 1443 a již koncem března spojili noví spojenci své síly k znovuzískání Minsterberku.²⁹⁵

O uklidnění ve Slezsku se pokusil i Hašek z Valdštejna, který se snažil usmířit stavy s Krušinou, avšak naprosto bezvýsledně. Po těchto jednáních minsterberské stavy přijaly za nového zeměpána opavského vévodu Viléma. Vilém se velmi rychle stal důstojným protivníkem zkušeného husitského hejtmana a už počátkem června zahájil operace proti zemským rušitelům míru a lapkům, celá tato akce byla namířena proti Lichtenburkovi a jeho spojencům. Začátkem června 1443 oblehly Vilémovi jednotky dvě z Krušinových pevností, a to Neuhaus a Karpenštejn. Obě padly v polovině června. Zajatí obránci obou pevností byli v Nise pověšeni jako lapkové a zločinci. Vilém navázal na úspěšné dobývání a již počátkem července oblehl Rummelsberg, který byl hlavním sídlem Čirnů. Krušina se svými spojenci připravil plán na záchranu Rummelsbergu. Hynek pochodoval k pevnosti od jihu a Konrád Bílý, bratr vratislavského biskupa a jeho úhlavní nepřítel, pochodoval od severu společně s polskými oddíly. Jejich vojska se měla potkat před hradem a společně Rummelsberg vyprostit z obležení, což se ale nepodařilo a hradní posádka na počátku srpna kapitulovala výměnou za svou svobodu.²⁹⁶ Úspěchy spojenců vratislavského biskupa tímto skončily a blížil se jejich pád. Hynek od Rummelsbergu ustoupil a posílen propuštěnou posádkou se vydal zasadit biskupovi zásadní ránu. Zvratem celé války se mělo stát dobytí Otmuchovské pevnosti, její pád se skutečně stal bodem zlomu ve válce a bylo jasné, že mír

²⁹³ *Sigismundi Rosiczii chronica*, in: SRS XII, s. 55–56.

²⁹⁴ URBÁNEK. *Věk poděbradský I*, s. 763–768.

²⁹⁵ *Sigismundi Rosiczii chronica*, in: SRS XII, s. 56.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 56–57.

je v nedohlednu. Bohužel pro biskupa měl Hynek se svými spojenci ještě dostatek sil k boji. Nájezdy do okolí Vratislavy, postupné zvyšování tlaku na biskupa a pád Otmuchova splnily svůj účel a biskup se dostal do izolace od svých spojenců.²⁹⁷ Poslední pokus o zvrát celé války proběhl o Vánocích 1443, kdy se biskupská vojska pokusila dobýt Frankeštejn. Po tomto neúspěšném pokusu se začala koalice vratislavského biskupa definitivně rozpadat. Ještě před koncem roku 1443 opustil biskupa opavský vévoda Vilém, spolu s městy Vratislav, Svídnice, Lehnice a Nisa.²⁹⁸

Krušina pokračoval v bojích proti všem sousedícím šlechticům a vrcholem jeho kořistnických snah se stalo obsazení města Břeh. Majitelé města až do této doby zachovávali neutralitu, díky čemuž se Hynek sice dopustil zásadního porušení zákonů, ale na jeho další počínání to nemělo žádný vliv. Město vydrželo pod správou Hynka celý měsíc, než bratři z Břehu město vyplatili sumou 2000 hřiven stříbra.²⁹⁹ Po ofenzívě vůči Břehu a dalším slezským městům se definitivně zhroutily zbytky koalice vratislavského biskupa a od léta 1444 se Slezsko začalo uklidňovat. Výjimkou bylo samotného vratislavské biskupství, kde v roce 1444 došlo k největší finanční krizi. Vratislavský biskup pravděpodobně i přes všechny své problémy odmítal uzavřít příměří, a tak Krušina se svými spojenci, mezi které už patřil i Vilém Opavský, obsadili koncem roku 1444 Grotkov a Hlucholazy. Boje utichly až na začátku roku 1445, kdy obě města biskup vykoupil za necelé 2000 zlatých. Definitivní klid zbraní byl sjednán 15. června a již 16. srpna bylo uzavřeno příměří.³⁰⁰

Těsně před uzavřením příměří vzniká ve Slezsku nová koalice, která byla založena 5. srpna 1444 a její funkčnost můžeme vysledovat až do roku 1452. Toto spojení mělo opět především obranný charakter, uskupení se snažilo zajistit mírové soužití v celém Slezsku. Tohoto cíle se snažili dosáhnout skrze účast všech slezských šlechticů i měst. První akce tohoto nově vzniklého spojení směřovala proti starému nepříteli. Jan Kolda ze Žampachu vyloupil v srpnu 1445 Bolkov a pronásledován byl až k českým hranicím. Tento spolek dosáhl i urovnání sporů o Minsterbersko, které zůstalo v rukou opavského vévody, ale za peněžní odškodnění Lichtenburkovi.³⁰¹ Výsledkem války se pro Hynka stala definitivní ztráta Minsterberku a obrovský nárůst jeho válečných dluhů. Výkupné nemohlo na vojenské

²⁹⁷ *Sigismundi Rosiczii chronica*, in: SRS XII, s. 57–58.

²⁹⁸ SLČ, s. 124.

²⁹⁹ *Sigismundi Rosiczii chronica*, in: SRS XII, s. 58.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 59.

³⁰¹ BERAN. *Landfrýdní hnutí v zemích české koruny*. s 106–107.

náklady stačit, a to ani s ukradenými majetky a vybranými daněmi. Jeho nesnadnou finanční situaci dokládá i jedna ze zástavních listin na jeho panství v Hostinném. V roce 1446 zastavil Hostinné Půtově dceři Anně jako její věno v hodnotě 1000 kop grošů. Tato zástava značí neschopnost složit věno v hotovosti.³⁰²

Od počátku války ve Slezsku zasahoval Hynek do českých záležitostí jen velmi zřídka, jak jsem již psal výše. Pro zabezpečení týlu a podpory ze strany Čech se však téměř pravidelně účastnil jednání východočeského landfrýdu. Vznik této spolupráce však požadoval po Hynkovi změnu politické orientace v oblasti podpory kandidatury na český trůn. Velmi pravděpodobně znamenalo pro Hynka zisk domácí podpory i přestoupení zpět ke kalichu.³⁰³ Urbánek ho v tomto případě však i nadále řadí spíše k neutrálně smýšlejícím jedincům nežli ke kališníkům.³⁰⁴

Hynkův rostoucí věk spolu s nedostatkem peněz jej donutili stáhnout se do pozadí, kde se věnoval správě svého panství. Často se účastnil zemského soudu v Kladsku, některé prameny hovoří i o jeho toleranci, především náboženské.³⁰⁵ Hynek v průběhu svého života vystřídal několikrát své náboženské vyznání. Zpočátku jej nacházíme mezi spojenci císaře, poté v bitvě u Vyšehradu na straně kališníků, na konci dvacátých let se znovu objevuje v táboře císaře a v době jeho kladské války jej nacházíme opět na straně kališníků, kde vydržel až do konce svého života. Obdobně měnil své postoje i při podpoře kandidátů na český trůn. Nejdříve podporoval Zikmunda, poté vytvoření Orebského bratrstva a po porážce husitské pravice znovu Zikmunda Lucemburského, přes jeho zetě Albrechta až k výběru Jiřího z Poděbrad zemským správcem. K volbě došlo 27. dubna 1452 za přímé Hynkovi účasti. Zdá se tedy, že Hynek nebyl v otázce náboženské a politické příslušnosti naprosto vyhraněn. Spíše jednal ve vlastním zájmu a své postoje podřizoval svým aktuálním cílům.³⁰⁶

Po ukončení slezské války se Hynek stáhl do ústraní nejen z české politické scény, ale stejný krok učinil i ve Slezsku. Zpráva týkající se Hynkova působení ve Slezsku pochází až z roku 1449, kdy jej nacházíme ve sporu s bratry z Břehu, od kterých Hynek vymáhal

³⁰² AČ III, s. 535, č. 491.

³⁰³ AČ I, s. 249–263, č. 2,3.

³⁰⁴ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 339.

³⁰⁵ URBÁNEK. *Věk poděbradský I*, s. 157.

³⁰⁶ AČ II, s. 309–313, č. 56.

doplatek výkupného za město z dob války.³⁰⁷ Ze strany české se dovídáme o podpoře Jiřího z Poděbrad, ale velmi pravděpodobně měl dobré vztahy i se stranou katolickou, především s Oldřichem z Rožmberka, Haškem z Valdštejna a pány z Házmburku, ke kterým provdal dvě Půtovy dcery.³⁰⁸

Přestože se Hynek stáhnul stranou, zřejmě nepřestával být aktivním politikem. Uvedme si alespoň některé potvrzené zprávy, které z období v ústraní máme. V listopadu 1446 se Hynek nacházel v Praze na zemském sněmu, kde podepsal list adresovaný papeži. Tento list papeže žádal o potvrzení kompaktát a Jana Rokycany v pozici pražského arcibiskupa.³⁰⁹ O rok později se zapletl do sporu Kašpara Šlika a Viléma z Ilburku, vzhledem ke svým vojenským zkušenostem se v tomto sporu stal pravděpodobně vojenským poradcem. Ve stejné situaci v tomto sporu nalézáme i Zajíce z Házmburku.³¹⁰

Nejdůležitější událostí roku 1448 se nejspíše stalo obsazení Prahy koalicí Jiřího z Poděbrad a následné vypuknutí válečného konfliktu. Války příznivců a odpůrců Jiřího se Hynek nezúčastnil. Jeho jméno ale nalézáme na listu, který zval k jednání na zemském sněmu v Praze na konci roku 1448.³¹¹ Pro udržení Hynkovi neutrality v tomto i dalších sporech můžeme nalézt dva základní důvody. Prvním z těchto důvodů je Hynkův pokročilý věk, přibližně kolem 55 let. Druhým důvodem jsou ohromné dluhy, které získal díky válce o Minsterberk a které se staly konečným důvodem pro odprodej panství.

Nejlákavější nabídku k odprodeji celé Lichtenburské domény nabídl Jiří z Poděbrad. Tento prodej se stal velkolepou událostí padesátých let. Není tedy divu, že se tento obchod mnozí přední představitelé českých zemí pokoušeli překazit. O přerušení uzavíraného obchodu se pokusil i Aleš Holický ze Šternberka. Aleš o celém prodeji informoval Oldřicha z Rožmberka a prosil jej o využití svého vlivu na Krušinu a jeho apelaci na zrušení obchodu.³¹² Obchod nakonec proběhl, neboť k tomu měl Hynek několik důvodů. Prvním byla nabídnutá suma Jiřím z Poděbrad. Druhým důvodem bylo ponechání celé domény Krušinovi do konce života a teprve po jeho smrti převod panství do držení Poděbrada. Dohodnutým prodejem

³⁰⁷ AČ XV, s. 206, č. 99.

³⁰⁸ SEDLÁČEK. *Hrady a zámky X*, s. 87.

³⁰⁹ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 106–107.

³¹⁰ AČ II, s. 419–422, č. 10.

³¹¹ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 339–340.

³¹² AČ II, s. 46, č. 47.

připoutal Jiří Hynka definitivně ke své koalici a Hynek se tak objevuje při volbě Jiřího zemským správcem v dubnu 1452.³¹³

V roce 1452 byl již Hynek nemocný a rychle mu ubývaly síly. Hynkovi jakožto téměř šedesátiletému šlechtici se rychle blížil konec jeho dní. Poslední politickou akcí pro bývalého husitského hejtmana v českých zemích se stala účast na svatohavelském sněmu v říjnu 1452. Zde byl Hynek vybrán do poselstva, které mělo ve Vídni dojednat podmínky nastoupení Ladislava Pohrobka na český trůn.³¹⁴ Poslední informaci o Hynkovi z druhé strany hor pochází z května 1453, v tuto dobu potvrdil v Kladsku Barbaře Eckersdorfové dědičný majetek.³¹⁵ Krátce po Hynkově smrti, která nastala 4. března 1454, dochází k smlouvenému převodu častolovického panství Jiřímu z Poděbrad.³¹⁶

Nakonec se pokusím nastínit životy Hynkových bratrů. Nejmladším z bratrů byl Jan Krušina sezením na Hostinném. Hostinné dostal Jan jako odškodnění za ztrátu Opočna, které mu odkázal otec a jeho bratr Hynek jej prodal v roce 1415.³¹⁷ O Janově volbě mezi kalichem a katolickou církví neznáme žádné podrobnosti, je ale pravděpodobné, že následoval bratrova příkladu a přešel ke kalichu. Na podzim roku 1419 ho nacházíme mezi šlechtici, kteří neodpověděli na pražské volání o pomoc v boji proti Zikmundovi.³¹⁸ Následující rok se ale už účastnil bitvy u Vyšehradu.³¹⁹ Jeho účast na událostech v českém království byla i nadále velmi podobná účasti Hynka. Na jaře roku 1421 se Jan i Hynek zúčastnili tažení do východních Čech.³²⁰ Jan nechyběl ani na časlavském sněmu.³²¹ V roce 1422 se všichni tři bratři zúčastnili tažení Zikmunda Korybutoviče na Litoměřicko.³²² Hynkovi pozdější antipatie vůči Žižkovi se dotkly i Jana, a to celkem významně, když Žižka v roce 1424 oblehl Hostinné. Janovi se ale podařilo svůj rodový majetek ubránit.³²³ Cesty nejmladšího a nejstaršího Krušiny se rozešly v momentě, kdy se Hynek vrací zpět do katolického tábora. Jan setrvává v táboře husitském, jak již bylo uvedeno při popisu slezského tažení do severních Čech.³²⁴

³¹³ URBÁNEK. *Věk poděbradský II*, s. 633–636.

³¹⁴ Tamtéž, s. 685.

³¹⁵ HOHAUS. *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz II*, s. 231.

³¹⁶ Tamtéž, s. 203.

³¹⁷ LC VII, s. 275.

³¹⁸ AČ IV, s. 375–377, č. 35.

³¹⁹ *Husitská kronika Vavřince z Březové*, in: FRB V, s. 432.

³²⁰ AČ I, s. 198–201, č. 14.

³²¹ AČ III, s. 226–230, č. 24.

³²² PALACKÝ. *Hussitenkriegen II*, s. 529.

³²³ PSLČ, s. 70–71.

³²⁴ ŠMAHEL. *Husitská revoluce III*, s. 198.

Další informace se vztahuje spíše k samotnému městu Hostinné, nikoliv přímo k Janovi, jedná se o Jana Městeckého z Opočna, který na Hostinném dožil své poslední dny v roce 1431.³²⁵ Jan Krušina u strany pod obojí pravděpodobně zůstal až do své smrti. Zprávu o jeho přidržení se strany husitské dostáváme z června roku 1432, kdy nalézáme Jana jako hejtmana na Adršpachu, s nímž uzavírají mír slezská města.³²⁶ Smrt si Jana našla relativně brzy. Ve věku kolem 35 let byl zabit broumovským měšťanem. Brzká a především zbytečná smrt Jana potkala při roztržce v Broumově 11. listopadu 1434.³²⁷ Touto smrtí se Hynku Krušinovi, jakožto jedinému dědici, naskytla možnost zcelit rozdělenou Lichtenburskou državu v severovýchodních Čechách a zaujmout Janovo místo ve správě Lichtenburských majetků.

Prostřední ze tří bratrů je stále ještě osobou s velkým množstvím nejasností. První zmínku, kterou o Alexandrovi z Lichtenburka máme, je zpráva z roku 1408, kdy je zmíněn spolu se svými bratry v záležitosti dvojího kaplanství při Opočenské kapli.³²⁸ O rok později nacházíme Alexandrovo jméno v souvislosti jmenování nového kaplana do Opočenské kaple. Kaplana jmenoval Hynek Krušina.³²⁹ Jaký byl osud Alexandra z Lichtenburka je záhadou, snad byl předurčen pro duchovní dráhu, snad pro Hynka udržoval statky Miletínské. Co však víme s jistotou je poslední zmínka o Alexandrovi z roku 1422. V tomto roce nalézáme Alexandra po boku Hynka při obléhání Karlštejna. Alexandr je zmíněn spolu se svým bratrem v listině uzavírající příměří mezi knížetem Korybutem a purkrabím na Karlštejně Zdeslavem Tluksou.³³⁰ Jak dlouho ještě Alexandr žil, nevíme, neznáme ani způsob smrti. Jediné, co můžeme říci s jistotou je, že po obléhání Karlštejna definitivně mizí z písemných pramenů.

Hynek Krušina je velmi zajímavou osobností první poloviny 15. století. Jeho život se stal kompilací vítěze bitvy u Vyšehradu, silného pravicového kališníka, který přecenil své možnosti, kolísavého feudála využívajícího naplno naskytnuté možnosti a úspěšného politika, válečníka i lapku. Hynek od počátku husitství nespatořoval nepřítele pouze v císaři, ale také v radikálních směrech husitství. S těmito radikálními směry soupeřil o moc již na počátku husitského hnutí, bohužel ale neúspěšně. V počátcích své politické kariéry husitského hejtmana se dopustil několika chybných rozhodnutí, které vyvrcholili Hynkovým odchodem do císařského tábora. Zkušenosti z husitských válek plně využil při obraně svých rozsáhlých

³²⁵ PALACKÝ. *Hussitenkriegen II*, s. 235.

³²⁶ BARTOŠ. *Vláda bratrstev*, s. 115.

³²⁷ PSLČ, s. 89.

³²⁸ URBAN. *Lichtenburkové*, s. 241.

³²⁹ LC VI, s. 259.

³³⁰ AČ VI, s. 407, č. 10.

majetků ve Slezsku proti vratislavskému biskupovi. Jeho válečné úspěchy se nakonec staly jeho hrobem, když jeho dluhy převýšily Krušinovy možnosti je kdy splatit, čímž Hynek odsoudil svou celoživotní práci na vybudování mocné Lichtenburské domény k zániku. Tento rozpad Krušinových majetků vyvrcholil prodejem celého Půtova dědictví Jiřímu z Poděbrad. Tento prodej se možná symbolicky stal poslední Krušinovou službou kalichu. Spolu se ztrátou rodových finančních možností se postupně vytrácí i záznamy o celém Lichtenburském rodu. Díky jejich pádu se definitivním vítězem v boji o celé častolovické dědictví stává Jiří z Poděbrad. Po smrti Hynka tak na jeho syna Viléma zbyla jen malá část z původní rozsáhlé domény v severních Čechách, a to panství Kumburk, Hostinné a Miletín. Vilém byl rozhodně opakem svého otce, za důkaz tohoto tvrzení můžeme považovat naprostý nedostatek zpráv o jeho životě.

Motivace

Motivace je velmi důležitým faktorem, který kompletně ovlivňuje lidské jednání. Stejně důležitá je bezpochyby i u všech třech výše popsaných šlechticů. Motivaci lze obecně formulovat jako vnitřní psychický proces, který vychází z potřeb a ústí k plnění těchto potřeb. Motivaci jako takovou můžeme rozlišit na základě několika dělení, pro mou práci však postačí dvě základní dělení.³³¹

První z těchto dělení je na základě druhu potřeb. V tomto ohledu můžeme potřeby rozdělit na biologické (potřeba dýchat, jíst, spát, bezpečí, ...), jde o základní potřeby zajišťující přežití lidského druhu. Druhou skupinou jsou sociální potřeby (štěstí, radost, moc, vzdělávání, ...), na základě kterých budujeme sociální vztahy. V tomto dělení chování zmíněných šlechticů zcela jistě ovlivňovaly sociální potřeby.

Druhou možností dělení je rozdělit motivaci na vnitřní a vnější. Vnitřní motivací mohla být pro naše šlechtice právě kališnická víra, naopak vnější motivací bylo jistě získávání majetku a moci. Nyní se pojdme podívat co tedy bylo onou motivací pro činy všech tří pánů.

Mikuláš Sokol a jeho připojení k husitské straně v roce 1424 je obestřeno tajemstvím. Neznáme ani datum jeho připojení, natož jeho motivaci. Petr Čornej v tomto ohledu pracuje s myšlenkou, že byl Mikuláš přesvědčeným kališníkem.³³² Nejsem si jist, zda tomu tak opravdu bylo, nicméně je to možné. Co je však jisté, je postupná Mikulášova změna smýšlení. Ať už byl přesvědčeným kališníkem nebo ne, bitvy u Lipan se nezúčastnil podle mého soudu z velmi jednoduchého důvodu, kterým bylo riziko ztráty panství v případě prohry. I další Mikulášovo směřování k podpoře německé kandidatury hovoří spíše o povrchním smýšlení a jednoznačně potvrzuje vnější motivaci tohoto šlechtice. Motivací by zde mohl být i mír a následné uklidnění po dlouholeté válce, tato myšlenka se mi ale jeví velice nepravděpodobná vzhledem k dalším Mikulášovým životním osudům. Mikuláš se tedy postupně projevuje jako vrcholný šlechtic a profesionální voják, pro kterého není vnitřní motivace tím pravým důvodem jeho činů.

Jan Tovačovský z Cimburka je velmi komplikovanou osobností, kterou lze pozorovat z mnoha úhlů. Jeho motivace je ale velmi problémová již od počátku jeho převzetí Tovačovských majetků. Jmenování kališnických kněží nás informuje o Janově kališnickém

³³¹ Blíže k motivaci: NAKONEČNÝ, *Motivace lidského chování.*; KOHOUTEK, *Základy psychologie osobnosti.*

³³² ČORNEJ. *Lipanská křižovatka.* s 48.

postoji, který ale poněkud ustupuje do pozadí v bitvě u Vyšehradu, kde jej nalézáme na straně Zikmunda Lucemburského. Byl v tomto případě ochoten Jan potlačit svou kališnickou víru, aby dodržel svou věrnost králi, nebo už v této události můžeme vidět nedůležitost Janova vnitřního přesvědčení? Tato otázka pravděpodobně zůstane na vždy záhadou. Následující vypovězení poslušnosti a zapojení se do válek na straně husitů může být signálem o Janově přesvědčení, anebo jen prostou snahou o získání církevních majetků náležících olomouckému biskupství. Následný odklon od husitské strany a podporu německé kandidatury lze vysvětlit snahou udržet si nově nabyté majetky, což se Janovi ostatně podařilo. Volba Jana moravským zemským hejtmanem mu do jisté míry předurčila další politické směřování. Nicméně přesvědčený husitský hejtman by jistě nepodpořil kandidaturu Zikmunda Lucemburského ani jeho zetě Albrechta. Tyto události jsou jasným znakem nízké váhy Janovi kališnické víry. Následné připojení Jana ke straně Jiřího z Poděbrad může zlehka podpořit myšlenku důležitosti vnitřní motivace, dle mého tento faktor nebyl v tomto rozhodnutí ale důležitý. V průběhu celého Janova života můžeme pozorovat sledování svých vlastních cílů a jeho spojenectví připomíná spíše cestu mezi nejmocnějšími pány v jeho okolí, nežli volbu kališnického hejtmana. Tímto shrnutím bych Janovi stejně jako Mikulášovi přiřadil smýšlení feudála snažícího obhájit a zvětšit svou moc. Oproti Mikulášovi však můžeme v Janově jednání alespoň spatřovat mnohem více snahy o celkové uklidnění a mírové řešení celé situace.

Hynek Krušina si již na počátku svého života zvolil cestu válečníka. O jeho přínosu husitskému hnutí není nejmenší pochyb. Díky vítězství u Vyšehradu se Hynek dostal mezi válečnickou elitu českých zemí. Počátek Hynkova politického působení je ve znamení odporu proti králi a silné podpoře kališníků. Na základě těchto informací by se zdálo, že není pochyb o Hynkově vnitřním přesvědčení, opak je ale pravdou. Všechny jeho kroky byly velmi dobře promyšleny a s jeho kališnickou vírou neměly nic společného. Celý Hynkův život je naplněn snahou rozšířit svou državu a zajistit své přežití. Na Hynkovo vypočítavé myšlení poukázal již Jan Urban ve své komparaci.³³³

³³³ URBAN. *Bratr Žižka, pan Hynek Krušina a ti ostatní.*

Závěr

V závěru bych rád shrnul svou práci a poukázal na faktor motivace, který jsem chtěl sledovat průběžně. Celkově mi přijde, že nejdůležitějším se pro všechny tři zmíněné šlechtice stal majetek a spolu s ním spojené postavení a moc. Tento výsledek je vlastně velmi logický, pokud vezmeme v potaz fakt, že důležitost a přežití šlechtického rodu bylo přímo svázáno s množstvím majetku a finančních možností.

Pro zodpovězení otázky, co bylo motivací šlechticů zapojených do husitského hnutí, bylo velmi důležité poznat jejich životy a jejich postupný osobní vývoj. Na základě jejich života jsem se pak snažil určit druh motivace, který stál za činy těchto mužů a alespoň částečně tak rekonstruovat jejich postoje k jednotlivým událostem napříč husitskými válkami.

Pro všechny tři šlechtice je společným faktorem častá změna postoje. Velmi často je nalézáme v táboře husitském a možná ještě častěji na straně katolíků. Napříč těmito změnami je možné sledovat, že všichni tři mění svůj postoj na základě vlastních mocenských potřeb. I když je možné, že Jan Tovačovský i Hynek Krušina byli v srdci přesvědčenými kališníky, nemělo to žádný vliv na jejich politickou činnost. U Mikuláše však spatřuji drobný rozdíl, neboť mi nepřijde jako člověk smýšlející kališnický, ale jako spíše vypočítavý pragmatik.

Mikuláš Sokol z Lamberka se díky husitské revoluci přesunul z jihu Moravy na sever Čech, kde vybudoval rozsáhlou doménu v podobě Českodubského panství. V průběhu husitské revoluce získal i panství na Červené Řečici, o které ale koncem revolučních let přišel. Zda Mikuláš přišel i o svůj rodový hrad Lamberk není jasné. Každopádně si velmi polepšil. Lapka, který vedl malou družinu, se díky husitské revoluci stal šlechticem ovládajícím bohaté panství na severu Čech.

Jan Tovačovský z Cimburka si rovněž díky husitské revoluci značně přilepšil. Muž, kterému před válkou náleželo Tovačovské panství, se stal moravským zemským hejtmanem, který spravoval celou Moravu. Jan si polepšil i po stránce majetkové. Na sklonku jeho života mu náleželo panství Tovačov, Kojetín, Přerov a Hranice. Na rozdíl od Mikuláše máme zmínky o Janově synovi, který se také stal vlivným mužem království po boku Jiřího z Poděbrad.

Hynek Krušina z Lichtenburka pocházel z mocného rodu Lichtenburků ale díky své vzpouře proti Václavovi IV. se dostal na okraj historického dění, odkud ho na výsluní vynesla

husitská revoluce. Hynek se tak stal člověkem, který na krátký čas ovlivňoval další směřování celé země. O tuto pozici ale přišel díky svému pravicovému postoji. Svou ztrátu postavení ale proměnil v zisk, když se mu podařilo získat celé častolovické dědictví. Tímto činem se Hynek dostává na vrchol své moci i bohatství, odkud však vedla strmá cesta dolů díky vratislavskému biskupovi a válce o Minsterbersko. Hynkův život byl od počátku až do konce naplněn válkou, což nakonec přineslo obrovské zadlužení a ztrátu téměř celého panství. Hynek před revolucí vlastnil Kumburk a část Miletínského zboží. Stejně panství přenechal i svým potomkům i přesto, že se mu v průběhu života podařilo vybudovat obrovskou doménu.

Husitské války přinesly finanční a majetkové možnosti pro budování další moci. Nejlépe se této příležitosti chopil Hynek Krušina, který připojením Minsterberska a Kladska vytvořil ze svého panství malé knížectví. Jan Tovačovský se stal zemským hejtmanem a díky této pozici dále značně ovlivňoval dění na Moravě. Mikuláš Sokol své možnosti zdá se využil nejméně. Zmínky, které o Mikulášovi hovoří po válce, jsou spíše o jeho účasti na jednáních. Mikuláš totiž využil svých válečných zkušeností a stal se žoldněřským velitelem s relativně malým vlivem na rozdíl od obou připomenutých pánů.

V případě, že budeme srovnávat všechny tři šlechtice, můžeme pravděpodobně hovořit o největším zisku ve spojení se jménem Jana Tovačovského. Mikuláš si významně polepšil díky zmíněnému Česko-dubskému panství, ale pravým opakem se stal Hynek Krušina. Největší politickou a mocenskou hru rozehrál právě Hynek, když získal častolovické panství, jemu jedinému ale jeho politická hra nevyšla a na konci svého života opět o vše přišel.

V průběhu jejich životů je několik drobností, které tyto šlechtice spojuje. Pojdme se na ně nyní podívat. První z nich je bitva u Vyšehradu, které se zúčastnili Jan Tovačovský i Hynek Krušina, o účasti Mikuláše Sokola bohužel nemáme zprávy. Zde je ale zajímavé, že Jan a Hynek stáli na opačných stranách bitevního pole. Dalším spojníkem se staly Hukvaldy. Zde se setkává Mikuláš Sokol, který panství koupil od Jana Tovačovského.

Odpovědí na otázku, co bylo motivací husitských hejtmanů, se tak stává velmi jednoduchá věc, a to majetek společně s nárůstem moci a lepším postavením. Nutno poukázat, že tato práce obsahuje jen velmi úzký výběr šlechticů a nelze tedy tyto závěry považovat za obecně platné. Nicméně pro svou práci jsem zvolil velmi důležité osobnosti

celého husitského hnutí a rád bych touto formou poukázal na velmi častý jev v rámci dějin, kdy je šlechtic ochoten měnit stranu bitevního pole za účelem vyššího zisku.

Zkratky

AČ	Archiv český čili staré písemné památky české i moravské
AKČ	Archiv koruny české
AV ČR	Akademie věd České Republiky
BUH	Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege
CDCO	Codex diplomaticus civitatis Ostraviae
CDLS	Codex diplomaticus Lusitiae superioris
CDM	Codex diplomaticus Moraviae
ČSAV	Československá akademie věd
FRB	Fontes rerum Bohemicarum. Prameny dějin českých
LC	Libri confirmationum ad benefica ecclesiastica pragensem per archidiocesim nunc prima vice typis editus
LCS	Libri citationum et sententiarum seu. Knihy půhonné a nálezové
LOR	Listinář a listář Oldřicha z Rožmberka 1418–1462
PSLČ	Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané
SLČ	Staré letopisy české z vratislavského rukopisu
SLZS	Středověké listy ze Slovenska. Sbírka Listů a listin psaných jazykem národním z let 1426–1490
SRS	Scriptores rerum Silesiacarum
RT	Reliquiae tabularum terrae
ZRK	Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480
ZDB	Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren. (Brünner Cuda)
ZDO	Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren. (Olomützer Cuda)

Zdroje:

Literatura:

- ANDĚL, Rudolf. *Hrady a zámky severočeského kraje*, Liberec 1962.
- ANDĚL, Rudolf. *Husitství v severních Čechách*, Liberec 1961.
- BARTOŠ, František Michálek. *Husitská revoluce I. Doba Žižkova 1415–1426*, Praha 1965.
- BARTOŠ, František Michálek. *Husitská revoluce II. Vláda Bratrstev 1426–1437*, Praha 1966.
- BARTOŠ, František Michálek. *Z husitského a bratrského dějepisectví*, Sborník Historický. Praha 1954, s. 83–112.
- BERAN, Zdeněk. *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny: snahy o zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti ve středověké společnosti*, České Budějovice 2014.
- BOUKAL, Jan. *Jakoubek z Vřesovic († 1462): cesta chudého moravského rytíře k vládě nad severozápadními Čechami*, České Budějovice 2016.
- ČAPEK, Jan Blahoslav. *K vývoji a problematice bratrstva Orebského*, Jihočeský sborník historický, České Budějovice 1966, s. 92–109.
- ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*, 2. vyd. Praha 1999.
- ČAPSKÝ, Martin. *Vévoda Přemek Opavský ve službách posledních Lucemburků*, Brno 2005.
- ČORNEJ, Petr, a kol. *Stížný list české a moravské šlechty proti upálení Mistra Jana Husa 1415–2015*, Okrouhlice 2015.
- ČORNEJ, Petr. *Bitva před Ústím nad Labem ve starší české a německé tradici*, Problémy dějin historiografie. Praha 1999, s. 9–64.
- ČORNEJ, Petr. *Lipanská křižovatka: Příčiny, průběh a hist. význam jedné bitvy*, Praha 1992.
- ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české V*, Praha 2000.
- ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, Praha 2007.
- SCHULZ, Jindřich (red.). *Dějiny Olomouce*, sv. 1, Olomouc 2009.
- DOBIÁŠ, Josef. *Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí*, Praha 1954.
- DURDÍK, Jan. *Husitské vojenství*, Praha 1954.
- DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, 2. vyd. Praha 2000.
- ELBEL, Petr. *Pravé, věrné a křesťanské příměří... Dohody o příměří mezi husity a stranou markraběte Albrechta na jižní Moravě*, Brno 2016.
- FRANKENBERGER, Otakar. *Naše velká armáda*, Praha 1921.
- FUKALA, Radek. *Velká válka s křížáky 1409–1411: světla a stíny grunvaldského vítězství*, Praha 2018.

- HOFFMANN, František. *Bojové družiny před husitskou revolucí na západní Moravě*, Moravský historický sborník. Brno 1986, s. 72–88.
- HOSÁK, Ladislav. *Husitské revoluční hnutí v Olomouckém kraji*, Olomouc 1960.
- JEŽEK, Vladimír. *Koldové ze Žampachu*, Hradec Králové 1959.
- JUROK, Jiří. *Moravský severovýchod v epoše Husitské revoluce: Poodří a Pobečví v husitském období v letech 1378–1471*, Nový Jičín 1998.
- JUROK, Jiří. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, České Budějovice 2006.
- KLASSEN, John Martin. *The nobility and the Making of the Hussite Revolution*, Michigan 1978.
- KOHOUTEK, Rudolf. *Základy psychologie osobnosti*, Brno 2000.
- KUFFNER, Hanuš. *Husitské vojny v obrazech*, Praha 1908.
- KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví I*, Praha 1973.
- LYSÁK, Jiří. *Jan Sokol z Lamberka*, Třebíč 2012.
- LYSÝ, Miroslav. *Husitská revolúcia a Uhorsko*, Bratislava 2016.
- MACEK, Josef. *Tábor v husitském revolučním hnutí*, 2. vyd. Praha 1956.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*, Praha 2004.
- NEUMANN, Augustin Alois. *Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*, Olomouc 1930.
- PALACKÝ, František. *Dějiny národa českého IV*, vyd. 17, Praha 2017.
- PAPAJÍK, David. *Ladislav Pohrobek (1440–1457): uherský a český král*, České Budějovice 2016.
- PAPAJÍK, David. *Jan Čapek ze Sán jezdec na konec světa: vojevůdce, kondotiér a zbohatlík 15. století*, České Budějovice 2011.
- PAPAJÍK, David. *Páni ze Sovince dějiny rodu moravských sudích*, Praha 2005.
- PAPAJÍK, David. *Švábenicové velcí kolonizátoři a jejich následovníci*, Praha 2009.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého V, X*, 2. vyd. Praha 1995, 1998.
- ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna, opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011.
- ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce II–IV*, Praha 1993–1996.
- ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova*, Praha 1969.
- ŠMAHEL, František. *Pan Krušina na Zlaté Hoře? Drobná historie malých záhad*, Nahlédnutí do středověku. Praha 2017, s. 13–16.
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy IV*, Praha 1879.
- TURNBULL, Stephen R. *Grunwald/Tannenberg 1410: osudná porážka Řádu německých rytířů*, Praha 2008.
- URBAN, Jan. *Bratr Žižka, pan Hynek Krušina a ti ostatní: pokus o komparaci*, In: Jan Žižka z Trocnova a husitské vojenství v evropských dějinách, ed. Drda, Miloš; Vybíral, Zdeněk. Tábor 2007, s. 571–574.

URBAN, Jan. *Husitství ve východních Čechách do Žižkova příchodu*, Historie a vojenství. Časopis Historického ústavu Československé armády 40, 1991, č. 6, s. 3–25.

URBAN, Jan. *Hynek Krušina z Lichtenburka a husitská revoluce*, Folia Historica Bohemica 4, 1982, s. 7–47.

URBAN, Jan. „*Kališnický*“ *převrat na dvoře Václava IV*, In: Husitství-reformace-renesance: sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela, ed. Pánek, Jaroslav; Polívka Miloslav; Láník, Jaroslav. Praha 1994, s. 419–432.

URBAN, Jan. *Lichtenburkové, vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003.

URBÁNEK, Rudolf. *K historii doby Jiskrovy na Slovensku a ve východní Moravě*, Praha 1940.

URBÁNEK, Rudolf. *Věk Poděbradský část 1–4*, Praha 1915–1962.

VÁLKA, Josef. *Dějiny Moravy*, Brno 1991.

VÁLKA, Josef. *Hegemonie husitů na Moravě (1426–1434)*, Jižní Morava 25, 1986, s. 65–83.

VARSÍK, Branislav. *Husitské revolučné hnutie a Slovensko*, Bratislava 1965.

VONDRUŠKA, Vladimír. *Husitská epopej I.–VII*. Brno 2016–2018.

WOLF, Vladimír. *Jan Kolda ze Žampachu: život táborského hejtmana, loupeživého rytíře, kondotíera a psance*, Hradec Králové 2002.

ZAPLETAL, Florian. *Přerov za válek husitských*, Přerov 1965.

Prameny:

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské. sv. 1, ed. Palacký, František. Praha 1840; sv. 2, ed. Palacký, František. Praha 1842; sv. 3, ed. Palacký, František. Praha 1844; sv. 4, ed. Palacký, František. Praha 1846; sv. 6, ed. Palacký, František. Praha 1872; sv. 7, ed. Palacký, František. Praha 1872; sv. 9, ed. Kalousek, Josef. Praha 1889; sv. 10, ed. Kalousek, Josef. Praha 1890; sv. 14, ed. Kalousek, Josef. Praha 1895; sv. 15, ed. Kalousek, Josef. Praha 1896; sv. 16, ed. Kalousek, Josef. Praha 1897.

Archiv Koruny české, sv. 5, ed. Haas, Antonín. Praha 1947.

Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege, ed. Siegl, Karl. (vydal Paul Strzemcha). Brno 1919.

Codex diplomaticus civitatis Ostraviae, ed. Adamus, Alois. Ostrava 1931.

Codex diplomaticus Lusatiae superioris II. (1429–1437), ed. Jecht, Richard. Görlitz 1903.

Codex diplomaticus Moraviae XIII, ed. Brandl, Vincenz. Brno 1897.

Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren 1348–1466 (Brünen Cuda), ed. Chytil, Josef a kol. Brno 1856.

Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren. (Olomützer Cuda), ed. Chytil, Josef a kol. Brno 1856.

Geschichtschreiber Schlesiens des XV. Jahrhunderts, *Scriptores rerum Silesiacarum XII*, ed. Wachter, Franz. Breslau 1883.

Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz. Urkunden Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz 1401–1500, ed. Wolkmer, Franz; Hohaus, Wilhelm. Habelschwerdt 1888.

Geschichtesquellen der Hussitenkriege, *Scriptores rerum Silesiacarum VI*, ed. Grünhagen, Colmar. Breslau 1871.

Historica Bohemica, Eneaš Silvia Piccolomini, ed. Emler, Josef. In: FRB VII, Praha, s. I.

Husitská Kronika Vavřinec z Březové, ed. Goll, Jaroslav. In: FRB V, Praha 1893.

Kniha Tovačovská aneb Pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova Paměť, ed. Brandl, Vincenc. Brno 1868.

Kronika Bartoška z Drahonice, ed. Goll, Jaroslav. In: FRB V, Praha 1893.

Kronika Starého kolegiáta, ed. Emler, Josef. In: FRB VII, Praha, s. I.

Libri citationum et sententiarum seu. Knihy pŕhonné a nálezové IV/2, ed. Brandl, Vincenc. Brno 1881.

Libri confirmationum ad benefica ecclesiastica pragensem per archidiocesim nunc prima vice typis editus, sv. 6, ed. Emler, Josef. Praha 1883; sv. 7, ed. Emler, Josef. Praha 1886; sv. 10, ed. Emler, Josef. Praha 1889.

Listinář a listář Oldřicha z Rožmberka 1418-1462 I–IV, ed. Rynešová, Blažena. Praha 1929–1954.

Popravčí kniha Pánŕv z Rožmberka, ed. Mareš, František. Praha 1878.

Sigismundi Rosiczii chronica, *Scriptores rerum Silesiacum XII*, ed. Wachter, Franz. Breslau 1871.

Staré letopisy české: (texty nejstarší vrstvy), ed. Čornej, Petr a kol. Praha 2003.

Staré letopisy české z vratislavského rukopisu, ed. Šimek, František. Praha 1937.

Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané, ed. Palacký, František. 1829 (vydal Charvát, Josef. In: Dílo Františka Palackého II, Praha 1941).

Středověké listy ze Slovenska. Sbíрка Listů a listin psaných jazykem národním z let 1426–1490, ed. Chaloupecký, Václav. Bratislava 1985.

Reliquiae tabularum terrae Regni Bohemiae II, ed. Emler, Josef. Praha 1872.

Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges I–II, ed. Palacký, František. Praha 1873.

Zápisky v breviáři kněze Antocha z Přelouče z let 1422–1432, ed. Bartoš, František Michálek. Časopis archivní školy 12, 1934, s. 99–110.

Ze starých letopisů českých, ed. Porák, Jaroslav – Kašpar, Jaroslav. Praha 1980.

Ze správ a kronik doby husitské, ed. Hlaváček, Ivan. Praha 1981.

Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480, ed. Sedláček, August. Praha 1914.

Resumé

My work is dealing with problematics of Husits nobility's motivation. I am targeting to find the cause of behavior of three nobles who became a significant representants of Husits revolution, which were going on during the years 1415 – 1434 in a form of civil war, and until 1470 in form of wars for free Czech throne.

I have chosen three higher positioned nobles. By this choice I wanted to point out on the engagement of wide social ranks into the revolution, and avoid the standard view working with specific radical social groups. Throughout my work I am dealing with individual fates of these nobles and later, based on the knowledge of their life, trying to recognize the reasons for their actions.

The first extensive chapter is dedicated to the first of those men. Mikuláš Sokol from Lamberk became a commander of raiders group operating in southern Moravia. Though he kept on the kings side during the initial phase of the revolution, soon after we find him on the Husits side. During the revolution Mikuláš got into the administration a manor Na Červené Řečici. After the war, he lost this estate, but very soon after he got another estate in northern Bohemia, belonging to Český Dub. So Mikuláš gained through the revolution thanks to his military history and calculating character large estates.

Similar fate met also Jan Tovačovský from Cimburk. Jan held his pledge to the king and stood by his side at the battle by Vyšehrad, but very soon after he changed and went to the Husits side. Thanks to his change he managed to rule a significant part of northeast Moravia. Jan became shortly after the Husits wars the Moravian provincial governor. His friendship with Husits side brought him fruits also by the end of his life, in form obtaining the Kojetín estate. The house of lords from Cimburk, thanks to their most important representant, considerably expanded their area of influence and Jan is doubtlessly coming out of the Husits revolution as a winner.

The last from the three men is Hynek Krušina from Lichtenburk. Hynek proved him self as a warrior even before the revolution, when he fought against Vaclav the fourth. During the revolution he became the main representative of the Orebits brotherhood and stood in its front at the battle of Vyšehrad. Hynek carried away from the Husits wars considerable financial resources, which he applied for acquisition the Catolovicky heritage and following wars in Klodzko. Thanks to these profits Hynek became the richest from the

three mentioned men, but he as the only one lost nearly everything of it. Thanks to his debts, he was forced to sell nearly the whole estate to Jiří from Poděbrady. Hynek was the only one to come out from the revolution without a single profit.